

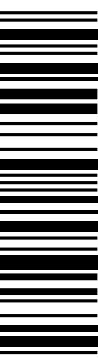
100
2020

TRIMITAS

1920-2020

PETYS PETIN
ŠAULIŠKA VALIA
IR RYŽTAS

9771392475004

1,99 €

MOKOMASIS BŪRYS -
TAI TAVO KITAS ŠANSAS PATEKTI Į
LIETUVOS KARO AKADEMIJĄ
IR TINKAMAI PASIRUOŠTI
VALSTYBINIAMS BRANDOS EGZAMINAMS.

JAUNUOLIAI, PRISIJUNGĘ PRIE LKA MOKOMOJO BŪRIO:

- PARENGIAMI LAIKYTI VALSTYBINIUS BRANDOS EGZAMINUS
- ATLIEKA PRIVALOMĄJĄ PRADINĘ KARO TARNYBĄ
- GAUNA VISAS NPPKT KARIAMS PRIKLAUSANČIAS IŠMOKAS
- GAUNA PAPILDOMAI 0,7 BALO STODAMI Į LKA

DAUGIAU INFORMACIJOS:

WWW.LKA.LT -> STOJANTIESIEMS -> BAKALURAS -> MOKOMASIS BŪRYS

f @KARDAKADEMIJA

@LIETUVOS_KARO_AKADEMIJA

LIETUVOS KARO AKADEMIJA

©„Trimitas“, 2020
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753
Tiražas 2000 egz.

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

2020 m. Nr. 8 (1342)
Tiražas 2000

Išleidžiamas
paskutinę kiekvieno
mėnesio savaitę

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 **LŠS KRONIKA.** Šaulių sąjunga stiprina bendradarbiavimą su Lietuvos policija ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba
- 3 **TRADICIJA.** Trisdešimtmetį puoselėjama tradicija
- 4 **IĞŪDŽIAI.** Bazinis šaulio kursas: „karūnos“ čia nenukrinta, o pradeda švytėti dar skaisčiau | VALDAS KILPYS
- 6 **PATIRTIS.** Petys petin šauliška valia ir ryžtas | VALDAS KILPYS
- 7 **PATIRTIS.** Deja vu, arba Geriausio pėstininkų skyriaus varžybos | ŽILVINAS BALANDIS
- 12 **JAUNIEJI ŠAULIAI.** IV pakopa. Kas toliau? | DOVILĖ PUKERTAITĖ
- 15 **JAUNIEJI ŠAULIAI.** Lyderystė: 5 teiginiai, arba trumpas kursas pradedantiesiems | VALDAS KILPYS
- 16 **SAJA.** Jaunųjų šaulių asamblėja | ROMAS JONAITIS
- 19 **NUOMONĖ.** Sutvarkyti žodyną: sąvokos, užkeikimai ir burtažodžiai | VALDAS KILPYS
- 22 **PROFESIJA.** Karininko profesijos padeda siekti tarnyba Mokomajame būryje | LINA VAITIEKŪNAITĖ
- 24 **PAŽINK PASAULĮ.** Povandeniniai laivai: JAV ir Rusijos priešpriešos kronikos, ką keičia „ryklis“ faktorius? | VALDAS KILPYS
- 27 **LŠS V. PUTVINSKIO-PŪTVIO KLUBAS.** Lietuvos šaulių sąjungos teisiniai pagrindai, II dalis | STASYS IGNATAVIČIUS
- 30 **ĮDOMIOJI ISTORIJA.** Inžinierius Tomas Norus-Naruševičius - žmogus, atsisakęs tapti Lietuvos prezidentu | BIRUTĖ MALAŠKEVIČIŪTĖ
- 36 **IŠ AUTOMOBILIŲ ISTORIJS.** 1966-1990 metų automobiliai | JONAS RINKEVIČIUS
- 42 **LAUKO VIRTUVĖ.** Boliviniai blynai | VYTARAS RADZEVIČIUS
- 44 **GALVOSŪKIS.** Kryžiažodis „Po žiupsnelį“. Atsakykite į klausimus ir laimėkite prizą! | KASTYTIS STUMBRYŠ

Autorių dėmesiui - medžiagų kitam numeriui laukiame iki einamojo mėnesio 10 dienos imtinai!

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Projektą „Vytis, Rūpintojėlis ir... kas dar?“ (straipsniai): „Sutvarkyti žodyną: sąvokos, užkeikimai ir burtažodžiai“ „IV pakopa. Kas toliau?“ remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas.

2020 m. skirta 3000 eurų

Vyr. redaktorė Dovilė Pukertaitė
Kalbos redaktorė Sandra Balžekaitė
Korespondentas Valdas Kilpys
Dizainas CRITICAL, Paulius Budrikis
Maketas Greta Janutytė

Redakcijos kolegija: Redakcijos kolegija:
Dovilė Pukertaitė (LŠS viešųjų ryšių specialistė)
Tadas Venskūnas (LŠS Pilietinio ugdymo skyriaus vedėjas)
Irena Šalaviejiėnė (LŠS išeivijoje šaulė)
Gražvydas Zulanus (CV narys)
Skaidrilė Grigaitė-Mockevičienė (LŠS studentų korporacijos „Saja“ narė)
Gediminas Jankus (CV narys)
Edgaras Diržius (CV narys)

Viršelio nuotrauka - Karolina Savickytė

Adresas: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
el. p. redakcija@sauliusajunga.lt
facebook.com/trimitas.lt

Kasdienes naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite oficialiame tinklalapyje www.sauliusajunga.lt

Leidėjas: Lietuvos šaulių sąjunga
www.sauliusajunga.lt
facebook.com/sauliusajunga.lt
Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Rankraščiai negražinami ir nerecenzuojami. Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuvę. Spausdino UAB „JUDEX SPAUDA“ Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas

Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus Toronto (Kanada) V. Pūtvio kuopos vadas V. Pečiulis

ŠAULIŲ SAJUNGA STIPRINA BENDRADARBIAVIMĄ SU LIETUVOS POLICIJA IR VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS TARNYBA

LŠS informacija

Lietuvos šaulių sąjunga ir Policijos departamentas sutarė stiprinti bendradarbiavimą viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimo, nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos ir atskleidimo, mokslo, technikos ir mokymo, kultūros, sporto ir švietimo vaikų ir jaunimo užimtumo srityse.

Šaulių sąjunga pagal kompetenciją teiks pagalbą policijai užtikrinant viešąją tvarką, eismo ir visuomenės saugumą, teiks informaciją policijai apie žinomas nusikalstamas veikas ar kitus teisės pažeidimus, padės atlikti paieškos ir gelbėjimo darbus bei teiks pagalbą atskleidžiant nusikalstamas veikas. Tai numatančią sutartį liepos 21 dieną pasirašė policijos generalinis komisaras Renatas Požėla ir Lietuvos šaulių sąjungos vadas plk. Albertas Dapkus. „Esame vienas kumštis ir šie metai tai įrodė. Jūsų neatlygintinas savanoriškas darbas karantino metu buvo neįkainojamas ir tik padėkoti nepakanka. Todėl rugsėjo 4 dieną policija pasirengusi surengti padėkos vakarą šauliams ir tiesiogiai padėkoti jiems už aktyvią pagalbą ir bendradarbiavimą“, – susitikimo metu sakė R. Požėla.

Sutarta aktyviau bendradarbiauti rengiant įvairius šalis aktualius teisės aktus, keistis mokomąja, technine ir mokslinė literatūra, kartu aptarti bendradarbiavimo rezultatus, teikti abipusę pagalbą, susijusią su personalo rengimu ir jo kvalifikacijos tobulinimu, organizuoti bendrus mokymus.

„Patriotiškumo jausmas tautoje pastebimai didėja, visuomenė labai nori prisidėti, matome labai daug iniciatyvų, o mano pareiga visa tai suvaldyti. Ačiū, kad padedate, instruktuojate, priimate šaulius po savo sparnu ir parengiate juos darbui“, – sakė Šaulių sąjungos vadas plk. A. Dapkus.

Rugpjūčio 12 dieną Lietuvos šaulių sąjungos vadas plk. A. Dapkus ir Valstybės

sienos apsaugos tarnybos vadas gen. Rustamas Liubajevas Valstybės sienos apsaugos tarnybos centrinėje įstaigoje Vilniuje pasirašė bendradarbiavimo susitarimą, kuriuo remiantis valstybės sienos apsaugai bus pasitelkiami Lietuvos šaulių sąjungos nariai.

Susitarime numatyta, kad abiejų institucijų tikslams pasiekti bus pasitelkiami žmogiškieji ir materialiniai išteklių, vyks intensyvesnis bendradarbiavimas personalo mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo, kultūrinės ir sportinės veiklos srityse. Planuojama rengti įvairias pratybas. Tęsti tradiciją ir jaunuomenei propaguoti pasieniečio profesiją bei šaulių veiklą, organizuoti bendras stovyklas vaikams. x

1. Policijos generalinis komisaras Renatas Požėla ir Lietuvos šaulių sąjungos vadas plk. Albertas Dapkus po sutarties pasirašymo.

2. Sutartį pasirašo Lietuvos šaulių sąjungos vadas plk. Albertas Dapkus ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos vadas gen. Rustamas Liubajevas.

TRISDEŠIMTMEČIŲ PUOSELĖJAMA TRADICIJA

LŠS informacija

Pusšimtis Lietuvos šaulių iš Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios ir Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinių dalyvavo jau trisdešimtoje V. Putvinskio-Pūtvio klubo organizuojamoje išvykoje į Žalgirio mūšio vietą Lenkijoje. Šiomet buvo minimos 610-osios Žalgirio mūšio metinės.

Lietuvos šaulių sąjungos vadas plk. Albertas Dapkus anksčiau liepos 14-osios rytą išlydėjo šaulius į Griunvaldą. Sąjungos vadas Vlado Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentui Stasiui Ignatavičiui perdavė Šaulių sąjungos žygio vėliavą, pasidžiaugė klubo iniciatyva kasmet Lenkijoje minėti istorines Žalgirio mūšio sukaktis. „Mes pirmieji, kaip organizacija, tais laikais „perlaužėm“ tą geležinę sieną, nes tuomet dar sovietų kariai saugojo mūsų pasienį. Lengva nebuvo, išvyką derinome per Užsienio reikalų ministeriją, per Krašto apsaugos departamentą. Mes tarsi ištrūkome ir tai svarbiausia“, – prisiminimu apie pirmąją kelionę dalijosi Stasys Ignatavičius, V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas, vienas Lietuvos šaulių sąjungos atkūrėjų.

Minėjime Lenkijoje liepos 15-ąją dalyvavo Lietuvos bei Lenkijos Respublikų prezidentai Gitanas Nausėda ir Andrzejus Duda bei ministrai pirmininkai Saulius Skvernelis ir Mateusz Morawieckis. „Mums teko didelė garbė būti šio renginio dalyviais bei atstovauti Lietuvos šaulių sąjungai. Reginio metu skambėjo abiejų valstybių himnai, kalbas sakė prezidentai, premjerai, Kryžiuočių ordino magistras bei vaivadijos maršalka. Prie paminklo buvo padėti abiejų valstybių vadovų gėlių vainikai.

Šios šventės išskirtinumas – išskilingas paminklinio akmenų atidengimas ir pašventinimas. Paminklinį akmenį, kaip dovaną nuo mūšyje dalyvavusių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kovotojų, atidengė prezidentas G. Nausėda. Ant paminklo iškaltas Vytiš ir užrašas „Nuo lietuvių tautos už bendrą pergalę“ lietuvių ir lenkų kalbomis. Deja, bet šiais metais mūšio rekonstrukcija dėl pandemijos neįvyko. Vyko tik nedidelis riterių turnyras“, – po minėjimo įspūdžiais dalinosi Šalčininkų 1011-osios šaulių kuopos būrio vadas Tomas Bagdanavičius.

Norinčių vyksti kasmet netrūksta, pasak Stasio Ignatavičiaus, jau yra nuo jaunųjų šaulių užaugusių jaunuolių, kurie šiandien kaip šauliai vyksta drauge į minėjimus. Atsižvelgiant į apribojimus dėl COVID-19, šiemet jaunieji šauliai drauge nevyko, minėjime dalyvavo tik suaugę šauliai ir buvo pakviesta dešimt narių iš Lietuvos kūrėjų savanorių sąjungos. Pirmą kartą Lietuvos šauliai į Lenkiją paminėti Žalgirio mūšio datos vyko prieš 30 metų. Ši graži tradicija puoselėja kasmet. x

1. Pirmoji šaulių išvyka į Žalgirio mūšio minėjimą.

2. Tradicija nenutrūko 30 metų. Šauliai 610-ųjų Žalgirio mūšio minėjime.

3

BAZINIS ŠAULIO KURSAS:

„KARŪNOS“ ČIA NENUKRINTA, O PRADEDA ŠVYTĖTI DAR SKAISČIAU

Tekstas ir nuotraukos – Valdas Kilpys

„Visada yra svarbus pirmasis žingsnis“, – sakė dorai nuo veido maskuojamų dažų nenusivalęs šaulys, paklaustas, kodėl dalyvauja Baziniame šaulio įgūdžių kurse (BŠJK). Menininkai, tarnautojai, inžinieriai ir net pora ministrų – tokia šių metų kursantų sudėtis. Marga, kaip visuomet, bet vieninga kaip kumštis, nes visus juos vienija didelis noras būti pasirengus gynybai.

PSICHOLOGIJA VISU AŠTRUMU

Kai lankėmės Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomojo pulko kareivinėse, kursantai buvo ką tik grįžę iš naktinių pratybų. Tylėdami ir kiek mieguistais žvilgsniais šauliai trynė ginklų detales ir slapta svajojo apie dušą ir galimybę nusuosti. Žurnalistai žino, tokiomis minutėmis geriausia kalbinti žmones, mat nuovargis neleidžia meluoti. Kaip yra, taip ir sakai.

„Žinote, esu neprastai fiziškai pasirengęs, todėl, kai nusprendžiau baigti BŠJK, buvau ramus. Įveiksiu. Tačiau nepaskaičiau kito aspekto – psichologijos. Nemaniau, kad tai bus taip sunku“, – žodžių į vatą nevyniojo pašnekovas. Jo teigimu, civiliniame gyvenime viskas yra gerokai kitaip nei „kariuomenėje“: mažiau bereikalingo rėkimo, daugiau galimybių veikti savarankiškai.

„Nesu užkietėjęs individualistas, bet tas komandinis darbas kursų metu mane „žudo“. Tačiau suprantu, kad kito kelio nėra, laimi tie, kurie moka vykdyti užduotis išvien. Dabar aiškiai suvokiu, tiesiog savo kailiu pajutau, kad kariškus dalykus geriau patirti esant jaunesnio amžiaus. Tada esi kiek kvalesnis, nesinori mokytis instruktorių ir šiaip mažiau imi į galvą“, – atviravo šaulys. Ir iš tiesų, karo psichologai yra nustatę, kad brandūs kariai (ir šauliai) turi daugiau motyvacijos, tačiau sunkiau priima griežtą bekompromisį įsakymų vykdymą. Savivoka, gyvenimo patirtis ir užimamas socialinis statusas kiša koją ir kiekvienas, įveikęs šį „netobulumą“, iš tiesų ūgteli ne tik žinių, bet ir savitvardos, gebėjimo susitvarkyti su emocijomis prasme.

Ne veltui išmintingi žmonės žino, kad nuolankumas yra proto požymis. Kitaip tariant, BŠJK įkrečia proto net tiems, kurie įsivaizduoja viską išmanantys.

KĄ TEN REIKIA DARYTI

BŠJK yra skirtas pagrindines žinias įgyti norintiems šauliams. Kursui vadovavęs Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės kovinio rengimo specialistas Donatas Vasiliauskas sakė, kad be *baziko* (taip pusiau juokais šį kursą vadina šauliai) sunkiai įsivaizduojamas tolesnis šaulio judėjimas pirmyn.

Jei kursantas yra tarnavęs kariuomenėje, reikalai paprastėja, mat pagrindiniai dalykai vis vien žinomi, tačiau pasitaiko, kad į šaulius įstoja visiškai su kariniais reikalais nesudūręs žmogus ir BŠJK jam tampa išsigelbėjimu bei nemenku išbandymu vienu metu.

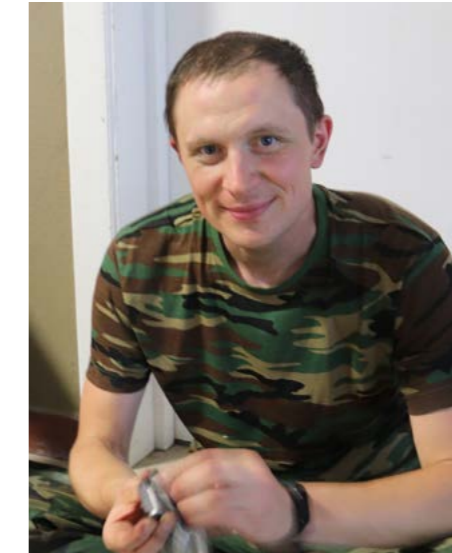
Rikiuotės pratimai, susipažinimas su ginklo AK-4 MT techniniais duomenimis ir šaudymas iš jo, orientavimasis vietovėje ir dar daug reikalingų žinių kursų metu suteikia patyrę instruktoriai. Ypač svarbu tai, kad BŠJK metu yra mokoma ir bendro veikimo pradmenų. Kaip judėti, įkurti patrulio bazę, surengti pasalą ar pasitraukti iš kontakto vietos – viskas yra svarbu ir tik suderinę veiksmus šauliai tampa koviniu vienetu, o ne palaida bala.

Taktinė medicina – dar viena tema, kurios išmanymas gelbsti gyvybę. Nuo masyvaus kraujavimo stabdymo iki sužeistojo išnešimo iš pavojingos aplinkos – viskas yra be galo svarbu.

ONUTĖ RAŠČIUVIENĖ

Tai, ko tikėjaisi, skiriasi nuo to, ką radau. Įsivaizdavau, kad bus šiek tiek lengviau. Net turėjau mintį vakarui pasiimti knygą paskaityti [*juokiasi*], bet čia atvykusi supratau, kad gerai pasielgiau nepasiimdama. Neįsivaizdavau intensyvumo, nemaniau, kad reikės tiek fizinės jėgos, kad tiek mažai miegosime. Kaip moteris jaučiau, kad trūksta paprasčiausių fizinių jėgų ginklui išlaikyti šaudant. Taip pat nemaniau, kad bus taip keista miegoti antrame lovos aukšte. Kažkaip nepalikdavo mintis, kad naktį galiu iškristi. Tokius kursus tikrai rekomenduoju kitiems šauliams ir net draugams. Jie keičia mąstymą apie discipliną, paklusimą kito įsakymui. Ir šiaip suprantu, kiek svarbus bendradarbiavimas karo metu, tiesiog pavojingose situacijose. Bent kartą gyvenime patirti ir suprasti tuos dalykus tikrai sveika.

VIKTORAS KRIUKOVAS

Žinojau, kad tokiuose kursuose būna sunku, bet kažkokių specialių žinių neturėjau. Labai viskas patiko ir tiko. Ypač kompanija, instruktoriai superiniai. Žinote, supratau bendrai visą vaizdą, ko reikia šauliui, kariui. Prieš tai buvo tik kažkoks abstraktybės, be sistemos. Po savaitės trukmės teorijos, mokymo ir pratybų Rukloje pasidarė visiškai aišku, dėl ko šauliai vienas į kitą kreipiasi broliu ir seserimi.

Kad viskas vyktų sklandžiai, reikėjo komandos. Reikėjo, kad skyriaus ir kurso dalyviai paklustų komandoms, būtų draugiški vieni kitiems, darniai atliktų veiksmus ir vienas kitu pasitikėtų. Taip ir buvo. Nors pirmomis dienomis atrodė keistai, paskutinę dieną jau visi be išimties klausėme komandų ir jas tučiuojau vykdėme.

Pirmomis dienomis neatrodė, kad galėsime būti draugais, bet po kelių dienų, nors ir nežinojome vienas kito vardų, tikrai galėjome kreiptis pagalbos, paprašyti paskolinti daiktų ar pasaugoti ginklą. Kai praktikavomės gynimą ar puolimą, jautėsi, kad veiksmus atliekame darniai, kartu. O po kelių kartų jau gali ir pasitikėti kitais.

VILMANTAS STANKUS

Mane išgelbėjo tai, kad šaulių sąjungoje esu nuo pat pradžių, čia užaugau. Buvau jaunuoju šauliu ir maždaug viską suprantu, tad šoko nebuvo. Nuo 2013-ųjų esu LŠS narys, tad man daug tų naujovių čia nebuvo. Gal tik tai, kad kiti instruktoriai mokė, kita draugija susirinko. Šiaip pirmą kartą darydamas atsispaudimus dainavau „Du gaideliai“. To dar nebuvau patyręs. Ir taktinėse pratybose, kai atsitraukinėjome „vikšru“, žiūriu, paskutinis guli. Galvoju, kas čia dabar, o jis, pasirodo, „žuvęs“. Buvo reikalų...

RAIMUNDAS KAROBLIS

Tai unikali galimybė ir unikali patirtis. Žinoma, didžiausia kursų vertė – žmonės, jų motyvacija judėti pirmyn ir įgyti naujos patirties. Be jokios abejonės, patriotizmas – tai pirmiausia veiksmas. Šio kurso dalyviai, manau, yra pavyzdys tokio svarbaus ir reikalingo veiksmo! Nuostabus jausmas būti kartu su tokiais žmonėmis kaip Jūs! x

PETYS PETIN ŠAULIŠKA VALIA IR RYŽTAS

Tekstas ir nuotraukos – Valdas Kilpys

Karštis, lietus ir nuovargis šaulių negąsdina. Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės šauliai tradiciškai gavo kvietimą dalyvauti Krašto apsaugos savanorių Dariaus ir Girėno apygardos 2-osios rinktinės Geriausio pėstininkų skyriaus varžybose.

4

Aštuoni patyrę koviniai šauliai petys petin su kariais savanoriais per dvi dienas turėjo įveikti įvairias karines užduotis. Skiriamasis rungtių bruožas yra tas, kad joms atlikti reikalinga ne tik jėga, bet ir bendras susiklausymas, išvermė, greitis ir sumanumas. Skyriai varžosi teikdami pirmąją pagalbą sužeistajam, orientuodamiesi vietovėje, „valydami“ pastatus ir įveikdami kliūčių ruožą. Nemažai dėmesio skiriama ir grynai teoriniam pasirėngimui.

Skyriaus vadas Rimas Žilinskas juokaudamas pasakojo, kad bene didžiausias šaulių skyriaus privalumas – amžius. Jei kariai savanoriai buvo dar jaunuoliai, šauliškos komandos narių amžiaus vidurkis – 44 metai. „Lengvų užduočių nebuvo. Prieš jas nebuvo kada ilsėtis. Tiesiog ateini ir vykdam. Be galo smagu, kad įveikėme visas užduotis ir įveikėme visi. Tarkime, minų lauką visos sudėties įveikė tik dvi komandos. Teikdami

pirmąją pagalbą buvome pirmieji ir tai, manau, parodo, kad einame teisingu keliu daug dėmesio skirdami būtent medicinos pagalbos teikimui“, – pasakojo R. Žilinskas.

Komandos nariai džiaugėsi, kad varžybų metu nebuvo kilę nė vieno konflikto. Viskas buvo daroma remiantis šauliška ir gyvenimiška patirtimi. Atmintin šauliams įsirežė radijo ryšio užduotis, kai dalyviai turėjo surinkti žodžių junginį iš atskirų raidžių. Šauliai sugebėjo surinkti net du variantus ir taip nustebinti net visko mačiusius instruktorius.

Pasitelkdamas organizacijoje įgytas pėstininkų žinias ir įgūdžius, mūsiškių skyrius sėkmingai įveikė visas rungtis ir parodydamas tvirtą šaulišką dvasią iš devynių komandų liko penkta.

Sveikiname. x

Leidžiamas nuo 1920 m.

DEJA VU, ARBA GERIAUSIO PĖSTININKŲ SKYRIAUS VARŽYBOS

Tekstas – Žilvinas Balandis
Nuotraukos – Valdas Kilpys

Kaipgi be mūsų, Kauno Vytauto Didžiojo 2-osios rinktinės šaulių, dalyvavimo KASP Kauno rinktinės geriausio skyriaus varžybose? Kviečiami jau ketvirtį metų niekada neatsisakome.

Prieš dvejus metus pirmą kartą dalyvavau tokiose varžybose, įspūdiškai dalijausi, komanda užėmė penktą vietą, ir tada, į klausimą sau pačiam, ar dalyvausiu dar kartą, atsakiau „galbūt“. Jau baigiantis 2019 metams viduje kirbėjo noras bandyti dar kartą. Būsiu atviras, šeimyna dėl tokio sprendimo dvejų... »

5

Birželį tapo aišku, kad varžybos vyks. Pradėjome treniruotis. Karantinas viską suvėlė, jį atšaukus pasipylė pratybos, mokymai, tad laiko liko mažai.

1.

PROLOGAS

2019 metų gruodžio pabaigoje vykusiamе metiniame pokylyje, tvyrant puikiai nuotakai, pradėjome agituoti ir rinkti pažadus dėl dalyvavimo 2020 metų varžybose. Muzika bei šokiai darė savo, norinčių netrūko.

Metų pradžioje Kauno rinktinė gavo kvietimą, prasidėjo registracija, preliminarai prisiregistravo gal du skyriai šaulių. Tačiau viską sujaukė pandemija. Keitėsi veiklos, suplanuotos pratybos atšaukiamos, šauliai jungiasi į paramą miestui ir valstybei. Varžybos nukeliamos ir kybo ant plauko, visų planai pakrinka, keičiasi.

Birželį tapo aišku, kad varžybos vyks. Pradėjome treniruotis. Karantinas viską suvėlė, jį atšaukus pasipylė pratybos, mokymai, tad laiko liko mažai. Vieną vakarą ardėme ir rinkome ginklus, šalia visa tai darė kažkurios KASP kuopos vyrukai ir mums demonstravo greito komandinio darbo įgūdžius dedantis dujokaukes, šalmus, renkant ginklus tamsoje. Kitą vakarą „valėme“ pastatus, prisiminėme esmines taisykles, paspardėme duris, pasirodo, galime.

Kadangi netekome ir planuoto kulkosvaidininko, o tą „žaislą“ nešti privalėsime, tad Henrikas Savickis „maloniai“ apsiėmė kuruoti šį klausimą. Jis prieš savaitę dalyvavo kulkosvaidininkų kurso šaudymuose kaip instruktorius, matė, kaip juos ardo, kaip kas šaudė, tad ir GVT išsilaukė.

2.

3.

4.

1. Varžyboms pasirengę.
2. Įveikiant vandens kliūtį reikia užsiropšti stačia ir slidžia siena.
3. Svarbu nesuslāpinti ginklų.
4. Jėgų liko nedaug, bet ir finišas jau arti.

PAJUDAM...

19.00 val. susirinkome devyniese prie poligono vartų su visa ekipuote (išskyrus ginklus). Komanda: Rimas (vadas), Nerijus (medikas), Henrikas (kulkosvaidininkas ir visa kita), Laurynas B. (navigatorius ir grandies vadas), Raimundas, Dainius (taiklusis šaulys), Laurynas S. (antras navigatorius), Vilmantas ir aš.

Nuotaika ir juokeliai liejosi per kraštus, 3 km iki stovyklavietės lengvai įveikiame su visa manta, gauname palapinę su elektra, lovas. Donatas ir rinktinės vado pavaduotojas atveža ginklus, virves, karabinius ir naujatėlautes dujokaukes, kurias čia pat išsipakuojame ir pasibandome po keletą kartų.

Vieno KASP skyriaus vyrukai paprašė mūsų „irklo“ ardyti, nes jau dvejus metus to ginklo nematė. Taip jau išeina, kad su „irklais“ varžybose likome vieni, optimistiškai vadų nuraminti, kad po kokių trejų metų jau galime tikėtis ir „gieškių“.

Sužinome, kad startuojame aštunti, ~10.30 val. ryte. Miegame prie atidarų durų, kaimynai triukšmauja, apie pirmą nakties Rimas užbaubia ant visos stovyklos, kad laikas miegoti. Vieni užmigo greitai, kiti vis vartėsi, man sunkiai kažkaip, labiau prabudėjau, nei miegojau, kolegės buvo gailėstingi vieni kitiems ir baisiai knarkiančių neatsirado.

STARTAS

Sulaukiame savo X valandos, oras puikus, 8 šviežutėliai geros nuotikos vyrukai, komanda dar labiau subrendusi nei prieš porą metų. Amžiaus vidurkis – 43,7 m. (buvo 40 m.), o ir manta pasunkėjo, atsirado kulkosvaidis, sveriantis vos ne 12 kg, atsarginis vamzdis ir pora dėžių su šovinių juostomis. Visų kuprines pasveria, kam trūksta, Vilmantas papildo arba paima, kam per daug svorio, surenka telefonus ir išmaniuosius prietaisus, dar kartą pakartoja taisykles ir pirmyn. Mano kuprinė – 16,6 kg, nesuradau, ką išimti. Primenu, kad turi sverti ne mažiau kaip 15 kg be maisto ir vandens. Donatas išlydi į trasą su geriausiais linkėjimais. „Na, seniokai, nepaveskit arba jums bus blogai.“

GRANATOS IR ŠAUDYMAS

Pirma užduotis už puskilometro nuo starto, granatų mėtymas į taikinius. Trumpas instruktažas – po 3 kiekvienam, iš trijų pozicijų [atsigulus, priklausus, atsistojus]. Metam, pataikom, gauname koordinatas, judam toliau. Rimas duoda komandas ir mėtom. Kad jį kur, nusikeikiu, taikinius pasiekė gal tik kelios iš 24 vnt. Prieš dvejus metus buvo tas pat: pataikėme 1 iš 16.

Šaudyklą pasiekėme greitai, instruktoriai išdalijo šovinius: kulkosvaidžiui – 20, šauliams po 10, taikliajam šauliui – 5.

Instruktažas, taikinių nurodymas, atstumai. Kulkosvaidis – 300 m, taiklusis šaulys – 400 m [Dainius šaudė su savo ginklu, kurį po rungties paliko ir gavo AK-4], likę šauliai – 200 m. Ramiai sugulame šaudymo sektoriuje ir po komandos ugnis padarome, ką reikia. Dainius 100 proc. sako, kad jis surinko 20 ir 20 ir jau savo darbą padaręs, dabar, sako, jūs dirbkite.

DUJOKAUKĖS IR DAR ŠIS BEI TAS

Vedliai – tikslūs, pasiekiamė užduoties vietą. Turime kokias 5 minutes poilsui, po to vėl instruktažas – po komandos „dujos“ užsidėti dujokaukes per 9 sek., užsitemti gerai dirželius, laikui toliau einant užsidėti ir užsisėgti šalmus, atsistoti su ginklu. Visa tai reikia atlikti per 20 sek. Po to nieko nesitaisyti ir neliesti, nes skiriamos baudos minutės. Palapinėje jau laukia 8 išardyti ginklai [AK-4, G-36, 2 „kalašai“, 2 PKM, 2 FN magai]. Juos surinkti teks tamsoje su dujokaukėmis ir raudonoje šviesoje per 30 min. Taigi pasigirsta komanda „dujos!“ Pirmą dalį atlikti spėjame laiku. Instruktoriai visus apeina, apžiūri, šiek tiek įtampos... Viskas gerai, iškritusių nėra.

Lendame į palapinę ir pradėdame komandinį darbą. Smagu buvo matyti ir girdėti, kaip kiekvienas garsiai sakė, ką ima, kokį ginklą, kokią detalę turi, kam ko reikia. Jokios panikos. Aš ėmiau „kalašą“, dalys greitai atkeliavo. Visą surinkome ir lauk iš palapinės.

VIRVĖMIS PER UPĘ

Upelis, per kurį teks keltis, visas žalias. Trumpas instruktažas: pamestas daiktas – bauda, kas nors liečia vandenį – bauda ir dar daug visokių baudų. Virvės mūsų gale gana aukštai pakeltos, vienam su kuprine pasiekti vargu ar įmanoma. Stojame į eilę ir gerai įtempiame.

Pasidarėme apraišus ir pirmas į aną krantą nusliuogė Laurynas B. Judėjo greitai, bet antrame gale vienam atsikabinti buvo vargo, nes nebuvo padedančio kolegės. Aš gal trečias ar ketvirtas sliuogiau. Pabaigoje sunkiau, nes įkalnė, vis atrodė, kad šautuvas sieks vandenį, ir jį kėliau aukštyn, už tai gavau „žodinių malkų“ iš pasitinkančių, kad nestabdyčiau, nes nesiekia.

Žiūrint iš šono atrodė, kad nieko čia tokio, bet užduotis iš tiesų fiziškai alinanti. Nerijus prisipažino, kad šios užduoties jis labiausiai nekenčia. Po maudynių buvome atsigavę, bet dabar vėl gavome „pompa“. Judame toliau, poilsui laiko nėra. >

MEDICINA IR DAR KAI KAS

Pasiekiamė užduoties vietą. Pagal „legendą“ esame „nesaugioje aplinkoje“, kažkur visai šalia šaudos ir sproginėja ir kažkur yra sužeistas karys, pabėgęs iš nelaisvės. Turime eiti lauku ir jį rasti. Įvertinę situaciją, suteikti visą pagalbą, jį išnešti į iš dalies saugią aplinką, iškviešti MEDEVAC'ą ir perduoti, viską raportuoti „9 lineriu“. Pajudame „laužyta vora“, ties „11 val.“ pamatau karį, rėkiu, ar gali pats sau padėti, bet po to pamatau, kad visas kruvinas ir rankos už nugaros surištos. Rimas priima gerą sprendimą (nes turi daugiau žinių ir patirties su „medicina“ ir pirmąją pagalbą). Skyriaus vadu skiriamas Laurynas B., o Rimas kartu su Nerijumi šliaužia sužeisto kario link.

Likę išsidėstome puslankiu taip, kad galėtumėme saugoti perimetrą ir „medikus“. Gulime lauke, vyručiai kuičiasi su sužeistuoju ir tada tokia liūtis prasideda. Medikams į veidą pučiami gana tiršti dūmai. Nerijus sakė, kad net nesuprato, jog lyja, pamane, kad su „šlanga“ ant jų vandenį pila.

Vyručiai viską atliko kaip reikiant. Atsitraukiame atgal, Henrikas prie racijos siunčia pranešimą, vėl viskas padaroma užtikrintai. Suspėjome viską laiku ir tokia nuojauta, kad 10 balų. Vėliau sužinojome, kad taip ir buvo, geriausiai iš visų padaryta.

PASALA

Kokia bus kita užduotis, nežinome. Tik artėdami vis intensyviau girdime kalenant kulkosvaizdžius. Atstumas buvo ~1,8 km, atėjome gerokai pavargę, laiko poilsui nebuvo, Rimą nusivedė į mišką supažindinti su užduotimi.

Kol Rimo nebuvo, gavome imitacinių šovinių, visi po 80, kulkosvaizdis gal kelis šimtus, užsitaisme, užtaisinėjome Rimui, instruktoriai labai skubino. Rimui grįžus užduotis jau aiški – skyrius eina vora su kuprinėmis, patenka į pasalą, tada skleidžiasi ir juda pirmyn naikindamas taikinius iki nurodytos ribos. Tada dūmai ir „vikšru“ išsivyniojame.

Greitas pasitarimas, Rimas siūlo eiti „laužyta vora“, kontakto metu metame kuprines, reaguojame į priešą, skyrius skyla į dvi grandis, išsidėsto kovine grandimi ir pliekiamė. Deja, bet kulkosvaizdis atsisakė šaudyti imitaciniais, teko „šaudyti“ rėkiant. Instruktoriai tarp mūsų zuja, dėtuves keičiamė, baltus taikinius naikiname, prasidėjo strigimai ir šautuvuose. Mano ginklas strigo baigiantis antrai dėtuvei, vamzdyje išsilydė šoviny. Vieni per kitus rėkiame, žodžiu, veiksmas.

Instruktoriai pagyrė, kad grandys neišsiskyrė ir niekas nepasidavė norui sekti priešą gilyn į vieną ar kitą šoną.

PASTATŲ „VALYMAS“

Gauname koordinates, apie 2 km reikia paeiti. Einant pro vartus net „slagbauma“ budintis mums pakėlė. Užduotis – pastatų valymas (prieš metus to nebuvo). Du namukai, viduje priešai, teks naikinti visus, o aplinka „nesaugi“.

Pasitariame, nusprendžiamė namukus pulti paeiliiu, o ne abu iškart. Gauname šovinius, nes Henriko kulkosvaizdis su imitacija neveikia, jam duoda G-36 ir daug dėtuvių su šoviniais. Pajudame grandimis, tik išlindus pradeda iš antro šalia esančio namo lango pilti kulkosvaizdis. Dūmai, parako kvapas, vėl veiksmo netrūksta.

Su AK-4 valymas nėra baisiai smagus, nes ginklas ilgas, nepatogus, bet... Dėtuves keičiamė nuolat, prieš kiekvieną kambarį. Po to einame prie antro namo, ten vėl darome darbą. Atlikta. Instruktorių pastabos: būna ženkliai geriau, bet ir daug blogiau pasitaiko. Tokias užduotis atlikti gerai padeda tik nuolatinės treniruotės.

KLIŪČIŲ RUOŽAS

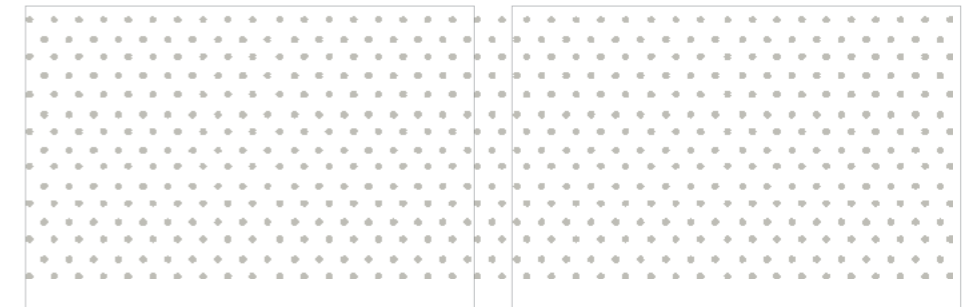
Pasiekiamė kliūčių ruožą, jau matome pažįstamus veidus, nepatingėjo saviškiai atvažiuoti ir mūsų pasitikti. Turime kokias 8 minutes, ilsimės, tada trumpas instruktažas apie kliūčių ruožą: be kuprinų, su imitaciniais ginklais, pirštinėmis ir akiniais, gauname dvi amunicijos dėžes, reikės pralsti tunelius, prašliaužti po spygliuotos vielos tinklu, tada sušokti į baseiną, visus ginklus ir dėžes sausai ir saugiai pernešti į kitą baseino pusę, išlipti ir stumti sunkvežimį, o nuo ten ~ 1,5 km iki varžybų finišo. Viskas trunka ne ilgiau kaip 30 minučių. Į laiką sutilpome. Artėjant pasigirdo muzika, plojimai ir paskutinius 100 m įveikėme visi bėgte.

Finišas, palaima. Visų apkabinimai, padėkojimai, bendra nuotrauka prie finišo. Absoliutus laimės ir pasitenkinimo jausmas atlikus užduotį, darbą, įveikus viską.

SUTIKTUVĖS

Bičiuliai tradicijos nekeičia, pasitiko mus įspūdingai: šaltibarščiai su karštomis bulvėmis, po to Andriaus nitroglicerino sriuba, šašlykai ir dar kažkas. Ir aplink toks geras šurmuly. Varžybos baigtos, išsirikiavome visos komandos, rezultatai, sveikinimo kalbos, apdovanojimai.

Ir vėl kaip prieš dvejus metus – penkta vieta. Buvome vienintelė svečių komanda. Visai neblogai. x

1. Šliaužimas su šovinių pilna dėže reikalauja konkrečių taktinių sprendimų: šautys nusprendė šliaužti ant nugaros.
2. Sunkvežimio stūmimas atima daug jėgų.
3. Paskutiniai metrai buvo įveikti bėgte.

6

IV PAKOPA.
KAS TOLIAU?

Tekstas – Dovilė Pukertaitė
Nuotraukos – Greta Tumasonytė

Pagrindiniais mokytojais jaunųjų šaulių stovyklose tampa Generolo Jono Žemaičio karo akademijos (LKA) kariūnai, Lietuvos kariuomenės krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) kariai, Sąjungos darbuotojai ir... buvę jaunieji šauliai.

IŠ JAUNOJO ŠAULIO Į...

Rugpjūtį vykusioje IV pakopos stovykloje sutiktas instruktorius – užaugęs Šaulių sąjungoje nuo jaunojo šaulio Edvinas Šaulys sakė, kad sukakus 18 metų iš karto papildė ir KASP gretas, o sulaukęs pasiūlymo grįžti dirbti į jaunųjų šaulių stovyklą ne nesudvejojo. „Būdamas jaunuolu šauliu, pradėjau nuo I pakopos stovyklų, įgijau visas IV pakopas.

Šiandien į šias pakopines stovyklas grįžtu vėl, tik kitaip – kaip instruktorius. Vėl mokausi drauge su jaunimu, augu kaip instruktorius“, – savo istorija pasidalijo Edvinas. Pasak instruktoriaus, galimybė perduoti universitete, KASP veikloje įgytas žinias, pritaikyti jas praktiškai bei mokytį kitus – neįkainojama patirtis, kurią gauna instruktoriai šauliškose stovyklose. „Kiekvienoje stovykloje stengiamės perduoti kuo daugiau praktinių žinių, suvokimą, kas yra lyderystė, norėtusi, kad jaunuoliai gebėtų praktiškai pritaikyti gyvenime dalykus, išmokus čia, jaunųjų šaulių stovyklose. Svarbu ne tik žinios, bet ir tai, kad tu gali rodyti pavyzdį jaunam žmogui“, – sakė instruktorius.

ŽINUTĖ JAUNIESIEMS ŠAULIAMS

Lietuvos šaulių sąjungos organizuojamose vasaros stovyklose dalyvauja daugiau nei 5 000 jaunuolių visoje Lietuvoje. Vienas instruktorius per vasarą, būna, bendrauja su beveik 100 vaikų. Paklaustas, ar vaikai keičiasi bėgant laikui, buvęs jaunasis šaulys sako, kad situacija „banguojanti“. „Nėra vienos tendencingos linijos, būna metų, kai stovyklose sutikti vaikai tikrai labai motyvuoti, turi nemenką žinių bagažą iš ankstesnių pakopų, kartais būna, kad jauti, jog jaunuolis tarsi ne savo noru atvykęs į stovyklą, tada kyla klausimas, ko jis ieško, kaip su juo dirbti, kaip sudominti“, – pastebėjimais dalijosi šaulys. Žinoma, labai skiriasi I ir, tarkime, IV pakopos stovyklose dalyvaujantys jaunuoliai, todėl juos sunku lyginti ir galbūt nereikėtų, nes ką tik atėję į organizaciją bando pažinti, suprasti, ar

jam čia patinka. Pastebėjau, kad baigę visas IV pakopas jaunieji šauliai dažniausiai nori tęsti šią veiklą, tapti šauliu, kariu ar karininku, jam svarbu būti lyderiu. „Norėčiau perduoti žinutę jaunesiems šauliams, kad baigę IV pakopos mokymus, sulaukę pilnametystės, nepabėgtų iš organizacijos, liktų čia, taptų šauliais, stiprintų Šaulių sąjungą, taptų instruktoriais ir tai, ko išmoko, perduotų kitiems“, – lūkestį jaunimui išsakė Edvinas.

DEJA, BET PASISEKA NE VISIEMS

IV pakopos mokymo programą sudaro 156 val. trukmės nuolatinis rengimas, kuris vyksta šaulių rinktinėse, o pakopinės stovyklos vykdomos nacionaliniu lygmeniu. Jaunieji šauliai, būreliuose įsisavinę mokomąją medžiagą, dalyvauja IV pakopos vasaros stovykloje ir laiko kvalifikacinį egzaminą, kurio metu patikrinamos jaunojo šaulio žinios ir įgūdžiai. Sėkmingai išlaikę egzaminą, gauna IV pakopos baigimo sertifikatą ir tai liudijantį ženklą.

Tačiau ne visiems pavyksta įveikti stovyklos sunkumus ir įgyti paskutinę pakopą. „Kasmet apie 30–40 proc. jaunųjų šaulių nepabaigia IV pakopos kurso. Vertinant jaunuosius šaulius nėra remiamasi tik testo rezultatais. Visos stovyklos metu instruktoriai stebi stovyklos dalyvius, vertina jų lyderystės gebėjimus, drausmę, kaip jie atlieka rikiuotės pratimus, šaudymo, topografijos ir kitas užduotis baigiamųjų kompleksinių pratybų metu. Instruktoriai jaunuosius šaulius vertina balais, matydami, kad kažkurioje srityje jaunuoliui sekasi prasčiau, stengiasi atrasti stipriąsias jo savybes ir taip motyvuoja nepasiduoti, dalyvauti stovykloje iki galo. Nepaisant nesėkmės, visada jaunuolis turi galimybę kitąmet vėl dalyvauti pakopinėje stovykloje ir bandyti iš naujo“, – sako Pilietinio ugdymo skyriaus vedėjas Tadas Venskūnas.

Būna, kad vaikai tiesiog savo noru išvyksta iš stovyklos jai tik prasidėjus ar jau įpusėjus. Pasak E. Šaulio, išvykimo priežastys pagrįstos, bet jos labai įvairios. I ir II pakopoje dažniausiai jaunuoliai nori

išvykti, nes pasiilgsta namų, šeimos, tėvų, draugų, aukštesnėse pakopose šiek tiek kinta situacija, dažniausiai išvykstama dėl konkrečių asmeninių priežasčių, problemų, patirtų traumų, vienetai tik dėl to, kad tiesiog nori namo. „Manau, kiekvienam bent kartą kyla stovykloje mintis vykti namo, dažniausiai tai būna antrą arba trečią dieną. Visiems būna“, – antrina instruktoriui Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės jaunasis šaulys Domas Kriaučiūnas.

Stovyklose susirenka įvairių vaikų, tačiau, pasak instruktoriaus, jau per pirmąją dieną viskas matosi kaip ant delno: kuris jaunuolis turi potencialo vadovauti, turi lyderiui reikalingų savybių, yra motyvuotas ir žino, ką veikia stovykloje, kodėl čia yra.

PLANAS „PERGUDRAUTI INSTRUKTORIUS“

Ne paslaptis, kad jaunųjų šaulių stovyklose yra svarbi disciplina, drausmė, pagarba kitam ir stovyklos taisyklių laikymasis. Pasiteiravus instruktoriaus, jis neslėpė, kad vaikai bando pagudrauti. „Stovykloje šiek tiek ribojame naudojimąsi mobiliisiais telefonais, nes dienotvarkė įtempta ir aktyvių veiklų tikrai netrūksta, norisi, kad jaunimas susikoncentruotų į veiklas ir mokymus. Tačiau būna, kad yra atsivežami keli mobilieji – vienas atiduodamas instruktoriams, kitas ne. Dažniausiai antri telefonai naudojami žaidimams. Bet tai greitai išaiškėja“, – pasakojo Edvinas. Jaunieji šauliai bando pagudrauti ir atlikdami užduotis, pasak instruktoriaus, dažniausiai būna, kad reikia atlikti kokią kurybinę užduotį – sukurti skanduočių, eilėraščių ir prasideda išsiskolinėjimai, neva nemoku, nežinau, negaliu. Dažniausias argumentas – „neturiu fantazijos“. Tuomet paprasime

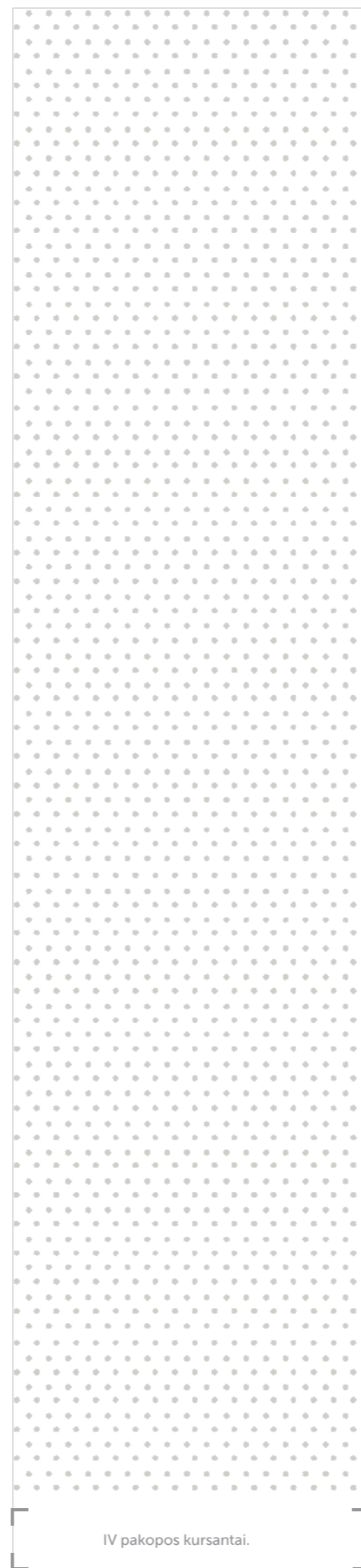
padėti būriui ir visada užduotys būna atliekamos – komandinis darbas pasiteisina.

KAS TOLIAU?

Pakopiniai mokymai skatina tobulėti, pradėjęs laikyti pakopas, dažnas šaulys sako, kad pusiaukelėje sustoti nesinori. „Užbaigti jaunojo šaulio kelią su III pakopomis nebuvo mane tenkinantis variantas. Labai palaiškė ir tėvai – kalbino, skatino eiti laikyti pakopas iki galo. Aš ir pats esu toks žmogus, kuris pradeda, stengiasi ir užbaigia pradėtus darbus, siekia tikslų“, – apie pasiryžimą įgyti visas pakopas pasakojo jaunasis šaulys D. Kriaučiūnas. Tačiau ne tik tęstiniai mokymai skatina, svarbus aspektas ir galimybė išmokyti naujų dalykų, tapus šauliu ar šaule, turėti pakankamai žinių, kad būtų galima dalyvauti tolesnėje šaulių veikloje.

„Buvo stiprus noras tobulėti, nes daug dalykų išmokau pakopinėse stovyklose: orientavimosi gamtoje, rikiuotės, supratau, ką reiškia vadovauti komandai. Bet kokiu atveju, šauliška veikla neliks nuošalyje. Ateinančių metų vasarį ketinu duoti šaulio priesaiką“, – apie šauliškumą ateities planus pasakojo stovykloje dalyvavęs Karininko A. Juozapavičiaus šaulių 1-osios rinktinės *-jaunasis šaulys Tautvydas Katlauskas. Jaunieji šauliai, vykdydami savo veiklas, turi galimybę susipažinti su kario profesija ir jų kasdienybę.

„Šauliška veikla tęsis, nes pats ketinu ateityje papildyti Lietuvos kariuomenės gretas. Kuo daugiau praktikos, tuo geriau“, – savo planais dalijosi D. Kriaučiūnas. Dažnas jaunasis šaulys stovyklose lygiuojasi į sutiktus kariūnus, pradeda svarstyti apie savo ateitį Lietuvos kariuomenėje, studijas Generolo Jono Žemaičio karo akademijoje. >

IV pakopos kursantai.

IŠ GERIAUSIOS KURSANTĖS LŪPŲ

Siekiant paskatinti jaunuosius šaulius, stovykloje būna renkami ir apdovanojami geriausiai užduotis atlikę ir pasirodę jaunas šaulys ar šaulė. IV pakopos stovykloje geriausiai pasirodė Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės jaunoji šaulė Mėta Žemaitytė. Trejus metus lankanti šauliškas veiklas septyniolikmetė mergina jau ne pirmą kartą pastebėta stovyklose ir gauna geriausios titulą.

Koks jausmas tapus geriausia stovyklos kursante?

Pirmiausia, netikėtas. Stovykloje dalyvavo daugiau nei 74 jaunieji šauliai, todėl nesitikėjau būti išrinkta, atlikau užduotis, kiek galiau geriausiai, ir tiek.

Kaip manai, kokios tavo asmeninės savybės padėjo pasiekti šį laimėjimą?

Esu labai daug girdėjusi apie lyderystę, II pakopos stovykloje klausiausi paskaitos apie lyderystę. Iš pradžių bandžiau pastebėti, ar turiu tų savybių, ar galiu būti lydere, kokių savybių man trūksta, ar galėčiau jas patobulinti. Supratau, kad lyderio savybių turiu, manimi pasitiki žmonės, galbūt dėl to ir pavyksta pasiekti geriausių rezultatų.

Ko išmokai jaunųjų šaulių stovyklose?

Išmokau bendruomeniškumo ir socialumo. Eiti, bendrauti, nebijoti, padėti kitiems. Supratau, kad labai svarbu pagelbėti kitam. To išmokė jaunųjų šaulių stovyklos. Šioje IV pakopos stovykloje turbūt sutikau geriausių instruktorius, labai patiko dėstomos paskaitos tiek temų įvairovė, tiek principu, kaip jos dėstomos. Aiškiai buvo matyti, kad instruktoriai žino, ką sako, dalijosi savo patirtimi ir turbūt svarbiausia moko mokyti. Čia išmokau geriau paskirstyti darbus, planavimo ir pamačiau, kaip tai veikia komandą bei jos veiklų rezultatus.

Kodėl siekai įgyti visas IV pakopas?

Paskaičiau, kad baigsiu mokyklą ir turėsiu įgijusi visas IV pakopas – tai bus tokia graži sąsaja – baigta ir mokykla, ir jaunosios šaulės veikla organizacijoje. Ketinu duoti priesaiką ir toliau tęsti veiklą Šaulių sąjungoje. Nusprendžiau, kad reikia eiti iki galo, jog nebūtų pagiežos, kad sustojau, nepadariau. x

1. Mokymai. Svarbu mokėti suteikti pirmąją pagalbą.
2. Įteikiami IV pakopos pažymėjimai.

LYDERYSTĖ: 5 TEIGINIAI, ARBA TRUMPAS KURSAS PRADEDANTIEMS

7

Tekstas – Valdas Kilpys

Liepos mėnesį LŠS štabas organizavo jaunojo šaulio – lyderio kursą. Jo metu jaunieji šauliai mokėsi daug svarbių dalykų, praktikavosi, bandė įminti vieną iš esminių lyderystės mįslių: kas iš tiesų yra ta lyderystė ir kaip ją prisijaukinti?

Šis tekstas parengtas remiantis skaitytos paskaitos medžiaga. Jame pateikiami konkretūs teiginiai, aktualūs kiekvienam, kuris mano esąs ar norintis tapti lyderiu.

Būti vadu – užduotis ne iš lengvųjų.

1 TEIGINYS

Vienas žymiausių konsultantų ir ekspertų Johnas Calvinas Maxwellas savo knygoje „5 lyderystės lygiai“ teigia, kad lyderystės negalima suprasti ir įvaldyti galvojant apie ją kaip apie nejudantį daiktą. Jos nevalia lyginti su išmoktu gebėjimu plaukti. Tai išmokęs, praktiškai nebepamirši iki gyvenimo pabaigos, tačiau dėl lyderystės yra gerokai kitaip. **Tai reikia tobulinti nuolat.** Čia lyg krepšinis – be treniruočių laimėti neįmanoma. Arba šaudymas – nesipraktikuodamas į taikinį nepataikysi.

2 TEIGINYS

Universalus scenarijus, kaip tapti lyderiu, nėra. Esminis lyderį apibūdinantis požymis yra tas, kad jis **gali daryti įtaką**. Lyderystė nėra tiesiogiai sietina su pareigomis, titulais ar laipsniais (tačiau tai nereiškia, kad juos turintys nėra lyderiai).

3 TEIGINYS

Tyrimais nustatyta, kad iki 15 proc. tapti lyderiais niekuomet nesugebės. Lygiai tiek pat (15 proc.) turi „lyderystės gyslelę“ ir net netobulindami savo gebėjimų šioje srityje vis vien lyderiaus. Likę **70 proc. lyderystės gali išmokyti**. Tai yra gera naujiena, nes suteikia galimybę daugumai.

4 TEIGINYS

Lyderis geba:

- a) deleguoti (nemano, kad tik jis viską atlieka tobulai);
- b) komunikuoti (būti tikras, nevaizdinti, pripažinti savo klaidas ir kalbėti aiškiai, konkrečiai);
- c) būti atsakingas (šventai laikytis duoto pažado / žodžio);
- d) rodyti entuziazmą (pesimizmui čia ne vieta).

5 TEIGINYS

Lyderis **gilinasi į savo veiksmų ir sprendimų priežastis** ir pasekmes. Tai daro: a) vertindamas save kitų akimis; b) nebijo klausyti ir įsiklausyti į kitų nuomonę apie save; c) yra empatiškas.

Post Scriptum: Aristotelis „Retorikoje“ vartoja tris sengraikių kalbos žodžius apibūdinamas žmogų, paskui kurį kiti seka ne dėl to, kad reikia, o todėl, kad patys to nori. Tai yra: *ethos* (sąžiningas sau ir aplinkiniams), *pathos* (aištingas, neslepiančias emocijų, tikras) ir *logos* (išmanantis ir gebantis pasakyti, kad nežino). x

8

JAUNŪJŲ ŠAULIŲ ASAMBLĖJA

Tekstas – Romas Jonaitis
Nuotraukos – Lukas Valentukevičius

Ar girdėjote, kad Rukloje rugpjūčio 7–9 dienomis su vėjeliu praėjo dar viena – jau 5-oji Jaunųjų šaulių asamblėja?! Nors žodis „praėjo“ nebūtinai čia yra pats tinkamiausias. Kodėl?

Ogi todėl, kad asamblėja šiomet, kaip ir ankstesniais metais, yra tik pradžia naujų dalykų, kurie „nepraeina“, o pradeda – užmezga naujus ryšius, praplečia mąstymo laukus ir įpareigoja pačiam kurti tai, kas mums yra svarbu, – šauliškumą!

Šiais metais Jaunųjų šaulių asamblėjos šūkis kvietė likti šauliu visam gyvenimui. Jaunieji šauliai turėjo galimybę pažvelgti į LŠS kiek kitu kampu – palikęs ginklą nuošalyje nuvalyti dulkes nuo kito šauliškumo simbolio – daudytės. Šios asamblėjos tikslas buvo parodyti kiek rečiau pabrėžiamus šauliškumo aspektus, kurie yra ne mažiau svarbūs tiek asmeniniame gyvenime, tiek šalies gynyboje ar šauliškoje veikloje. Vienas iš tokių aspektų – bendruomeniškumas.

Juk Šaulių sąjunga yra ne tik sukarinta organizacija, kurioje mokoma kariškų elementų. Šaulių sąjunga taip pat yra idėja, kuri jungia ir skatina burtis aktyvius ir pilietiškus žmones įvairiais būdais stiprinti savo mylimą šalį bei jos saugumą. Tai praktikoje iš visos Lietuvos atvykę jaunieji šauliai išbandė jau pirmąjį vakarą, tik susirinkę, kur „Sajos“ pagalbininkės ir aktyvios šaulės – Kornelijos Žilionytės padedami visi susipažino pasipasakodami vienas kitam apie tai, kas juos „veža“ LŠS? Koks jų didžiausias vasaros nuotykis? Ar kuo jie savo gyvenime labiausiai didžiuojasi? Šią temą iš akademinės pusės, praplečiant susirinkusiųjų akiratį, palietė atvykęs prof. habil. dr. Egidijus Aleksandravičius ir papasakojo, kuo yra susijęs dalyvavimas savanoriškoje veikloje, buriantis į draugijas, ir pasiekimai gyvenime? Kaip su tuo susijęs pasitenkinimas gyvenimu savo šalyje ir kiti svarbūs dalykėliai.

Nuo platesnių temų eita prie konkretesnių: vėliau apie savo šauliškumo kelią ir kas juos LŠS „veža“ pasakojo ir netgi rodė 2-osios rinktinės 201-osios kuopos vadas, kovinis šaulys ir Kauno kolegijos direktorius – Paulius, 10-osios rinktinės kuriamo „Švietėjų“ būrio būsimas skyriaus vadas Žygimantas, kuris papasakojo, kaip galima ginti šalį ir elektroninėje erdvėje, o galų gale „Sajos“ sendraugiai – Povilas ir Skaidrilė papasakojo ir netgi parodė, koks buvo jų kelias ir kuo jis praturtino jų gyvenimą, einant nuo jaunojo šaulio iki LŠS centro valdybos ar suaugusio ir aktyvaus

šaulio. Žinoma, taip pat nebuvo pamiršta ir jau daug kartų paminėta Lietuvos šaulių studentų korporacija „Saja“, kurią pristatė ir įvairių korporantiškų įdomybių pripasakojo jos pirmininkas Romas.

Žinoma, vien tik diskutuoti ir netgi įdomių žmonių klausytis už lango stipriai tvieskiant saulei būtų kiek neprotinga, todėl netrūko ir aktyvios veiklos: kas rytą bėgant su garsia skanduote buvo ugdoma valia ir lavinamas kūnas. Vėliavas iš vienas kito grobė Sajanai ir Vilkai [woof woof], o šeštadienio vakarą vainikavo ne kas kitas, o linksmi liaudiški šokiai pokiai, lydimi armonikos garsų! Kaip matote – veiklos nestokota! Tačiau tai dar ne viskas. Kiekvienos asamblėjos pagrindinis tikslas – mokyti jaunosius šaulius patiems imti jautį už ragų ir gerinti LŠS nelaukiant nurodymo. Tuo tikslu visi jaunieji šauliai, kad ir kiek pavargę, rašė rezoliuciją LŠS vadui, kurioje asamblėjos dalyviai samprotavo, ką galima pagerinti, siekiant, kad kuo daugiau jaunųjų šaulių tęstų savo priesaiką ir liktų šauliais baigę mokyklą. Jaunieji šauliai rimtai diskutuodami rezoliucijoje pateikė LŠS vadui pasiūlymų šiose jaunųjų šaulių veiklos srityse: aprūpinimas, vadų kompetencija ir lyderių ugdymas, struktūra, švietimas ir komunikacija. „Sajos“ atstovai nekantraudami laukia galimybės pristatyti suredaguotą rezoliucijos tekstą LŠS vadui ir visiems kitiems, kam tik tai būtų įdomu. Kaip jau minėta, nors asamblėja ir baigėsi, joje išgyventos patirtys dar ilgai lydės tiek jos dalyvius, tiek organizatorius, kuriems tai buvo ne mažiau puiki patirtis! >

1. Organizatorės – Gertrūda ir Kornelija bando nepastebėti, kad prie jų pristiūkino jaunoji šaulė Smiltė.

2. Nors ir uždarymas, bet ne pabaiga.

3. Henrikas ir vėliavos užgrobimas.

4. 2-osios rinktinės, 201-osios kuopos vadas ir jo kovinis šaulio kelias.

Kiekvienos asamblėjos pagrindinis tikslas – mokyti jaunosius šaulius patiems imti jautį už ragų ir gerinti LŠS nelaukiant nurodymo.

JAUNŪJŲ ŠAULIŲ ATSLIEPIMAI

Jaunoji šaulė Estela Kovaliovaite, LDK Kęstučio šaulių 7-oji rinktinė

Kuo užsiima jaunieji šauliai? Jeigu manęs to būtų paklausę iki Jaunųjų šaulių asamblėjos, būčiau pasakiusi, kad laksto po miškus, dalyvauju sukarintose stovyklose bei žygiuose.

Dabar galiu drąsiai teigti, kad jie ne tik užsiima aktyviomis veiklomis, bet ir sprendžia iškilusias problemas LŠS ir asmeniniame gyvenime, plečia savo žinių akiratį bei įgyja daug naujos patirties. Iš asamblėjos išėjau su šypsena, įsikrovusi naujų įspūdžių bei su daug daugiau draugų ir tvirtesniu užnugariu!

Jaunasis šaulys, nori patirti tai ir tu?

Nesidrovėk, susipažink su „Saja“ veidaknygės (angl. „Facebook“) langelyje įrašęs Lietuvos šaulių studentų korporacija „Saja“, sek mus ir susipažinkime kitais metais!

Jaunoji šaulė Ieva Stankaityte, Karininko A. Juozapavičiaus šaulių 1-oji rinktinė

Apie asamblėją buvau girdėjusi iš seniau čia dalyvavusių dalyvių, tačiau norint tai suprasti iš tiesų reikia atvažiuoti ir pačiam pamatyti tai savo akimis. Šis renginys suteikė daugybę galimybių ir naujos patirties. Asmeniškai iš jos stengiausi pasiimti ir išsinešti kuo daugiau: naujų pažinčių, emocijų ir nuotykių, susipažinti su naujais žmonėmis, kurie taip pat aktyviai domisi Šaulių sąjunga, išgirsti apie kitas rinktines ir labiau praplėsti savo žinių akiratį. Įvairios paskaitos bei kitų žmonių šauliškumo kelias ir turtingos patirtys leido geriau suprasti, kodėl priklausau šiai organizacijai ir kas man teikia motyvacijos čia dalyvauti.

Asamblėja leido prisiliesti prie kuriamų pokyčių, suprasti, kad mūsų balsas taip pat yra girdimas. Asamblėja atskleidė, kad šauliai ne tik bėgioja miškuose mokydami taktikos elementų, bet visi kartu diskutuodami gali kelti problemas bei rasti idėjų, kaip jas spręsti. Žinoma, nevalia pamiršti išmokytojų žingsnelių, kurių mokėmės šokdami folklorinius šokius, bei geros nuotaikos!

Jaunasis šaulys Žilvinas Masiulis, Gen. P. Plechavičiaus šaulių 6-oji rinktinė

Dauguma žmonių šiais laikais nemato toliau savo kiemo ir niekuo nesidomi. Jiems niekas neįdomu, o ką nors daro tik tam, kad darytų. Tačiau asamblėjoje tokių nesutiksi! Atvirkščiai – čia susirenka iniciatyvūs, kitaip mąstantys, žvelgiantys plačiau ir norintys kažko daugiau jaunieji šauliai. Tai yra renginys, kur žvelgi plačiau, nei aprėpia tavo kiemas. Jaunųjų šaulių asamblėjoje sutikau daug puikių žmonių – nuo labai aktyvių, plačiau mąstančių ir be galo draugiškų bendraamžių, labai *faity* bei iniciatyvių „Sajos“ narių, kurie ir suteikia mums tokią galimybę, iki daug mačiusių ir išmintingų žmonių, kurie atvažiuoja su mumis pasikalbėti, padiskutuoti, pasidalyti patirtimi. O jau ką kalbėti apie ugdomą kūrybiškumą bei komandiškumą? Čia pilna veiklų, kuriose susipažįsti tiek su savimi pačiu, tiek su kitais, gali leisti savo mintims bei fantazijai atsiskleisti, išbandyti kažką naujo, kad ir folklorinius šokius! Tačiau svarbiausia asamblėjos dalis ta, kad gali pasidalyti Lietuvos šaulių sąjungos problemomis, susipažinti su kitomis rinktinėmis, kas kaip ten vyksta, ir bendromis visų jėgomis šios problemos yra sprendžiamos, siunčiama rezoliucija mūsų sąjungos vadui. Linkiu kiekvienam nuvykti į jaunųjų šaulių asamblėją, nes iš jos grįžti jau kitoks – visokeriopa patobulėjęs. Toks grįžau ir aš! Sužinojau, kokios problemos kankina Lietuvos šaulių sąjungą bei kokie gali būti jų sprendimų būdai. Susipažinau su daug puikių bendraamžių bei kitais išmintingais ir aktyviais žmonėmis. Supratau, kad šauliu galima būti iki gyvenimo galo ir norint veiklos – jos niekada nepritrūks. Išbandžiau naujų dalykų bei smagiai praleidau laiką kūrybinėse užduotyse ir diskusijose, dirbdamas su kitais! Patekau į aplinką, kuri puikiai atitinka tiek šaulio, tiek aktyvaus, save gerbiančio piliečio vertybes. Čia patobulėjau tiek kaip šaulys, tiek kaip asmenybė. Nuostabi patirtis! x

SUTVARKYTI ŽODYNĄ: SAVOKOS, UŽKEIKIMAI IR BURTAŽODŽIAI

Tekstas ir nuotraukos – Valdas Kilpys

Susidūrus su beatodairišku informacijos antplūdžiu ir žodine agresija, ko gero, prieš visą pasaulį itin svarbu mąstyti ir kalbėti aiškiais sąvokomis.

Ši agresija, perkelta į aktyviąją stadiją, vykdoma ne tik žemėje, bet ir smegenyse, tad pirmiausia reikia ginti smegenis. Ir vartoti tikslus žodžius, kurie neleistų mūsų apkvailinti. »

9

Už neaiškių žodžių gali slypėti visai ne tos prasmės, kurių tikimasi.

B. OBAMA PRISIEKĖ DU KARTUS?

Mažai kas žino, kad išrinkus naująjį JAV prezidentą Baracką Obamą kadencijos pradžioje nutiko keistas, bet šio straipsnio kontekste svarbus dalykas. Aukščiausiojo Teismo vyriausiasis teisėjas Johnas Robertsas suklydo, prezidentas taip pat susipainiojo ir vienas priesaikos žodis liko neištartas. Suprantama, tai užfiksavo kameros ir ši žinia pasklido gana greitai. Kilo dvejonų, ar priesaika galioja, todėl kilo šioks toks šurmulyš. Pirmąją darbo dieną Ovaliajame kabinete prezidentas prisiekė dar kartą.

Šis atvejis puikiai parodo kiekvieno žodžio svarbą. Ir nors viską galima suversti perspaustam amerikiečių oficialiųjų institucijų pedantiškumui, net atmetus teisinius dalykus aišku viena – kiekvienas žodis turi vertę ir yra be galo svarbus. Jis svarbesnis už parašą ar antspaudą.

Kai dar nebuvo rašto, pasakytas žodis turėjo kitą svorį. Buvo tikima, kad, ištarus dievų, protėvių ar absoliučijų vertybių vardus, jie pradeda realiai veikti. Todėl, nesilaikant žodžio, sulaužius priesaiką, būtent aukštesnės jėgos ir įvykdo bausmę netikėliui. Budelis ar kas kitas tik atkuria pasaulio daiktų tvarką.

Bet tai praeitis. Antgamtinės jėgos pasitraukė į būties užkaborius, tačiau šis bei tas liko. Pirmiausia, priesaika, kurios žodžius ištaria kiekvienas šaulys. Tardamas priesaikos žodžius ne tik sutinki su tuo, kas sakoma, bet ir pasižadi tai vykdyti, sutinki su bausmės neišvengiamumu, jei priesaika nebūtų vykdoma.

Kiekvienas žodis čia įgauna didžiulės svarbos. Pabandykime drauge peržvelgti kelis pavyzdžius iš dabarties...

1 PAVYZDYS. LIETUVA – MAŽA?

Pradėkime nuo paprastų dalykų. Turbūt ne kartą įvairiuose pokalbiuose, ypač su svečiais iš užsienio, esate prasiarę, kad „Lietuva yra maža valstybė, todėl...“ Šitoje vietoje dera sustoti ir iš tiesų pagalvoti, ar mūsų valstybė tokia jau maža?

Tarkime, pagal oficialius kriterijus Pasaulio bankas mažomis valstybėmis laiko tas, kurios turi mažiau nei 1,5 milijono gyventojų. Taigi Lietuva nėra maža valstybė. Kad tokia gali tapti – faktas, bet, tikėkimės, netaps ir demografinė krizė bendromis pastangomis baigsis.

1969 m. Jungtinių Tautų Organizacija mažas valstybes apibrėžė kaip tas, kurios turi mažiau nei 1 milijoną gyventojų. Tiesa, 1971 metais apibrėžimas buvo išplėstas, nes pridėti platesni kriterijai:

teritorija, populiacija, žmogiškieji ir ekonominiai išteklių. Pagal visus juos mes taip pat nepatenkame į „mažiukų“ lygą. Ypač dabar, kai esame NATO ir ES nariais.

Egzistuoja ir dar vienas, labiau stereotipinis pasaulio skirstymas į pirmojo, antrojo ir trečiojo pasaulio šalis. Narystė minėtose sąjungose, kylanti ekonomika, politinis stabilumas, priklausymas Vakarų kultūrai Lietuvos niekaip neleidžia priskirti prie „paskutinių“ valstybių grupės.

Faktas yra tas, kad „mažos valstybės“ sąvoka yra paini, lanksti ir sunkiai nusakoma, todėl nuolatinis klaidingas kartojimas (ypač tarptautiniu lygmeniu), kad esame maži, mus padaro mažus ir neįtakingus. Gyventojų skaičius ir gebėjimas sutelkti politinį, socialinį bei ekonominį kitų valstybių dėmesį lemia valstybės „didumą“. Kol kas mums tai visai neprastai sekasi, todėl nėra reikalo visiems aiškinti, kad esame maži.

Padaręs nedidelę analizę ir atsižvelgęs į tai, kad mažos valstybės apibrėžimas yra netikslus ir kintantis, netrunki suprasti, kad formaliai prie „mažiukų“ neretai priskiriamos ir Nyderlandai, Belgija, Suomija, Islandija ir t. t. Tačiau dar neteko girdėti, kad suomis ar belgas sakytų gyvenęs mažoje valstybėje. O jei nesako, tai ir nesielgia ita nuskriaustas ir bailus mažiukas.

2 PAVYZDYS. OKUPACIJA, ANEKSIJA AR AGRESIJA?

Neurochirurgijoje susiduriama su negalavimu, kuris dar vadinamas fantominiu skausmu. Šis skausmas jaučiamas ten, kur jo neturėtų būti, t. y. amputuotoje galūnėje, kurios nebėra. Dingojasi, kad su šiuo skausmu lygintina ir mūsų valstybės situacija kalbant apie sovietų okupaciją ir aneksiją. Tai vis dar „skauda“. Ypač tuomet, kai prisimeni, kad kita „maža“ kaimyninė valstybė – Suomija – davė stiprų atkirtį.

Tačiau šiuo atveju vėl labai svarbūs žodžiai, kuriais įvardijame tą laikotarpį. Buvome užpulti ar patys pasidavėme? Buvome okupuoti ar aneksuoti? Susiduriame su painiava. Vėl iškyla vartojamų žodžių svarba.

Pradėkime nuo agresijos. Ar buvome užpulti? – štai esminis klausimas, nes, jei niekas neužpuolė, vadinasi, pasidavėme arba prie SSRS prisijungėme savanoriškai. Pagal JT Generalinės Asamblėjos rezoliuciją Nr. 3314, agresija yra ginkluotos jėgos panaudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą ar politinę nepriklausomybę. Lietuvoje 1940 metų birželio 15 dieną SSRS įvykdė

Faktas yra tas, kad „mažos valstybės“ sąvoka yra paini, lanksti ir sunkiai nusakoma, todėl nuolatinis klaidingas kartojimas (ypač tarptautiniu lygmeniu), kad esame maži, mus padaro mažus ir neįtakingus.

neabejotiną agresijos aktą prieš Lietuvos Respubliką. Mes buvome užpulti, nes, nepaskelbus karo, buvo panaudota ginkluota jėga. Kalbant konkrečiau, įvykdytas tiesioginis ginkluotas šalies užpuolimas naktį, dar nesibaigus ultimatumo terminui (pirmiausia buvo užpulta Ūtos pasienio užkarda ir nužudytas mėginęs pasipriešinti užkardos viršininkas A. Barauskas, užpulti kiti pasienio postai). Taigi agresija – akivaizdi. Mus užpuolė.

KAS VYKO TOLIAU? OKUPAVO AR ANEKSAVO?

Vėl reikalingos tikslios sąvokos. Okupacija yra prievartinis valstybės teritorijos užėmimas ir buvimas svetimos valstybės valdžioje (iš 1907 metų Hagos konvencijos). Okupacija, kad ir kokios trukmės ji būtų, turi laikinumo aspektą. O aneksija yra prievartinis, vienašalis svetimos teritorijos prijungimas ją traktuojant kaip nuosavą. Ilgam.

Taigi, kai mąstome, prisimename, diskutuojame ar tiesiog pasakojame, derėtų būti itin tikslūs: pirmiausia mes patyrėme tiesioginę priešą agresiją, paskui mus okupavo, o po to buvo aneksija. Kitu atveju istorijos mūre randasi „plyšys“, į kurį gero nelinkintys priešai tikrai įkiš savo peilį.

DAR KELI PAVYZDŽIAI

Pateiksime keletą pavyzdžių, kurie bene akivaizdžiausiai parodo, kaip skirtingi žodžiai keičia visą prasminį lauką ir labai konkrečiai atspindi ne tik siaurąsias žodžių prasmes, bet ir visą ideologiją. Nesimsime vertinti, kas čia teisingas, o kas ne visai, tačiau faktas lieka faktas:

priklausomai nuo reiškinio įvardijimo keičiasi ir Tamstų deklaruojamos vertybės.

Tai, be jokios abejonės, yra beprotiškai svarbu ir tai žinoti yra būtina, nes labai dažnai interesų grupės vadovaujasi „mažų žingsnelių“ taktika: pripratinus prie naujo žodyno nebėra kaip kalbėti apie „senas vertybes“.

a) Tolerancija ar pakanta? Tolerancija yra lotyniškos kilmės žodis [lot. *tolerantia*] ir reiškia kantrybę, ištvermę. Dabar viešojoje erdvėje įsivyravusi tolerancijos samprata dažniausiai reiškia abejingumą. Kitaip tariant, toleruojantis nebesiima vertinti. Nebėra skirtumo tarp gero ir blogo, normalaus ir nenormalaus, nes viskas yra norma arba tik nuomonė. Pakanta radikaliai skiriasi: pripažįstama, kad kažkoks elgesys yra geras, kažkoks – blogas, priimtinas ar nepriimtinas, normalus ar nenormalus, tačiau blogas elgesys yra pakenčiamas. Tačiau pakanta turi ribas.

b) Individas ar asmuo? Kai vartojama individo sąvoka, pirmiausia sakoma, kad kiekvienas žmogus yra „savo rūšies atstovas“, biologinė būtybė. Kai žmogus įvardijamas kaip asmuo, viskas pasikeičia iš esmės. Žmogus nebegali būti supaprastintas iki biologinių jo savybių. Asmuo geba vertinti savo veiksmus, atsižvelgdamas į jį patį pranokstančius aukštesnius įstatymus, dėsnius, prigimtį. Asmuo turi orumą, kurio nevalia pažeisti.

c) Skirtingos lytys ar vyras ir moteris? Šiuo atveju viskas elementaru: kai sakome, kad tai skirtingos lytys, reiškia, kad jų gali būti daugiau nei dvi (taip teigia *gender* teorija, kurios vienas iš teiginių yra tai, kad būti vyru ar moterimi mes „išmokstame“ ir kad lyčių yra tikrai ne dvi, o gerokai

daugiau). Kai sakome, kad šis ar kitas asmuo yra vyras ar moteris, reiškia, kad kito varianto nėra ir būti negali. Žmonija susideda iš vyrų ir moterų.

KAI VISKĄ LEMIA VIENA RAIDĖ

Propaganda itin vertina žodžio galią ir nuolat naudojami jo galimybės. Tai ypač gerai atsiskleidžia kalbant apie konkrečius atvejus, kurie siejami su Rusijos propagandiniiais manevrais. Tarkime, 2008-ųjų Rusijos ir Sakartvelo konflikto pasekmė buvo naujų valstybinių darinių – Pietų Osetijos ir Abchazijos – vienašalis nepriklausomybės pripažinimas. Rusija iš karto ėmėsi rusinti šių nepripažintų respublikų miestų pavadinimus. Sakartveliška skambantys *Suhumi* ir *Tschinvali* virto į rusiškai skambančius *Suhum* ir *Tschinval*.

Panaši istorija nutiko ir dėl Talino pavadinimo. Žlugus Sovietų Sąjungai tuometės Estijos valdžia ragino rusų kalboje sostinę užrašyti su dviem dvigubomis raidėmis *Tallinn* (ru. **Таллинн**). Pablogėjus santykiams vėl grįžta prie sovietmečiu vartoto *Tallin* (ru. **Таллин**).

Pastarasis atvejis sietinas su Ukraina. Pagal vieną prielinksnį įmanoma atpažinti, kokiais „stovyklai“ priklauso rašantysis ar kalbantysis. Jei sakoma ar rašoma „na Ukraine“ (ru. **на Украине**), reiškia žmogus pritaria Krymo atplėšimui. Jei „v Ukraine“ (ru. **в Украине**) – žmogus yra prieš Krymo okupaciją. Priežastis paprasta: pirmu atveju į kaimyninę šalį žiūrima kaip į teritoriją, antru pripažįstamas valstybingumas.

Vienas prielinksnis keičia visą geopolitiką. x

KARININKO PROFESIJOS PADEDA SIEKTI TARNYBA MOKOMAJAME BŪRYJE

Tekstas – Lina Vaitiekūnaitė
Nuotraukos – Eimantas Genys

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, kviesdama jaunuolius rinktis studijas Akademijoje, sudaro sąlygas ir absolventams, kuriems siekti šio tikslo sutrukdė keli reikalavimai kandidatams, t. y. šiek tiek pritrūko iki minimalaus stojamojo balo arba išlaikytų privalomų valstybinių egzaminų. Akademija jiems suteikia papildomą galimybę toliau siekti karininko karjeros ir kviečia jungtis į Mokomąjį būrį, kuriame per 9 mėnesius padeda tinkamai pasiruošti valstybiniam brandos egzaminams ir kartu atlikti nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą.

1. J. eil. Kaspars Karklys.
2. J. eil. Vilius Raseckas.
3. MB baigiamosios pratybos.

10

Apie Mokomąjį būrį ir nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą (NPPKT) pasakoja jau ją atlikę ir š. m. birželio mėn. išleisti į atsargą kariai.

„Karininko tarnyba domiuosi nuo vienuoliktos klasės. Taip pat siekiu aukštojo universitetinio išsilavinimo ir Lietuvos karo akademija visa tai gali man suteikti, – sako ats. j. eil. Kaspars Karklys ir priduria. – Deja, pernai, laikant valstybinius brandos egzaminus, nepasisekė, nes neišlaikiau matematikos egzamino. Dėl to negalėjau įstoti į Akademiją. Bet mano norai nepasikeitė – vis tiek to ir toliau siekiu.“

Ats. j. eil. Vilius Raseckas taip pat prisipažino, kad mokykloje suklypo laikydamas valstybinį egzaminą. „Rinkdamasis karininko profesiją, tariausi su tėčiu ir sulaukiau jo patarimų, taip pat palaikymo, nes jis, pats tarnavęs kariuomenėje, matė mano galimybes ir fizinį pasirėngimą. Man nepavyko geriau išlaikyti lietuvių kalbos egzaminą, bet vis tiek nenorėjau pabėgti nuo kariuomenės, pradėjau galvoti apie šauktinio tarnybą.“

Kasparą ir Vilių, kaip ir kitus jaunuolius, Karo akademija pakvietė atlikti NPPKT iš pradžių Generolo Adolfo Ramanausko kovinio rengimo centre, vėliau – Karo akademijoje. Čia kariai turėjo galimybę mokytis padedant Vilniaus Antakalnio gimnazijos mokytojams, kad perlaikytų reikalingų dalykų valstybinius egzaminus ir galėtų įstoti į šią Lietuvos karininkų rengiančią aukštąją mokyklą.

Kasparas tvirtina, kad negąsdino jo ir Mokomojo būrio kariais „lipdomas“ šauktinių pavadinimas, nors tokią tarnybą kariuomenėje jie rinkosi, galima sakyti, kaip savanoriai: „Iš pradžių buvo nesmagu, bet reikėjo prie to priprasti, ir kompleksai dingo. Kariai turi prisitaikyti prie daug sudėtingesnių situacijų ir aplinkybių, todėl tai buvo gana lengvas išbandymas.“

Kasparas, kalbėdamas apie karininko profesiją, išvardija daugiau priežasčių, kodėl ją pasirinko. „Suprantu, kad tai – atsakingas, galima sakyti, pedagoginis darbas. Mūsų būrio vadas yra karininkas, ir matau, koks jo santykis su mumis, eiliniams, koks vado ryšys su pavaldiniais, – aiškina karys. – Mokykloje mokytojai dirba su vaikais, o čia vadas dirba su vyresniais, jiems tampa ne tik pavyzdžiu, lyderiu, bet ir mokytoju – padeda įgyti daugiau žinių ir patirties, tapti savarankiškiems ir patiems priimti sprendimus.“

Į Mokomąjį būrį pakviesti jaunuoliai tarnybą pradėjo Lietuvos kariuomenės Generolo Silvestro Žukausko poligone 2019 metų spalio mėn. dalyvaudami Baziniame kario kurse. Nuo š. m. sausio jie tarnybą tęsė

Lietuvos karo akademijoje – dalyvavo specialistų rengime, atliko bendras kolektyvines užduotis kartu su profesinės karo tarnybos kariais.

„Pati pradžia BKK mums, kaip ir Akademijos pirmakursiams Bazinio kariūno kurso (BKK) pratybose, buvo sunki. Bet teko susiimti, – sako ats. j. eil. V. Raseckas. – Rytinis kėlimasis, mankšta ir kiti kasdien kary atliekami veiksmai atrodė nesibaigianti rutina. Dar griežtu tonu skanduojamos komandos „Kelk!“, „Aliarmas!“ ir kitos. Ir prie to reikėjo priprasti, o vėliau tapo lengviau – nes tai sustiprino.“

„Įgijome patirties ir vėliau gyvendami Lietuvos karo akademijoje. Mano tikslas – studijos šioje aukštojoje mokykloje, todėl, tikiuosi, pirmame kurse bus lengviau“, – šypsodamasis sako ats. j. eil. K. Karklys.

Vaikinai pasakoja, kad iššūkių laukė ir per karantiną, kai jų karinis rengimas vyko Akademijos teritorijoje: „Mums pasisekė, nes turėjome profesionalius instruktorius, kurie ir nepalankiomis sąlygomis sugebėjo surengti, kad ir trumpas, bet įdomias ir naudingas pratybas. Pavyzdžiui, dalyvavome pastato šturmo pratybose naktį, kuriose mums buvo leista patiems planuoti veiksmus, rodyti iniciatyvą ir priimti sprendimus.“

Už atliktą privalomąją karo tarnybą ir baigtus bazinius karinius mokymus Generolo Adolfo Ramanausko kovinio rengimo centre jiems prie konkursinio balo bus pridėta papildomai balų – tai taip pat padidins jų galimybes įstoti į Karo akademiją.

Į Mokomąjį būrį jaunuoliai kviečiami ir šiais metais.

Prėmimas į Mokomąjį būrį vyksta keliais etapais

1 etapas – iki rugsėjo 1 dienos turi pateikti prašymą Karo akademijos Atrankos centrui el. paštu ir pridėti brandos atestato kopiją, motyvacinį laišką, savo kontaktinius duomenis (telefono nr., el. pašto adresą). Laiško temą nurodyti užrašant: „Noriu prisijungti prie LKA Mokomojo būrio.“

2 etapas – gavus teigiamą atsakymą, atvykti į savo regiono Karo prievolės ir komplektavimo skyrių.

3 etapas – pasitikrinti sveikatą Karinėje medicinos ekspertizės komisijoje.

4 etapas – pateikti prašymą atlikti tarnybą Generolo Adolfo Ramanausko kovinio rengimo centre (KRC).

„Karininko tarnyba domiuosi nuo vienuoliktos klasės. Taip pat siekiu aukštojo universitetinio išsilavinimo ir Lietuvos karo akademija visa tai gali man suteikti, – sako ats. j. eil. Kaspars Karklys.“

Reikalavimai stojantiems į Mokomąjį būrį:

1. Įgytas vidurinis išsilavinimas.
2. Neįvykdyti keliama mokymosi rezultatų reikalavimai (daugiau informacijos – LKA interneto svetainėje www.lka.lt, su rubrika „Stojantiems / Stojimo etapai ir reikalavimai“).
3. A, B, C, D sveikatos grupės (įvertinta Karinės medicinos ekspertizės komisijos).

Daugiau informacijos suteikia ir į klausimus atsako:

Atrankos centras

Tel. +370 682 31 072
El. p. lka.atranka@mil.lt x

POVANDENINIAI LAIVAI: JAV IR RUSIJOS PRIEŠPRIEŠOS KRONIKOS, KĄ KEIČIA „RYKLIO“ FAKTORIUS?

Tekstas – Valdas Kilpys

PRIEŠISTORĖ

Pirmieji povandeniniai laivai pasaulį išvydo dar XVII amžiaus viduryje. Tiksliau sakant, vadinti juos povandeniniais buvo kiek per anksti, tačiau bandymai plaukioti po vandeniu prasidėjo būtent tada. Pirmasis povandeninis laivas buvo nuleistas į vandenį 1620 metais. Jį sukonstravo olandų išradėjas Cornelis van Drebbelis. Jo povandeninis laivas buvo medinė valtis, apvyniota vandeniui nepralaidžia oda, ir vamzdis orui patekti.

Pagrindinė šių laivų paskirtis pirmiausia buvo karinė. Itin nemenkos pažangos pasiekta prieš prasidedant Pirmajam pasauliniam karui. Štai XVIII amžiaus pradžioje Anglijoje buvo užpatentuoti keli tikri povandeniniai laivai. Pirmasis kare panaudotas povandeninis laivas buvo „Turtle“ (liet. vėžlys), kurį sukūrė amerikiečių inžinierius Davidas Bushnello.

Tai buvo vienvietis povandeninis laivas, į priekį traukiamas žmogaus sukamo propelerio. „Turtle“ jau kitais metais gavo užduotį prie britų laivų lipdyti minas, tačiau visos šios misijos buvo nesėkmingos. Kita vertus, jų pakako, kad „Turtle“ įeitų į pasaulio istoriją kaip pirmasis mūšyje panaudotas povandeninis laivas. Rimčiau šios vmašinos kaip ginklai paplito tik Pirmojo pasaulinio karo metu, o dabarties laikais povandeninių laivų tobulinimo lenktynės yra įgavusios itin didelį pagreitį...

JAV IR RUSIJOS SANKIRTA

Apie 1980-uosius dviejų supervalstybių lenktyniavimas karinių technologijų srityje pasiekė apogėjų. Sovietų Sąjunga gamino povandeninius laivus, kurie buvo greitesni, labiau ginkluoti ir galėjo pasinerti giliau nei amerikietiški laivai. Tačiau sovietinės gamybos submarinos turėjo esminį trūkumą – jos skleidė didelį garsą, o po vandeniu tai yra pati didžiausia problema. Pirmasis, aptikęs priešininką, turi keliolika sekundžių pirmas paleisti torpedą, o tai yra pergalės garantas.

Tačiau baigiantis aštuntajam dešimtmečiui JAV viršenybei po vandeniu išškilo pavojus, nes sovietai pradėjo gaminti „Akula“ klasės (liet. ryklis) atominius povandeninius laivus. Šios klasės submarinos tapo rimtu iššūkiu JAV galybei ir net trisdešimt metų „rykliai“ buvo povandeninio Rusijos laivyno „plieninis kumštis“, kurį įveikti NATO turėjo stipriai pasistengti.

Priežastis paprasta – „Akulos“ (NATO klasifikacijoje jie vadinami „Typhoon Class“) yra mažai garso skleidžiantys, didžiausi žmonijos istorijoje pagaminti povandeniniai laivai, kurių ginkluotės poveikis matuojamas tūkstančiais kilometrų.

Žymūs JAV žvalgybininkai Johnas Walkeris ir Jerry Whitworthas savo pateiktomis žiniomis sukėlė ant kojų JAV ginkluotųjų pajėgų vadovybę: pasirodė, kad slapta iš Japonijos ir Švedijos prisipirkę itin tuo laiku galingos tyrimų technikos (kompiuterių) sovietų inžinieriai sukūrė ypač tyliai veikiantį povandeninį laivą (sovietai jį vadino „Projekt 971“), kuris varomas dviem septynių menčių propeleriais. Tai ir buvo pirmosios žinios apie „ryklus“.

KAS TAI YRA

„Typhoon“ klasės laivo ilgis siekia 175 metrus. Juose sumontuotas 190 megavatų suspausto vandens branduolinis reaktorius, kurio gaminamas garas per turbinas suka jau minėtus du propelerius. „Submarina“ pasiekia 33 mazgų (38 mylios per valandą) greitį ir gali panirti iki pusės kilometro po vandeniu. Tai yra beveik 200 metrų giliau nei „Los Angeles“ klasės JAV povandeninis laivas. Tačiau didžioji problema sietina su „Typhoon“ skleidžiamu garsu: jis neviršija jau minėtų „Los Angeles“ skleidžiamų garsų.

JAV anuomet savo viršenybę išlaikė tik dėl technologijų – povandeniniuose jų laivuose buvo sumontuota jautresnė įranga, kuri priešininką aptikdavo anksčiau ne todėl, kad jis skleidžia daugiau garso, o dėl to, kad saviškiai geriau girdi.

„Typhoon“ ginkluoti keturiais 533 mm paleidžiamaisiais įrenginiais ir keturiais didesniais, net 650 mm įrenginiais, o bendras torpedų, minų ir SS-N-15 bei SS-N-16 prieš laivus naudojamų raketų kiekis svyruoja apie 40 vienetų. Tačiau pagrindinis šio tipo laivų ginklas yra balistinės raketos. Jų transportavimui jie ir buvo sukurti. Per 3 000 km atstumu taikinius žemėje pasiekiančios „Granat“ raketos, skirtingai nuo JAV povandeninių laivų, tūno laivo pirmagalvyje, prieš bokštėlį. „Typhoon“ turi 12 paleidimo šachtų. Viename atominame povandeniniame laive įsikuria apie 150 žmonių įgula, o atsargų po vandeniu praleisti pakanka keliems mėnesiams.

POVANDENINĖ KONKURENCIJA

Nors Sovietų Sąjungai buvo neilgai likę ir Lietuva jau vadavosi iš okupacijos pančių, iki 1990-ųjų buvo pagaminti net 7 „Typhoon“ tipo povandeniniai laivai. JAV sukūrė ir pradėjo gaminti „Seawolf“ klasės submarinas, kurios skleidė mažiau garso, tačiau nebuvo taip greit ir pigiai pagaminami laivai. Net po SSRS griuvimo Rusija pradėjo naują patobulintų „ryklių“ gamybos projektą, kuris vadinosi „Project 971U“. Tai buvo kiek ilgesni ir, svarbiausia, tylesni laivai su patobulinta ginkluote (šeši išoriniai paleidimo įrenginiai torpedoms ir gerokai patobulintas sonaras bei nauja denis-oras raketa „Strela-3“).

Vėl svarbiausiu faktoriumi tapo laivų po vandeniu skleidžiamas garas. Besidomintys šiomis lenktynėmis be vargo internete gali rasti JAV „Office of Naval Intelligence“ lenteles, kuriose detalai išdėstomos laivų techninės charakteristikos. Tikrai yra į ką pažiūrėti ir palyginti. >

Į iki šiol „rykliai“ yra didžiausi povandeniniai laivai, tačiau jų reikšmė mažta.

Kad ir kaip būtų, „ryklių“ reidai netoli JAV pakrančių Atlanto vandenyne nėra atšaukti ir taip Rusija bando kompensuoti raketų skridimo atstumo skirtumą, jei, neduokdie, prireiktų leisti balistines raketas.

SUNKŪS LAIKAI RUSIJOJE

Sugriuvus Sovietų Sąjungai reikalai pasikeitė. Antroji „ryklių“ versija sunkiai radosi Severomorsko dokuose (ten stovi slaptos Rusijos povandeninių laivų gamyklos). 1996-ųjų dolerio kursu vienas „Typhoon“ klasės povandeninis laivas kainavo apie 1,7 bilijono dolerių, o dabartinė jo kaina pasiekė daugiau nei 2,5 bilijono. Stringanti Rusijos ekonomika vos išgalėjo palaikyti jau pagamintų povandeninių laivų kovinę parengtį. 2 laivai buvo nepradėti gaminti, o dar trys perdaryti į „Borei“ klasės balistinių raketų nešėjus.

Trečioji „ryklių“ generacija sunkiai skynėsi kelią. 2001 metais Rusijos jūrų laivyną pasiekė vienintelis III „Akula“ kartos „Gepard“ povandeninis laivas. Dar po septynerių metų pasaulį išvydo II kartos „Akula“, bet jos gyvavimo pradžia nebuvo sėkminga: 2008-aisiais bandymų metu jūroje suveikė priešgaisrinė signalizacija ir laivas buvo užpildytas freonu, kuris pražudė per 20 civilių inžinierių, kurių užduotis buvo būtent naujojo laivo bandymai.

Šis įvykis tapo skaudžiu smūgiu Rusijos ginklų pramonei, nes Indija planavo pirkti šio tipo povandeninį laivą, tačiau žmonių žūtis šį sprendimą gerokai pristabdė, todėl po beprotiškai brangių remonto darbų Indija povandeninį laivą pervadino į „INS Chakra“ ir išsinuomojo 10 metų už 950 milijonų dolerių. 2016 metais buvo sutarta, kad Indija išsinuomos ir antrąjį „ryklį“, tačiau iki šiol taip ir neiškiu, ar tai bus senesnis „Akula I Kashalot“, ar antrosios kartos „Akula II Iribis“.

„Typhoon“ klasės laivus pirmyn varo du septynių metrų propeleriai.

DABARTIES SITUACIJA

Šiuo metu Rusija turi iki vienuolikos „ryklių“ („Jane’s International Defence Review“ 2016 metų duomenys). Tik 3–4 yra visiškai parengti koviniams veiksams, o likę povandeniniai laivai laukia remonto. Kad ir kaip būtų, „ryklių“ reidai netoli JAV pakrančių Atlanto vandenyne nėra atšaukti ir taip Rusija bando kompensuoti raketų skridimo atstumo skirtumą, jei, neduokdie, prireiktų leisti balistines raketas.

Šie povandeniniai laivai apginkluojami modernesnėmis „Kalibr“ raketomis, kurios buvo gana sėkmingai išbandytos Sirijos konflikto metu. Kita vertus, smunkant naftos kainoms agresyvioji kaimynė nepajėgi gaminti naujų tokio dydžio ir sudėtingumo povandeninių laivų, o ir pasikeitusi situacija reikalauja kitokių, lankstesnių sprendimų, todėl „Akula“ tipo laivai po truputį baigia tarnybą karinėse jūrų pajėgose.

PO VISKO

Taip jau nutiko, kad šio straipsnio autorius yra ne kartą buvęs „Typhoon“ klasės povandeniniuose laivuose. Pirmiausia dera pastebėti, kad tai yra didžiausi žmogaus pastatyti povandeniniai laivai pasaulyje. Sunku patikėti, kad jie pasiekia tokį greitį.

„Typhoon“ laivų paviršius apklijuotas specialia apie 5–7 cm storio gumą primenančia medžiaga, prie kurios nelimpa jūrų gyviai ir kuri sumažina laivo skleidžiamą triukšmą (ši „guma“ itin tinkama batams pakalti, nes yra tvirta ir mažai dylanti).

Submarinoje yra įrengta pirtis, nedidelis baseinėlis, nors buvimo sąlygos ten nėra itin komfortiškos. Dažnai jūreiviai (ypač torpedistai) papildomų miegojimo vietų savavališkai įsirengia netoli torpedų paleidimo įrenginių. Šiaip tarnyba šiuose laivuose laikoma prestižine, nes net žemiausio rango jūreiviai gauna kokybiško maisto (net vyno) ir yra gana gerai apmokami.

Pagrindinė „Typhoon“ klasės povandeninių laivų dislokavimo vieta – *Zapadnaja Litca* (ru. Западная Лица) arba *Nerpichia* Rusijos Šiaurės laivyno karinė bazė prie Barenco jūros, ne per toliausiai nuo Norvegijos krantų. x

LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGOS TEISINIAI PAGRINDAI, II DALIS

Naujas Lietuvos Šaulių Sąjungos įstatymas.

1935 m. liepos mėn. 15 d. Vyriausybės Žinių 490 nr. paskelbtas naujas Šaulių Sąjungos įstatymas, kurį spausdiname ištiesai:

Respublikos Prezidentas skelbia šį Šaulių Sąjungos įstatymą:

SAULIŲ SAJUNGOS ĮSTATYMAS
I. Bendrieji nuostatai.

1 Šaulių Sąjunga yra visuomeninė karinė organizacija.

2 Sąjungos tikslas yra stiprinti tautinį atsparumą ir valstybės gynimo pajėgas.

3 Sąjunga:
1) organizuoja šaulius,
2) rūpinasi šaulius parengti karui,
3) ruošia gyventojus apsaugoti nuo pavojaus iš lėktuvų,
4) skleidžia gyventojų tarpe karišką drausmę, pratina juos prie kariško gyvenimo, stiprina jų kūno jėgas ir iššvermę,
5) stiprina gyventojų dvasios jėgas, skleidžia jų tarpe kultūrą, švietimą, keldama Tėvynės meilę ir dorovę,
6) teikia policijai ir krašto gyventojams pagalbos gaisro, potvynio ir kitais atsitikimais.

4 Sąjungą valdo Krašto Apsaugos Ministerija.

5 Sąjunga netarpiškai priklauso Kariuomenės Vado.

6 Sąjungos vidaus tvarką nustato Statutą tvirtina Respublikos Prezidentas.

7 Sąjungos organizaciją etatu ribose tvirtina Krašto Apsaugos Ministeris Kariuomenės Vado pasiūlymu.

8 Sąjunga yra teisinis asmuo. Sąjunga ieško ir atsako teisme Valstybės Išdo teisėmis.

9 Sąjungai atstovauja jos Vadas.

10 Sąjungą tvarko Vadas.

11 Sąjungos Vadą skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas Krašto Apsaugos Ministerio pristatymu.

12 Sąjunga skirstoma rinktinėmis ir būriais.

13 Būriai gali sudaryti kuopas, eskadronus, baterijas ir kitokias kariškas dalis.

14 Rinktinės vadu yra vietos karo komendantas.

15 Būrių, kuopų, eskadronų, baterijų ir kitokių dalių vadus skiria ir atleidžia sąjungos Vadas rinktinės vado pasiūlymu.

16 Rinktinėlių atstovų susirinkimą šaukia sąjungos Vadas, rinktinės būrių atstovų susirinkimą — rinktinės vadas ir būrio susirinkimą — būrio vadas.

17 Susirinkime pirmininkauja vadas, kuris susirinkimą šaukia.

18 Rinktinėlių atstovų susirinkimo protokola tvirtina Šaulių Sąjungos Vadas ir būrio susirinkimo protokolą tvirtina rinktinės vadas.

19 Nekariško pobūdžio reikalams svarstyti Šaulių Sąjunga turi Šaulių Sąjungos tarybą, rinktinė — rinktinės tarybą ir būrys — būrio tarybą.

20 Sąjungos tarybos pirmininku yra Sąjungos Vadas, rinktinės tarybos pirmininku — rinktinės vadas, ir būrio tarybos pirmininku — būrio vadas. Tarybų protokolai tvirtinami 13 str. nustatyta tvarka.

21 Prie šaulių administracinių vienetų moterys gali sudaryti šaulių vienetus bendra tvarka.

22 Moterų šaulių vienetai, pradedant rinktine, priklauso tų dalių vadų, prie kurių jie yra.

23 Moterų šaulių būrio vadė netarpiškai priklauso rinktinės vadė.

24 Šaulių susirinkimų kompetencija, jų šaukimo tvarką ir šaulių tarybų sudarymo tvarką ir kompetenciją nustato sąjungos statutas.

25 III. Nariai.

26 Sąjungos nariai vadinami šauliais. Šauliai skirstomi rikiuotės šauliais, šaulėmis, šauliais rėmėjais ir garbės šauliais.

27 Šauliais gali būti tik Lietuvos piliečiai.

28 Šauliais negali būti —
1) kam teismo atimtos arba apribotos teisės,
2) kam atimtos teisės Ypatųjų valstybės apsaugos įstatymo § 10,
3) kas kaltinamas dėl nusikaltimo darbu, už kurį gresia teisių atėmimas ar aprižimas, ar aprižimas,
4) kam teismo paskirta globa,
5) kas yra jaunesnis kaip 16 metų amžiaus.

29 Stodamas į Sąjungą, kiekvienas asmuo prisiekia arba iškilmingai pasižada būti klusniu ir ištikimu Lietuvos Respublikai.

30 Priesaikos ir pasižadėjimo tekstus nustato Šaulių Sąjungos statutas.

31 Už tarnybinius nusikaltimus ir nusižengimus, už priesaikos ar iškilmingo pasižadėjimo sulaužymą, už neleistiną ginklo vartojimą ir už šaulio garbę žeminančius veiksmus šauliai atsako karo teisme arba drausmės tvarka kaip kariai.

32 Atsargos karininkai, kurie dirba sąjungoje rikiuotės šaulio darbu, turi pirmumo keliant juos į aukštesnį atsargos karininko laipsnį.

33 Rikiuotės šauliai, kurie yra išėjo nustatyta apmokymą, išlaikę egzaminus ir rinktinės vado gerai atestuoti, gali būti atleidžiami nuo pakartotinių šaukimų kariuomenės karo pratimams atlikti.

34 Valstybės, vietos ar ūkiškos savivaldybės, Klaipėdos krašto autonominės įstaigos ar imonės arba tokios įstaigos ar imonės, kuriose dalyvauja Valstybės Išdas savo kapitalais, arba Kurias Valstybės Išdas šelpia, Kariuomenės Vado reikalavimu turi atleisti šaulius karo pratimams atlikti.

35 Pratinimų metu šios įstaigos ar imonės moka šauliams pilną atlyginimą.

36 Karo metu šauliai, vykdydami krašto gynimo uždavinius, aprūpinami Krašto Apsaugos Ministerio nustatyta tvarka.

37 Taikos metu šauliai, vykdydami Kariuomenės Vado duotus uždavinius, gali būti aprūpinami maistu, pašaru ir susisiekimo priemonėmis.

38 Šauliai, kurie dėl šaulio pareigų ėjimo sužeisti ir dėl to nustojo sveikatos ar darbingumo, dėl šaulio pareigų žuvusių ar dėl gautų, tarnybos pareigas einant, žaizdų mirusių šaulių šeimos, gauna pensiją ar pašalpą Karių pensijų įstatymu.

39 Šauliai, dėl šaulio pareigų sužeisti, gydomi valstybės lėšomis.

IV. Lėšos ir turtas.

40 Sąjungos lėšas sudaro:
1) iš Valstybės Išdo skiriamosios samatos kelių lėšos,
2) sąjungos surenkamos pajamos:
a) narių mokesčiai,
b) ūki, imonių ir namų eksploatacijos pelnas,
c) kapitalų %, %, d) rengiamų loterijų, koncertų ir kitų pramogų pelnas,
e) savivaldybių skiriamos pašalpos,
f) aukos ir kitos pajamos.

41 Valstybės Išdo lėšos naudojamos Krašto Apsaugos Ministerijai nustatytais pagrindais.

42 Kitų lėšų naudojimą tvarko tarybos, pagal samatas ir veikimo planus; iš šių lėšų atsiskaitoma Krašto Apsaugos Ministerio nustatyta tvarka.

43 Ginklus ir karo medžiagą sąjunga gauna iš Krašto Apsaugos Ministerijos.

44 Turtas, gautas iš Valstybės Išdo, o taip pat įgytas ar pagamintas už duotus iš Valstybės Išdo pinigus, laikomas Valstybės turtu ir tvarkomas Krašto Apsaugos Ministerijai nustatytais pagrindais, o turtas įgytas ar pagamintas sąjungos surinktomis lėšomis arba jai paaukotas — laikomas sąjungos turtu ir tvarkomas Krašto Apsaugos Ministerio nustatytais pagrindais.

45 Turtas, įgytas ar pagamintas, panaudojant ne mažiau kaip 50% Valstybės Išdo lėšų, tvarkomas kaip valstybės turtas.

46 Nekilnojamas turtas gali būti įgytas, įkeistas ir perleistas Krašto Apsaugos Ministerio leidimu.

47 Sąjungos turtas nuo valstybinių mokesčių atleidžiamas.

48 Sąjungos korespondencija siuntinama kaip valstybės įstaigų korespondencija.

49 Sąjungos rengiamos paskaitos, koncertai, vakarai ir loterijos valstybinėmis rinkliavomis neapdedamos.

Tekstas – Stasys Ignatavičius, Vlado Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas

1934 metais pradėta ruošti kariuomenės reformai ir modernizavimo procesui. Gen. št. plk. K. Škirpa, dirbęs šiuo klausimu, pasiūlė Šaulių sąjungą integruoti į kariuomenės sistemą. Jis ir teikė Seimui naujojo įstatymo projektą. Kadangi Europoje jau kaupėsi karo grėsmės pavojus, 1935 metų liepos 15 dieną „Vyriausybės žinių“ nr. 490 paskelbtas Lietuvos šaulių sąjungos įstatymas buvo trečias iš eilės teisės aktas, pateikęs šios organizacijos tolesnės veiklos pagrindus.

Jeigu pirmieji du įstatymai (1921 ir 1924 metais) reglamentavo organizacijos bendrąsias, valdomos, veiklos, narystės, lėšų kaupimo, turto įsigijimo ir jo naudojimo nuostatas, 1935 metų įstatymu organizacija buvo sukurta. Ilgiau kaip dešimtmetį (nuo 1924 metų) trukusi patirtis leido įžvelgti šio įstatymo teigiamas ir blogąsias nuostatas, sukonkretinti priklausomybės Sąjungai principus, nustatyti narių teises ir pareigas, šaulišką veiklą atitinkamai organizuojant taip, kad karo atveju Šaulių sąjunga galėtų suteikti patikimą paramą kariuomenei ir gyventojams. Glaudžios kariuomenės ir Šaulių sąjungos sąveikos reikalavo akivaizdi naujo karo Europoje grėsmė, agresyvūs kaimyninių valstybių veiksmai Vilniaus ir Klaipėdos atžvilgiu. »

Naujuoju įstatymu Šaulių sąjunga priskirta karinei valdžiai ir tapo visiškai pavaldi Krašto apsaugos ministerijai.

Naujasis įstatymas [1935 metai] Šaulių sąjungą įvardija kaip visuomeninę karišką organizaciją. Nors visuomeninis organizacijos pobūdis nuo pat jos įsteigimo pirmosios dienos niekada nuo kariškumo nebuvo atsietas, ir ši šauliška tradicija sudarė šios sąvokos pagrindą, ši Sąjungos veiklos sritis pabrėžtinai nurodyta tik šiame įstatyme. Įstatymas panaikino LŠS vadovybės dvilypumą, kuriuo visuotiniame suvažiavime renkamas LŠS Centro valdybos pirmininkas, kuris tvarkė Sąjungos visuomeninius reikalus, o krašto apsaugos ministro paskirtas viršininkas – karinius.

Naujuoju įstatymu Šaulių sąjunga priskirta karinei valdžiai ir tapo visiškai pavaldi Krašto apsaugos ministerijai. Šaulių sąjungai vadovavo Respublikos Prezidento paskirtas vadas, kuris buvo tiesiogiai pavaldus kariuomenės vadui. Šaulių rinkinių vadais apskrityse tapo vietos karo komendantai. Šaulių sąjungos, rinkinių ir būrių renkamos tarybos tvarkė visuomeninio, kultūrinio, sportinio ir auklėjamojo pobūdžio reikalus. Būrių, kuopų, eskadronų, baterijų ir kitokių dalinių vadus skyrė ir atleido Sąjungos vadas rinktinės vado teikimu. Sąjungos tarybos pirmininkas turėjo būti Sąjungos vadas, rinktinės tarybos pirmininkas – rinktinės vadas, būrio tarybos pirmininkas – būrio vadas.

Antrajame įstatymo punkte skelbta, kad pagrindinis Sąjungos tikslas – stiprinti Lietuvos valstybės gynimo pajėgas ir tautinį atsparumą, kuriuo savo veiklą šauliai grindė nuo pat organizacijos įkūrimo. 1935 metų liepos 15 dieną LŠS įstatymas, kuriuo organizacija buvo sukarinta, pakeisti valdymo principai ir priklausomybė, iš ankstesnių įstatymų išsiskyrė labai operatyviu reagavimu į tuomečius laikotarpio iššūkius. Visais kitais atžvilgiais Šaulių sąjungos tikslai ir organizacinės veiklos pagrindai, kuriuos nustatė dar Vladas Putvinskis, vadovaujantys sukauptos

patirties tęstinumu, įstatyme liko nepakitę. Tai: pasiaukojamu darbu organizuoti šaulius, rengti juos šalies gynybai, stiprinti gyventojų drausmę, ugdyti tėvynės meilę ir dorovę, teikti policijai ir krašto gyventojams pagalbą gaisro metu, potvynio ir kitų nelaimių atvejais.

1935 metų liepos 19 dieną Respublikos Prezidentas Antanas Smetona Šaulių sąjungos vadu paskyrė iki tol Kauno karo komendanto pareigas ėjusių plk. Praną Saladžių. 1935–ųjų Šaulių sąjungos įstatymas buvo kariuomenės vado gen. Stasio Raštikio pradėtos ginkluotųjų pajėgų reformos programos dalis. 1936 metų balandžio 23 dieną Respublikos Prezidentas patvirtino naują LŠS statutą, kuris sutvirtino šaulių dvasią atsakingai vykdyti šalies gynybinio parengimo uždavinius. 1939 metų birželio 23–25 dienos Kaune įvykusioje Šaulių sąjungos įkūrimo 20-mečio iškilmėse, į kurias suvažiavo visų 23 šaulių rinkinių daliniai, Respublikos Prezidentas A. Smetona savo kalboje pabrėžė, kad visi akivaizdžiai įsitikino, ir tai parodo šaulių veikla, kad organizacija neįtikėtinai greitai stiprėja. Iki Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, Šaulių sąjungoje buvo 62 tūkstančiai narių, iš kurių 42 tūkstančiai rikiuotės šaulių, 15 tūkstančių moterų šaulių ir 5 tūkstančiai rėmėjų. Šu Lietuvos Atgimimo banga buvo atkurta Šaulių sąjunga, kai 1989 metų rugsėjo 20 dieną 18 Lietuvos šaulių sąjungos atkūrimo iniciatyvinės grupės narių prisiekė prie Šaulių sąjungos įkūrėjo, ideologo ir pirmojo viršininko Vlado Putvinskio kapo Kelmės kapinėse. 1990 metų vasario 15–16 dienomis Kaune buvo sušaukta LŠS atkuriamoji konferencija, kurios metu buvo išrinkta LŠS vadovybė ir patvirtinti pirmieji atkurtos organizacijos įstatai ir laikinasis statusas.

1990 metų kovo 11 dieną Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba paskelbė aktą „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“. Jau kovo 23 dieną Lietuvos Respublikos Ministrų Taryba nutarimu Nr. 78 įregistravo Šaulių sąjungos įstatus ir įteisino organizaciją. Įstatai skelbė, kad „Šaulių sąjunga yra visuomeninė tautinė organizacija“ ir Sąjungos tikslas „stiprinti tautinį atsparumą ir valstybės gynimą, laisvės ir nepriklausomybės atkūrimą“. Tai buvo pirmasis atkurtos šaulių organizacijos teisinis dokumentas, kuris leido organizacijai organizuoti šaulius nepriklausomybės ir tautos gynybai, stiprinti gyventojų dvasios jėgas, skleistį tarp jų kultūrą ir švietimą, stiprinti jų kūno jėgas ir ištvermę, kelti Tėvynės meilę ir dorovę, teikti krašto gyventojams pagalbą gaisro, potvynio ir kitų atsitikimų metu ir kt. Šiuose įstatuose buvo numatyta, kad LŠS Centro valdybos pirmininkas renkamas LŠS dalinių atstovų visuotiniame suvažiavime.

1990 metų lapkričio 22–23 dienomis įvykusiame LŠS dalinių atstovų visuotiniame suvažiavime buvo patvirtintas LŠS statusas, kuris plačiau apibendrinio Sąjungos tikslus ir uždavinius. Statusas skelbė, kad „Lietuvos šaulių sąjunga yra laisvanoriška, tautinė-kultūrinė karinio pobūdžio Lietuvos piliečių organizacija. Ji yra nedaloma, besiremianti įregistruotais įstatais, šiuo statutu ir tęsia iki 1940 metų Nepriklausomoje Lietuvoje veikusios Sąjungos veikla. LŠS nesudaro jokios partijos ir nepriklauso jokiai partijai. LŠS nepavaldi valstybinėms institucijoms. Savo veiklą LŠS grindžia glaudžiu bendradarbiavimu su vyriausybinėmis struktūromis ir parlamentu. LŠS tikslas yra reali Lietuvos Respublikos Nepriklausomybė“. Savo uždaviniais LŠS statute numatė: „1. Ginti ir stiprinti 1990 metų kovo 11 dieną atkurtą Lietuvos Respubliką. 2. Remti ir bei vykdyti tik tuos Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos ir Ministrų Tarybos nutarimus, kurie neprieštaruja Lietuvos nepriklausomybės įtvirtinimui. 3. Rūpintis lietuvių tautinio sąmoningumo ugdymu. 4. Šalinti egzistuojančias ydas, skiepyti dorovingumą ir dalyvauti labdaros veikloje. 5. Prisidėti prie Lietuvos kultūros ugdymo; 6. Auklėti fiziškai ir morališkai tvirtą Lietuvos jaunimą“ ir kt.

1991 metų sausio pradžioje Lietuvai kilo grėsmė išsaugoti 1990 metų Kovo 11-osios Akto pagrindu atkurtą nepriklausomybę. Sovietų Sąjunga prieš jauną beginklę atsikūrusią valstybę metė savo ginkluotąsias pajėgas ir brutaliai, praliedama laisvę ginančių civilių žmonių kraują, mėgino atgaivinti Maskvos okupacinę santvarką. Šimtai šaulių stojo ginti nepriklausomybės Parlamento rūmuose, prie Vilniaus televizijos bokšto, Spaudos rūmų ir kituose valstybės svarbos objektuose. Sausio 14 dieną, po kruvinosios nakties prie Vilniaus televizijos bokšto, Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis išsikvietė LŠS Centro valdybos pirmininką Gedimąnį Janų bei pavaduotoją Algimantą Ragelį ir pasiūlė suvalstybinti organizaciją Aukščiausiajai Tarybai priimant Lietuvos šaulių sąjungos įstatymą. Šis pasiūlymas (nepasitarus su kitais LŠS Centro valdybos nariais ir dalinių vadais) buvo atmetas ir sausio 17 dieną LR Aukščiausioji Taryba priėmė Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos įstatymą. Praėjus beveik 30-čiai metų galime diskutuoti, ar teisingai pasielgė G. Jankus ir A. Ragelis? Gal būta ir kitokių motyvų?

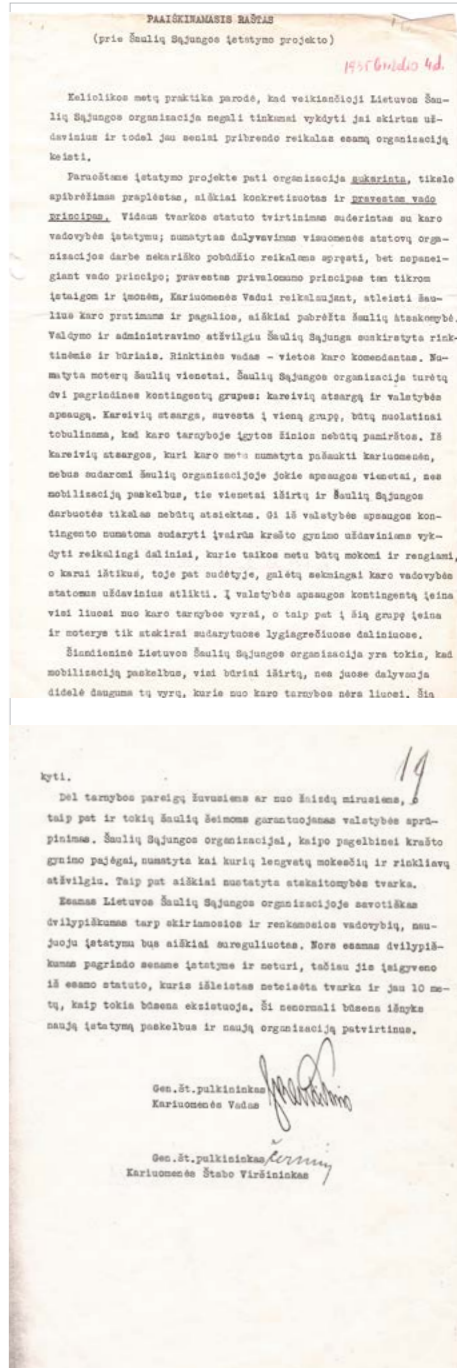
Mintis dėl Šaulių sąjungos įstatymo vėl iškilo 1995 metais, kai organizacija ėmė rengti karinius mokymus Pabradės poligone. Tuomet LŠS vadovybei teko derinti įvairiausias problemas dėl mokymų organizavimo. Visgi Šaulių sąjunga buvo visuomeninė organizacija ir dėl poligono, ginklų, šaudmenų, instruktorių

skyrimo, maitinimo, apgyvendinimo ir kitų klausimų teko viską derinti su tuometiniais krašto apsaugos ministru Linu Linkevičiumi, ministerijos sekretoriumi plk. Jonu Geču, kariuomenės vadu gen. Jonu Andriškevičiumi, štabo viršininku plk. Valdu Tutkumi, Karo akademijos rektoriumi gen. Zenonu Kuliu, SKAT vadu plk. ltn. Arvydu Pociu. Vieno pasitarimo su kariuomenės vadu gen. J. Andriškevičiumi metu jis ir prasarė, kad būtų daug paprasčiau išspręsti tuos karinius klausimus, jeigu organizacija turėtų įstatymą, kuriame būtų įteisintas Šaulių sąjungos karinis rengimas, ginkluotė, mokymų organizavimas ir t. t. Tai ir „užkabino“ šaulius siekti įstatymo. Dvejus metus truko įstatymo priėmimo procesas, per kurį buvo parengti bent 5 LŠS įstatymo projektai [Šaulių sąjungos, KA ministerijos, kariuomenės vado, Seimo nario A. Bendinsko ir Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto]. Įstatymo klausimais ne kartą buvo susitikta su tuometiniu LR Prezidentu Algirdu Mykolu Brazausku, Seimo pirmininku prof. V. Landsbergiu, KA ministrais L. Linkevičiumi ir Česlovu Stankevičiumi, kariuomenės vadu gen. J. Andriškevičiumi, Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininku Algirdu Katkumi ir pavaduotoju Sauliumi Pečeliūnu, Vidaus reikalų ir Teisingumo ministerijų atstovais ir kitais atsakingais asmenimis. Ne visi politikai ir ministerijų atstovai pritarė Šaulių sąjungos įstatymui argumentuodami dviejų struktūrų – SKAT'o ir LŠS – veiklos dvejimui. Teko ilgai įrodinėti, argumentuoti, o kartais ir prašyti pritarimo. Šiuose reikaluose nemažai paramos gavome iš buvusio LŠS štabo viršininko, KA ministerijos sekretoriaus plk. J. Gečo, kuris, kaip ir Vilniaus šaulių rinktinės atkūrėjas, derino susitikimus ir projektus, teikė naudingus patarimus. Šaulius rėmė ir Prezidentas, kurio tėvas buvo tarpukario šaulys, ir tai jis minėdavo susitikimuose aptariant įstatymo projektą.

1996 metais po įvykusių LR Seimo rinkimų šis procesas paspartėjo ir iš penkių liko tik vienas tuometinės LR Seimo kanceliarijoje dirbusios teisininkės Leonardos Kuodienės suredaguotas ir Seimo narių registruotas LŠS įstatymo projektas, kurį tuometinis LR Seimo Nacionalinio saugumo komiteto pirmininkas Algirdas Katkus pavedė peržiūrėti teisininkui Audriui Skaisčiui. Tuometis LŠS Centro valdybos jauniausias narys Audrius Skaistys šiam darbui pasitelkė tuo metu Europos teisės departamente dirbusį, o šiuo metu Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininko pareigas einantį teisininką Dainių Žalimą, kuris dar 1991 metų pavasarį ir vasarą su šauliais saugojo Lietuvai svarbius objektus – Lietuvos Respublikos Seimo rūmus ir kt. Šių dviejų šaulių ir teisininkų galutinai suredaguotas LŠS įstatymo tekstas buvo pateiktas Seimui svarstyti ir netrukus buvo priimtas.

Todėl 1997 metų liepos 2 dieną [Nr. VIII-375] Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos šaulių sąjungos įstatymą, pagal kurį „Sąjunga yra savanoriška, pilietinės savigynos savaveiksmė visuomenės organizacija, stiprinanti valstybės gynybinę galią, ugdanti pilietiškumą ir tautinį sąmoningumą, plėtojanti valstybės gynybos švietėjišką veiklą, teikianti pagalbą policijai ir civilinei saugai“. Įstatymo redakcija įvertinus tuometinius organizacijos pokyčius, kai į organizaciją įsiliejo jaunuoliai nuo 12 metų, po 2 metų – 1999 metais – buvo pakeista. Šis pakeitimas buvo susijęs ir su LŠS įstatymo įgyvendinimo įstatymo priėmimu, pagal kurio nuostatas LŠS iki 1940 metų birželio 15 dieną valdytas nekiliojamasis turas turėjo būti gražintas organizacijai. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dalis turto nebuvo ir iki šiol nėra gražinta dėl iki to laiko įvykusios chaotiškos turto privatizacijos arba dėl to, kad iki 1940 metų birželio 15 dienos LŠS priklausiusiuose šaulių namuose jau įsikūrė savivaldybių administracijos, teismai, ugdymo įstaigos ir pan. Kitas esminis visos LŠS įstatymo redakcijos pakeitimas įvyko 2009 metais, kai tuometinės Krašto apsaugos ministrės Rasos Juknevičienės iniciatyva šioje ministerijoje sudarytoje darbo grupėje buvo parengtas ir per Lietuvos Respublikos Vyriausybę pateiktas LŠS įstatymo projektas, kurio redakcija priimta Seime galioja iki dabar. Šios Lietuvos Respublikos laikais priimtas LŠS įstatymas per savo 23 gyvavimo metus buvo ne kartą papildomas [pagal gyvenimo ir veiklos aplinkybes, pavyzdžiui, dabar organizacijos nariu galima tapti sulaukus vos 11 metų] bei tobulinamas ir dėl šio įstatymo Šaulių sąjunga surado savo tvirtą nišą Lietuvos gynybinėje sistemoje, visuomeniniame, kultūriniame, jaunimo auklėjimo ir švietėjiškajame gyvenime. Organizacija tapo pavaldi KA ministerijai ir LŠS vadas skiriamas KA ministro, finansuojama iš valstybės biudžeto ir kt. Žengti svarūs žingsniai, įtvirtinantys organizacijos teisinius pagrindus ir užtikrinantys tarpukario šaulių organizacijos tęstinumą.

Manau, kad reikėtų paminėti, jog prieš 23 metus priimto LŠS įstatymo, tapusio dabartinio LŠS įstatymo pirmtaku, nemažai prisidėjo [buvo įstatymo priėmimo sėkmę laidavusiais lyderiais] tuometis Šaulių sąjungos vadas Rimvydas Mintautas, vado pavaduotojas ir šių eilučių autorius Stasys Ignatavičius, buvę LŠS štabo viršininkai ats. plk. ltn. Kęstutis Vaitonis ir ats. kpt. Bronius Stukas bei kiti LŠS įstatymo šalininkai. x

1. Lietuvos šaulių sąjungos įstatymas.
2. 1935 m. birželio 4 d. paaiškinamasis raštas prie Šaulių sąjungos įstatymo projekto.

INŽINIERIUS TOMAS NORUS-NARUŠEVIČIUS:

ŽMOGUS, ATSISAKĘS
TAPTI LIETUVOS
PREZIDENTU

Tekstas – Birutė Malaškevičiūtė

Minėdami Lietuvos valstybingumo šventes prisimename žmones, kūrėjus, puoselėjusius ir kovojusius už mūsų valstybę. Vienus vardus minime dažnai, kitus šiek tiek primirštame. Vienas iš jų – inžinierius Tomas Norus-Naruševičius. Aktyviai prisidėjęs prie to, kad šiandien galėtume didžiuotis Lietuva. Beje, jei ne jo kuklumas ir reiklumas pačiam sau, tikriausiai apie T. Norus-Naruševičių kalbėtume kaip apie prezidentą. „Jam teko tiek daug ir tiek sėkmingai pasidaruoti. Vienu laiku rimtai buvo statoma jo kandidatūra į Valstybės Prezidento vietą, bet po keleto dienų jis patsai, syki sutikęs, vėl atsisakė nuo tos garbingos vietos“, – savo prisiminimuose rašė Jonas Vileišis.

Šiandien apie šią asmenybę mums geriausiai gali papasakoti jo amžininkų prisiminimai.

T. Norus-Naruševičius
Inžinierius ir diplomatas, Liet. taikos delegacijos Paryžiuje vicepirmininkas ir taikos su Tarybų Rusais delegacijos pirmininkas.
President of the Lithuanian Peace Commission to Moscow Engineer and diplomatist, vice-president to the peace delegation at Paris.

Gyvendamas rusuose jis savo taktingu patriotizmu grąžino tėvynei ne vieną benutaustantį lietuvių inteligentą.

Didelio takto ir džentelmeniškumo buvo tai vyras.

SUNKI SAVARANKIŠKA PRADŽIA UŽGRŪDINO

Tomas Norus-Naruševičius gimė 1871 metų lapkričio 17 dieną Daugirdų km., Krokialaukio vlsč., Alytaus apsk., ūkininkų šeimoje. Mokėsi Krokialaukio pradžios mokykloje, Marijampolės gimnazijoje. Nepaklūsus tėvų valiai ir atsisakęs stoti į kunigų seminariją, neteko jų materialinės paramos ir savarankiškai kabinosi į gyvenimą. Tai išugdė nepaprastą užsispyrimą siekiant tikslo, darbštumą, kruopštumą ir atsidavimą darbui. Už puikų mokymąsi bei elgesį gimnazijoje gavo stipendiją studijoms Maskvos universitete. Baigęs Maskvos universiteto Fizikos ir matematikos fakultetą ir Maskvos aukštąją technikos mokyklą, tapo inžinieriumi.

Mokydamasis universitete Tomas Norus-Naruševičius buvo slaptosios lietuvių studentų draugijos narys. Atsiradus palankiai terpei pasireikšti lietuviams Maskvoje, pirmasis ėmėsi iniciatyvos, dalyvavo lietuvių susibūrimuose. Buvo vienas iš iniciatorių kuriant draugiją lietuviams moksleiviams ir studentams šelpti. Finansiškai ir moraliai stengėsi jiems pagelbėti, nes pats buvo patyręs, ką reiškia nepriteklus. Kaip sakė Prezidentas Kazys Grinius, „baigęs Marijampolės gimnaziją nėjo tėvų spiriamas į Seinų klierikų seminariją ir nuvykęs Maskvos universitetan atsidūrė paliktas pats sau“. Ši draugija, turėjusi apie 400 narių, buvo didžiausia ir populiariausia draugija visoje Rusijoje. Jis puikiai suvokė visokeriopą tokių draugijų svarbą įtraukiant tautiečius į politinę ir visuomeninę veiklą. Rūpestį kitais pabrėžė ir Jonas Vileišis, kuris su T. Norumi-Naruševičiumi susipažino 1897 metais, „kuomet būdamas Petrapilio Lietuvių studentų draugijos nariu, stengiausi susipažinti su Maskvos studentų rateliais. Naruševičius jau tuomet dirbęs prie Maskvos miesto savivaldybės pasiliko nuolatiniam kontekste su Maskvos lietuvių studentija ir jo rūpesniu klestėjo ir augo visokeriopa lietuviams studentams pagalba“.

Graži žodžių šiai jo veiklai negailėjo ir rašytojas Antanas Žukauskas-Vienuoelis: „Ilgus metus gyvendamas Maskvoje, jis ne tik palaikė tamprus ryšius su vietos lietuvių neturtinga kolonija, bet faktinai buvo jos vadas, jos galva, jos organizatorius, populiariausias ir kuo nenuolatinis Maskvos Lietuvių Šelpimos Draugijos pirmininkas. Gyvendamas Rusuose jis savo taktingu patriotizmu grąžino tėvynei ne vieną benutaustantį lietuvių inteligentą. Didelio takto ir džentelmeniškumo buvo tai vyras.“

Pirmasis pasaulinis karas išjudino Rusijoje gyvenusius lietuvius: karo pabėgėlius,

tremtinius ūkininkus, studentus. Lietuvių inteligentai kūrė lietuviškas partijas, komitetus. T. Noraus-Naruševičiaus iniciatyva buvo įsteigtas Maskvos lietuvių komitetas nukentėjusiems nuo karo šelpti. Buvo vienas partijos „Santara“ (Demokratinė tautos laisvės „Santaros“ partija) steigėjų Rusijoje (1917 metais). Tuos laikus mena ne vienas žymus Lietuvos menininkas, nuo karo baisių pasitraukęs į Maskvą. Skulptorius Petras Rimša net ir sovietmečiu nepabijojęs savo prisiminimuose papasakoti apie susitikimą su T. Norumi-Naruševičiumi, pabrėždamas jo globą karo pabėgėliams.

Maskvos savivaldybei sugalvojus 1914 metų gruodžio 5–7 dienomis organizuoti labdarinę mugę, atvykstančiųjų į miestą pabėgėlių labai įvairių tautų bendruomenės buvo paragintos įrengti savo šalies paviljonus su loterijomis, kultūrine programa. Buvo skirta vieta ir Lietuvai. Anot P. Rimšos, T. Norus-Naruševičius „paviljonu stačiai sirgo“.

SAVO DARBO PROFESIONALAS

Baigęs mokslus T. Norus-Naruševičius aktyviai tobulino ir kaupė profesines žinias. Dirbdamas Maskvos savivaldybėje, suprojektavo siurblių ir filtrų sistemą, sukūrė savo konstrukcijos tramvajų vagonus, jų stabdžius ir įvairias detales (vagonų konstrukcijų ir tramvajų eksploatacijos autoriniai išradimai buvo užpatentuoti). Nutarus Maskvoje statyti metro, jis buvo įtrauktas į metro projektuotojų ir statytojų grupę ir išsiųstas pasitobulinti į Prancūziją, Angliją, Japoniją ir JAV.

Apie tuos metus A. Žukauskas-Vienuoelis rašė: „Gavęs Maskvos miesto savivaldybėje kuklią vietą, jis greit pasižymėjo savo dorumu, įgijo bendro pasitikėjimo ir pragarsėjo kaip talentingas specialistas ir organizatorius. Ir tokioje svetimoje Maskvoje, kur tiek daug įvairių specialistų ir šiaip mokslo vyrų, jis, ūkininko sūnus, be ryšių ir protekcijos atsidūrė miestą tvarkančių sluoksnių viršūnėse. Tapęs aristokratu, jis neišlepo ant laurų ir nepasikėlė puikybėn, bet sielos gelmėse pasiliko tokiu pat dvasios demokratu lietuviu.“

Apie jo darbo metus Maskvoje 1927 metais rašė ir „Trimitas“: „Gabus, sumanus, atsidavęs savo specialybei inžinieriaus darbu, dirbdamas įvairiose technikos šakose, greitai iškilo iš eilinių inžinierių tarpo. Rusijoje jam buvo pavedama įvairių svarbių darbų atlikimas, jis buvo siunčiamas Rusijos delegatū į įvairias tarptautines konferencijas ir t. t. Kolomnoj Rusijoje inž. N.-Naruševičiui vadovaujant, buvo pastatyta didžiausia visoje Europoje elektros stotis. Vėliau buvo vyriausiojo vagonų statymo dirbtuvių inžinierium. >

Tomas Norus-Naruševičius.

Nuotr. iš Lietuvos albumo. Kaunas, 1921.

Jo sukauptos žinios, gebėjimas įvertinti padėtį, kalbų mokėjimas labai pravertė 1918 metais Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, kai buvo siekiama jos pripažinimo.

JAV, kaip Lietuvos atstovas, 1918 metų lapkričio 26 dieną Filadelfijoje jis pasirašė Tautų nepriklausomybės deklaraciją su dar 11 tautų.

Iškėlus sumanymą įtaisyti Maskvoje požeminį geležinkelį, to sumanymo vykdytoju buvo paskirtas Norus-Naruševičius. Tuo tikslu jis važinėjo į užsienį, net Amerikon, susipažinti su tų geležinkelių veikimu. Būdamas vyriausiuoju Rusijos vagonų statymo inžinierium, Norus-Naruševičius padarė eilę išradimų ir žymiai patobulino vagonų statybą.

LIKIMAS ĮSUKO Į POLITIKOS REIKALUS

Prasidėjus Spalio revoliucijai Rusijoje, 1917–1918 metais T. Norus-Naruševičius gyveno Amerikoje. Aktyviai dirbo politinį ir finansinį darbą Tėvynės labui: švietė lietuvius, rašydamas apie Lietuvos praeitį ir dabartį. Kvietė juos vienytis ir padėti Tėvynėi. Vykstant nepriklausomybės kovoms Lietuvoje, daug prisidėjo aprūpinant savanorius ginkluote, kariuomenę – technika.

Jo sukauptos žinios, gebėjimas įvertinti padėtį, kalbų mokėjimas labai pravertė 1918 metais Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, kai buvo siekiama jos pripažinimo. JAV, kaip Lietuvos atstovas, 1918 metų lapkričio 26 dieną Filadelfijoje jis pasirašė Tautų nepriklausomybės deklaraciją su dar 11 tautų. Kai tarp JAV lietuvių buvo sprendžiama, kas Lietuvos vardu pasirašys deklaraciją, Jonas Šliūpas tikėjosi, kad tai bus jis, nes buvo įdėjęs daug pastangų, kad tai įvyktų. Tačiau dėl jo ūmaus charakterio ir ateistinių pažiūrų daliai lietuvių buvo nepriimtinas. Visų žvilgsniai kryo į T. Norus-Naruševičių – taktišką, mandagų, neišpuikusį, išsilavinusį bendruomenės narį. Po diskusijų taip ir nutarta. Dėl to J. Šliūpas labai įsižeidė ir apkaltino T. Norus-Naruševičių intrigų kurstytoju prieš jį ir garbės troškimu. Iš tų dienų yra išlikusios dvi nuotraukos. Vienoje – deklaracijos pasirašymo išvakarėse atstovai nusifotografavę prie „Laisvės varpo“. Nepriklausomybės menėje, tarp jų nėra T. Norus-Naruševičiaus, tačiau yra J. Šliūpas. Kita nuotrauka fotografuota deklaracijos pasirašymo metu. Joje, kaip ir privalu Lietuvos delegatui, pozuoja T. Norus-Naruševičius. Šiandien tik galima pasvarstyti, kodėl taip nutiko, galbūt taip buvo bandoma ieškoti kompromisų susiklosčiusioje situacijoje.

Įvertinę Klaipėdos uosto reikšmę Lietuvai, T. Norus-Naruševičius ir J. Šliūpas užmiršo tarpusavio nesantaiką ir savo iniciatyva 1919 metų kovo pradžioje parengė raštą, kuriame buvo prašoma JAV ir Antantės valstybių Klaipėdos kraštą pripažinti Lietuvai. Vėliau šį raštą Paryžiuje esanti Lietuvos delegacija patvirtino kaip oficialų Vyriausybės dokumentą – tai buvo pirmas oficialus žingsnis siekiant atgauti Klaipėdą. 1919 metais T. Norus-Naruševičius –

JAV lietuvių atstovas Paryžiaus taikos konferencijoje. „kaip energingas ir darbštus administratorius“.

Apie Lietuvos delegacijos darbo užkulisius savo prisiminimuose pasakojo P. Klimas: „Delegacijos darbas ne visada sklandžiai eidavo. Voldemaras į posėdžius atvykdavo su kepure ir skečiu, lyg pakeliui sustodamas. Delegacija jautėsi lyg visai jam nereikalinga. Savo namie iškeptas notas jis atnešdavo tik perrašyti, nesiskaitydamas su kitų nuomone. Jau tada atsiskleidė jo autokratiški polinkiai ir, rusiškai tariant, samodurstvo. Naruševičius jo kitaip ir nevadino kaip autokratišku samoduru. Jis jam dar prikišdavo neūzaugos ydą. Tai nebuvo džentelmeniška, kai pats Naruševičius buvo aukštas, „rasingas“ ir net gražus, imponantiškas vyras. Jis juokdavosi, kad, jiedviem nuėjus pas Anglijos ar Amerikos atstovą, šisai tik su Naruševičium kalbėjęs, Voldemarą palaikydamas tik jo ordonansu.“

Atsikvėpti T. Norui-Naruševičiui nebuvo laiko ir 1920 metais jis – Lietuvos delegacijos Tautų Sąjungos posėdžiuose narys, taikos derybų su Sovietų Rusija delegacijos vadovas. Šių derybų metu buvo pripažintas Lietuvos Respublikos savarankiškumas ir nepriklausomybė, nustatytos jos sienos. „Jau 1915 mt. man teko Maskvoj su juo išdirbinėti būsimos Lietuvos valstybės ribų galimybes“, – vėliau rašys prezidentas K. Grinius.

Su delegacija į Maskvą vyko ir dienraščio „Lietuva“ reporteris, kuris apie išvykimą iš Kauno rašė: „Lietuvių Taikos Delegacija su Rusais išvažiavo iš Kauno geguž. mėn. 1 d. 5 val. po pietų. Buvo paduotas tam tikras traukinys, susidedąs iš dviejų salonvagonių, vienos platformos automobiliui, kurį Delegacija vežėsi į Maskvą, ir vieno vagono produktams.“ Apie šį maisto vagoną paatviravo Petras Klimas: „Praktiškasis Naruševičius prie delegacijos prisegė dar vieną vagoną maisto (daugiausia jo paties Paryžiuje nupirktų amerikietiškių konservų).“ Toks T. Norus-Naruševičiaus rūpestis delegacijai stipriai pagelbėjo Maskvoje: nors „užsienio reikalų komisariatas stengėsi mus viskuo aprūpinti, bet be mūsų pačių produktų tikrai būtume neišsivertę“.

Derybų metu T. Norus-Naruševičius per daug neatviravo su delegacijos nariais, tačiau derybas vedė itin profesionaliai, kaip pažymėjo P. Klimas: „Naruševičius, rodos, buvo tada pristatytas ir Leninui, o gal tik Kalininui. Bet jis nė pusė žodžio apie tai mums nepasakojo. Jis, matyt, turėjo įtarimą, kad mes ko per anksti neišplioptume. Šiaip per visas derybas jis išsilaukė visada rimtas, ramus, taktiškas, atsargus ir kietas. Jis jautėsi ant savo pečių nešąs sunkią našta ir atsakomybę.“

Prie sėkmingų derybų neabejotinai prisidėjo ir T. Norus-Naruševičiaus autoritetas. Tą pažymėjo ir A. Žukauskas-Vienušis: „Man asmeniškai pač įsidėjo galvon du jo gyvenimo epizodai: kai 1915 m. išvažiavęs Anglijon ir atsiveikinęs su administracija aristokratų viešbučio „Kniaži Dvor“, kuriame jis nuolat gyveno, ėjo pro duris, priegangyje išsirikiavo visi viešbučio tarnai ir jiems visiems padavė ranką. Po karo, 1920 m. atvykęs į Maskvą Lietuvos Tautos Delegacijos priešaky ir apgyvendintas tame pačiame viešbuty, vėl susitiko su tais pačiais buvusiais jo tarnais, dabar jau žvaigždėtai ir tituluotais komisarais, komendantais. Ir reikėjo tik stebėtis su kokia neveidmaininga pagarba jie jį sutiko ir priėmė. Net ir jo paliktus daiktus išsaugojo. Per tuos 5 audrų metus autoritetas ir garbė jų akyse nei kiek nesumažėjo.“

Po pasisekimo Maskvoje T. Norus-Naruševičius 1921 metais buvo Lietuvos derybų su Lenkija Briuselyje, tarpininkaujant Tautų Sąjungai ir Antantės valstybėms, delegacijos narys, 1922 metais – delegacijos Genujos konferencijoje narys. 1921–1923 metais – Lietuvos įgaliotas ministras Didžiojoje Britanijoje ir Prancūzijoje.

Sumanytus darbus nutraukė netikėta liga T. Norus-Naruševičius dirbo be atokvėpio, vienus darbus keitė kiti – tuo metu Lietuvai labai trūko kompetentingų specialistų. 1923–1924 metais ėjo Lietuvos susisiekimo ministro pareigas. 1925 metais paskirtas Klaipėdos uosto direktorijos pirmininku. Vėliau buvo paskirtas pasiuntiniu JAV, bet nespėjo išvykti, nes labai sunkiai susirgo. Sirgdamas jis surašė testamentą, kuriuo dalį savo turto skyrė labdarai. T. Norus-Naruševičius mirė 1927 metų rugsėjo 16 dieną Kaune. Ši žinia sukrėtė daugelį.

„Šeštadienį rugsėjo: 17 d. velionies kūnas iš Raudonjo Kryžiaus buvo perneštas į Jgulos bažnyčią. Liūdnoje iškilmėse dalyvavo didelė žmonių minia. Lydėjusiųjų tarpe matėsi ministerių, universiteto profesorių, aukštųjų valdininkų, visuomenės veikėjų ir t.t. Bažnyčioje prie karsto buvo sudėta daugybė vainikų. Jų tarpe: Respublikos Prezidento, ministerių kabineto, ministerijų, ūkininkų partijos, aukštųjų mokyklų lietuviams moksleiviams šelpti draugijos ir daugelio kitų įstaigų, organizacijų ir atskirų asmenų. Sekmadienį rytą už velionį buvo atlaikytos gedulingos pamaldos, dalyvaujant ministerių kabineto nariams, profesoriams ir daugybei žmonių.“

Londone su pasiuntinybės darbuotojais 1924 m. sausio 10 d. Tomas Norus-Naruševičius sėdi antras iš dešinės.

Nuotr. iš Stražinsko, J. Dabar arba niekad: Tomo Norus-Naruševičiaus gyvenimo vaizdai. Vilnius, 2011.

3 val. po pietų velionies kūnas iš bažnyčios iškilmingai buvo nulydėtas į stotį. Vytauto prospektas, kuriuo ėjo eiseną, buvo papuoštas gedulo šydais perrištomis vėliavomis, kelias išbarstytas gėlėmis. Stoty, eglė vainikais papuoštoj, karstas buvo padėtas į tam tyčia paruoštą ir gedulu paženklintą vagoną. Čia atsisveikinimo žodžius pasakė, finansų ministeris ir einąs ministerio pirmininko pareigas J. Tūbelis, susisiekimo ministerijos atstov. inž. Sabaliauskas ir advokatas Rapolas Skipitis.

5 val. vagonas su a. a. Naruševičiaus kūnu išvyko į Krokėlaukį, kur rugsėjo 19 dieną velionis buvo palaidotas tėviškės kapuose. Laidotuviuose dalyvavo visuomenės, valdžios atstovai, vietos ir atvykusių iš Kauno žmonių minia.

Kasmet Lietuvos padangėje užgesta viena po kitos atgimimo žvaigždės, kasmet gedulas apgaubia Lietuvą... Tik per paskutiniuosius kelis metus netekome K. Būgos, J. Basanavičiaus, P. Vileišio... Netekome ir Tomo Noraus-Naruševičiaus...“

ASMENINIO GYVENIMO PASLAPTIS IŠPLIAUSKĖ ČIURLIONIŲ DANUTĖ

Daugelis T. Noraus-Naruševičiaus amžininkų pažymėjo, kad jis buvo įspūdingo stoto, išvaizdos, elegantiškas, išsilavinęs vyriškis, mokantis sužavėti ne vieną moterį, tačiau buvo nevedęs. Apie jo asmeninį gyvenimą nėra labai daug žinoma ir šios paslapties šydą šiek tiek praskleidė Danutė Čiurlionytė, žymiojo dailininko dukra.

Pirmą kartą T. Norų-Naruševičių ji pamatė Maskvoje: „Rygos traukiniu atvykome į Maskvą. Nebeatsimenu, kaip ilgai ten buvome, gal savaitę, o gal mėnesį... Sustojome pas studentę medikę Juzę Slaboševičiūtę. Mama pirmą kartą aplankė Maskvą, ji visuomet veržėsi į grožį – troško žinių, įspūdžių, ir štai prieš ją paveikslų galerijos, koncertai, teatras. Dieną Mama vedasi mane visur kartu... aš pavargstu be galo... Vakare Mamytė su Juzė eina į teatrą, o aš paliekama su Juzės kuria nors drauge ar draugu. Man sakoma: „Danučiuk, tu pasiliksi su aukle“. Vieną tų auklių prisimenu labai gerai – tai buvo P. Klimas.

Kartą atėjo Mamytės ir Juzės vestis į teatrą inžinierius T. Naruševičius. Aš, pamaniusi, kad man su juo reikės liktis, užprotestavau: „Mamyte, aš su ta aukle nepasiliksiu“. Visiems buvo skanaus juoko, nes „ta auklė“ ir nesirengė su manim pasilikti... Kitą dieną inžinierius Naruševičius atėjo mudvi su Mamyte vestis į žvėryną čia man buvo tikra šventė! Mamytė sėdi ant suolo su inž. Naruševičium ir seka mane akimis, kad per toli nenuklyčiau.

Pribėgus prie jų, pastebiu inž. Naruševičiaus rankose didelę saldainių dėžę, jis tiesia man ją, tačiau laiko stipriai ir aš negaliu jos paimiti.

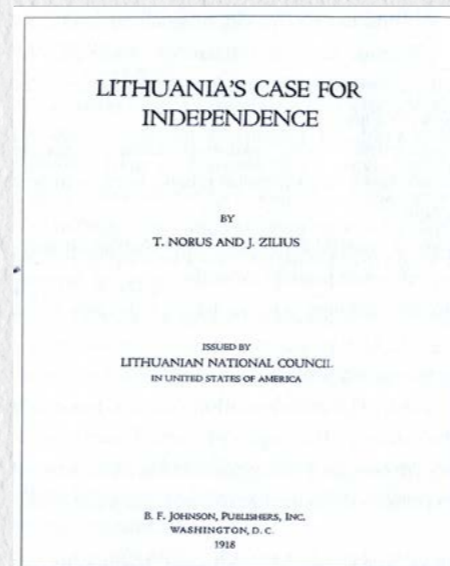
– Pabučiuok pirma mane... – sako jis man, atkišdamas skruostą.

Aš atstumiū dėžę ir sakau:
– Mes už saldainius nebučiuojame!

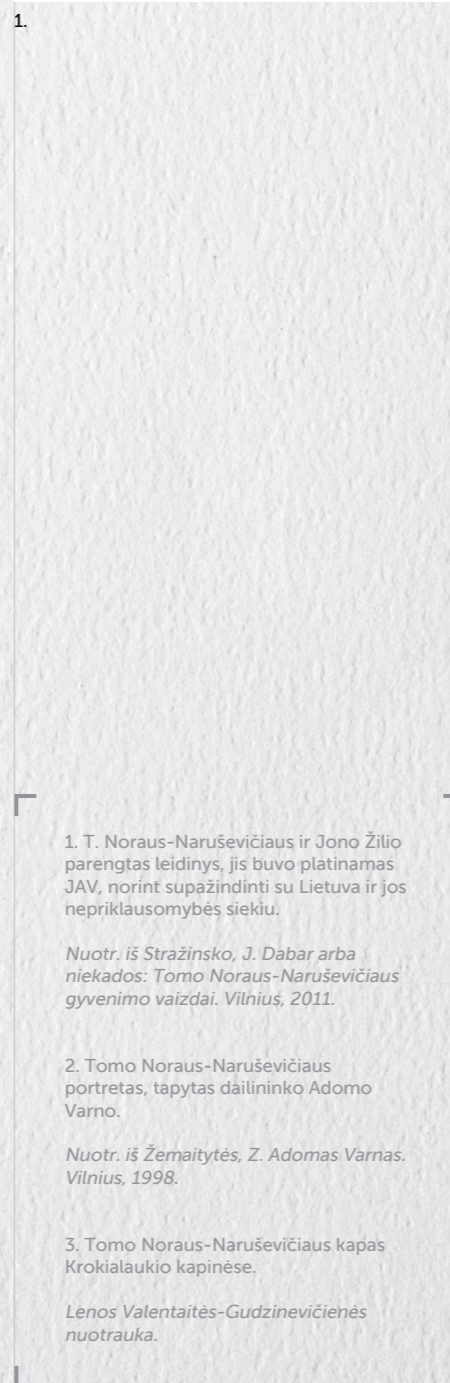
Mama buvo sužavėta manimi! Saldainius, žinoma, aš gavau. Tai tiek mano prisiminimų iš apsilankymo Maskvoje... O prie Tomo Naruševičiaus teks dar grįžti 1921 metais Kaune...“

Penkeri metai netruko prabėgti ir jau Kaune 1921 m. Danutė vėl pamatė pas ją su mama į svečius atėjusį Tomą Norų-Naruševičių: „Taigi inž. Naruševičius buvo jau senas pažįstamas ir labai man patiko: gražus, kultūringas vyras – aukštas, stambokas, kiek žilstelėjusiais smilkiniuose plaukais.“ Po šio susitikimo vaikiškoje galvelėje gimė planas papiršliauti: „Ilgai gyvendama pas Babunytę, ne kartą iš jos girdėjau, kad būtų be galo gera, jei Mamytė ištekėtų... Babunytė gailiai dūsavo ir vis kartojo, kad sunku moteriškai vienai. Nors man atrodė, kad Mamytė, mane turėdama, nėra viena, bet palengva Babunytė mane įtikino. Ir štai kartą pasiryžau pasikalbėti su pačia Mamyte.“

Danutei pradėjus kalbėti apie sunkią vienišos moters dalį – Sofija Čiurlionienė taip nusikvatojo, jog buvo aišku, kad pokalbis apie piršlybas baigėsi dar net neprasidėję... Suaugusi Danutė Čiurlionytė, prisiminusi tą pokalbį, išdrįso mamos paklausti, kas ją siejo su Tomu Noru-Naruševičiumi: „Ji man papasakojo, kad Naruševičius jau Maskvoje buvo ją pamilęs, tik ji apie tai net nenujautusi. Po karo Kaune jis vėl ją susiradęs, ir tarp jų užsimezgė draugystė. Ji nebuvo abejinga tam įdomiam vyriškiui. Jis prašė jos rankos... Tačiau Mama, nors ir labai norėjusi šeimyninės laimės ir tvirtų pečių, kuriuos galėtų atsiremti, tekėti nesiryžo. Ji jautė, kad šią naują meilę ji vis nenustos lyginti su buvusia... Tai būtų nesąžininga prieš tą tokį gerą ir nuoširdų žmogų...“ x

1.

1. T. Noraus-Naruševičiaus ir Jono Žilio parengtas leidinys, jis buvo platinamas JAV, norint supažindinti su Lietuva ir jos nepriklausomybės siekiu.

Nuotr. iš Stražinsko, J. Dabar arba niekad: Tomo Noraus-Naruševičiaus gyvenimo vaizdai. Vilnius, 2011.

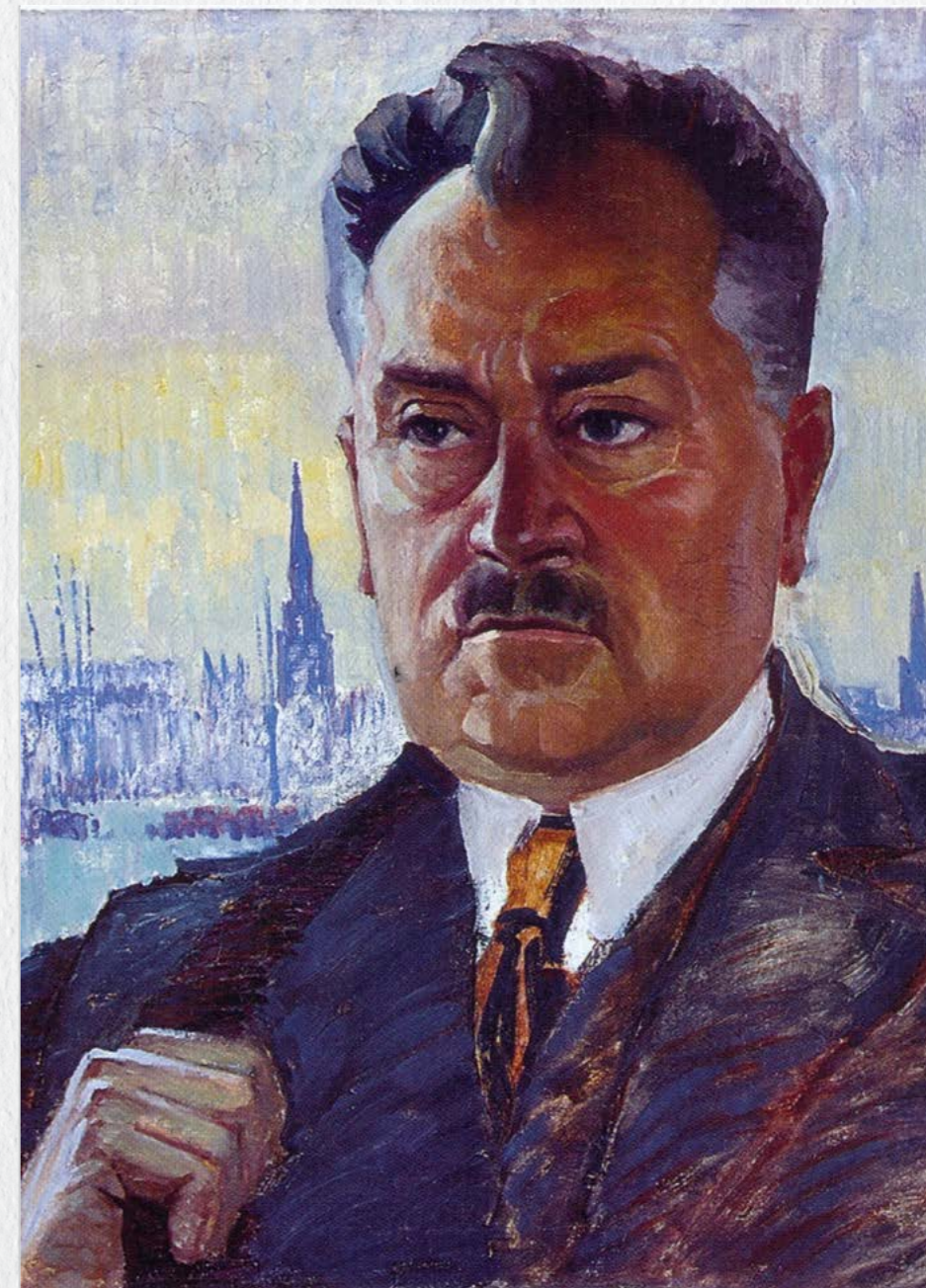
2. Tomo Noraus-Naruševičiaus portretas, tapytas dailininko Adomo Varno.

Nuotr. iš Žemaitės, Z. Adomas Varnas. Vilnius, 1998.

3. Tomo Noraus-Naruševičiaus kapas Krokėlaukio kapinėse.

Lenos Valentaitės-Gudzinevičienės nuotrauka.

2.

14

1966–1990 METŲ
AUTOMOBILIAI

1.

Tekstas – Jonas Rinkevičius

Šiuo laikotarpiu automobiliai buvo kuriami ne pavienių pripažintų autoritetų, bet įmonių konstruktorių, dizainerių, technologų grupių, laikantis nustatytų lengvųjų automobilių, sunkvežimių, autobusų klasifikavimo kriterijų, atsižvelgiant į automobilizacijos laimėjimus bei rinkos poreikius.

Per šį laikotarpį veiklą pradėjo daug naujų firmų, labai išaugo automobilių techninis lygis bei gamybos apimtys, sparčiai daugėjo automobilių. Statistika teigia, kad 1967 metais automobilių parkas siekė 200 milijonų, 1979 metais – 300 milijonų, 1990 metais – daugiau negu 400 milijonų. 1990 metais tūkstančiui gyventojų JAV teko 573, Vokietijoje – 486, Italijoje – 422, Švedijoje – 421, Prancūzijoje – 410, Anglijoje – 376, Lietuvoje – 127 lengvieji automobiliai. Iki septintojo dešimtmečio pradžios daugiau negu milijoną automobilių per metus gamino tik JAV. Atkūrus ir išplėtus Europos bei kitų šalių automobilių pramonę, ją modernizavus, į automobilių gamintojų gretas įsitraukus naujoms valstybėms, 1990 metais tokių šalių jau buvo 10: Anglija, JAV, Japonija, Ispanija, Italija, Kanada, Pietų Korėja, Prancūzija, Rusija, Vokietija.

Sparti automobilizacija žmonijai atnešė ne tik techninę pažangą, patogumus, ekonominę gerovę, bet ir nelaimių. Statistikos duomenimis, per šį laikotarpį kasmet vidutiniškai pasaulyje žūdavo

250 tūkstančių žmonių, 6–7 milijonai būdavo sužalojami. Į aplinką išmetama milijonai tonų teršalų, kurie neigiamai veikia žmonių sveikatą, gyvūniją ir augaliją. Spartėjant automobilizacijai žmogus vis mažiau laiko suranda dvasinei sferai, vis labiau pasineria į techninę sritį, materialinės gerovės kūrimo problemas. Taigi automobilis, sukurtas kaip techninės pažangos vedlys, sukelia daugybę problemų. Šeštajame šio amžiaus dešimtmetyje nuo susižavėjimo automobiliu pereita prie jo kritikos. Ypač tokia tendencija išryškėjo daug automobilių gaminančioje JAV, kur vyravo aiški kryptis – gaminti didelius, neekonomiškus automobilius, kurių galia, matmenys ir masė buvo 2–3 kartus didesnė negu europietiški automobiliai. Šioje šalyje automobilis ypač neatitiko saugaus eismo reikalavimų. Minėtos priežastys ir privertė amerikiečius viešai kritikuoti automobilį. Kritiką paspartino 1965 metais pasirodžiusi amerikiečių juristo Ralfo Neiderio (Ralph Nader, g. 1934 m.) knyga „Nesaugus bet koku greičiu“.

Knygos autorius vadovavosi kilnia idėja – užtikrinti saugų automobilių eismą bei mažiau užterštą aplinką. Pasak R. Neiderio, visų nelaimių priežastis – netobulus automobilis. Savo „auka“ jis pasirinko 1960 metais korporacijos „General Motors“ pagamintą didelės klasės lengvąjį automobilį „Chevrolet Corvair“. Korporacija ilgai bylinėjosi su R. Neideriu, tačiau bylą pralaimėjo. Juristą palaikiusi visuomenė privertė JAV vyriausybę parengti Nacionalinį įstatymą dėl saugaus transporto priemonių eismo (*National Traffic and Motor Vehicle Safety Act*), nustatantį pagrindinius reikalavimus saugumui ir ekologiškumui (*Clean Air Act*). Vykdydami šiuos įstatymus automobilių gamintojai įsipareigojo sustiprinti kėbulą, panaudoti smulkiagrūdį stiklą, salone įrengti prisegamuosius saugos diržus, automatiškai pripučiamas saugias pagalvėles. Atkreiptas dėmesys į vairuotojo vietos patogumą, geresnį kelio matomumą, apšvietimo bei signalizacijos prietaisų, stabdžių efektyvumą, važiavimo stabilumą. Automobilių ekologiškumui pagerinti sugriežtinti reikalavimai išmetamiesiems deginiams. Automobilių gamintojai įpareigoti tobulinti variklius, kad jie sunaudotų mažiau degalų, o variklių deginių šalinimo sistemą aprūpinti kenksmingųjų medžiagų neutralizatoriais.

Bene ryškiausias, populiariausias ir perkamiausias JAV mažesnių automobilių to laikotarpio atstovas yra „Ford Mustang“. Dėmesį traukė jo žemas aptakus kėbulas ir priekinėje dalyje variklio dangtyje įrengtas variklio aušinimui skirtas oro siurbimo kanalas. Automobilyje būdavo įrengiami 6–8 cilindrus 73,6–202,4 kW (100–275 AG) benzininiai varikliai ir pagal amerikiečių sampratą pagal galią ir pagal kainą tai buvo vidutinės klasės automobilis.

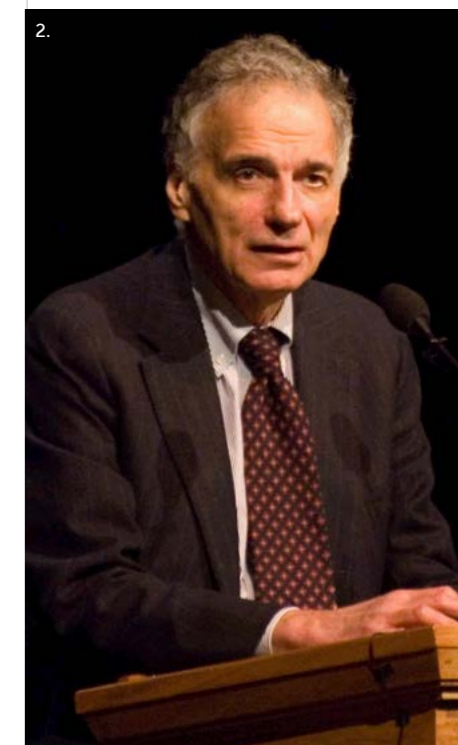
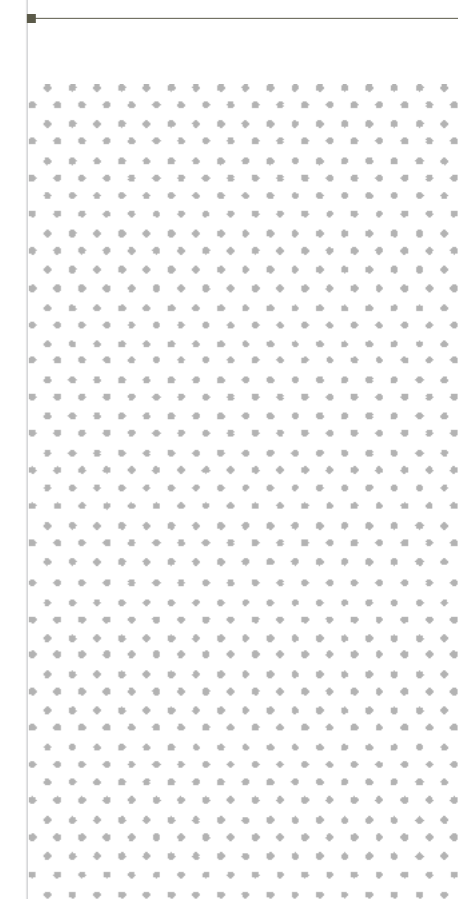
Saugaus ir ekologiško automobilio idėja iš JAV vėliau pasiekė ir kitas automobilius gaminančias šalis. Prisiminti austrų mokslininko, konstruktoriaus ir išradėjo Belos Barenijaus bei švedų konstruktoriaus ir išradėjo Nilso Bolino darbai kuriant saugų automobilį. Jie tapo ypač svarbūs padidėjus automobilių važiavimo greičiui bei avaringumui; dėl kurių padidėjo žuvusių ir sužalotų žmonių. Svarbu ir tai, kad šiuo laikotarpiu saugių automobilių gamyba tampa ne atskirų firmų kolektyvų rūpestis, bet ši problema iškeliama valstybių vyriausybės lygiu.

Skirtingai negu Europos šalyse, kuriose tuo metu buvo gaminami nedideli ir palyginti ekonomiškai automobiliai, JAV neigiamas požiūris į mažąjį automobilį keitėsi iš lėto, o firmos neskubėjo gaminti mažų automobilių. Tačiau JAV užplūdusi nedidelių ir pigių automobilių banga iš Italijos, Japonijos, Prancūzijos ir Vokietijos,

taip pat 1973 metais užgriuvusi energetikos krizė labai paspartino šį procesą. Pagal JAV vyriausybės sudarytą degalų taupymo programą lengvojo automobilio degalų sąnaudos 100 km kelio neturėjo viršyti: 1980 metais – 11,8 l; 1985 metais – 8,8 l; 1995 metais – 7,0 l ir 2000 metais – 5,0 litrų. Šiems rodikliams pasiekti reikėjo iš esmės persvarstyti lengvojo automobilio kūrimo koncepciją: mažinti jo matmenis, masę, gerinti aptakumą, ekonomiškumą, ekologiškumą. Automobilių gamyboje pasirinkta nauja kryptis – kurti racionalius, pigius automobilius. Automobilio etalonu tapo keturių cilindrus, 4–5 vietų su aptakiu dviejų tūrių kėbulu, labai mažos, mažos ir vidutinės klasės automobilis. Į šios programos įgyvendinimą įsitraukė ne tik JAV, bet ir Anglija, Japonija, Italija, Prancūzija, Švedija, Vokietija. Tradiciniu Oto karbiuratorinio variklio ekonominiams bei ekologiniams rodikliams pagerinti mokslininkai toliau tyrė degiojo mišinio susidarymo ir degimo procesus. Prisiminta sena idėja karbiuratorinį variklį maitinti liesu degiuoju mišiniu (fakelinis degimas), kurią dar 1961 metais sunkvežimiuose GAZ-53F įdiegė rusų mokslininkai. Variklio dinaminiai parametrai pagerinti masinės gamybos automobiliuose įdiegus daugiavožtuvius variklius [kiekvienam cilindriui 3, 4 arba 5 vožtuvai]. Siekdama variklių ekonomiško 1985 metais italų firma FIAT automobiliuose „Fiat Croma CX“ įdiegė skirtingo skerspjuvio, o vokiečių firma „Volkswagen“ 1990 metais automobiliuose „Audi 100 2.8E“ – skirtingo ilgio degiojo mišinio įleidimo kanalus (kolektorius). Didinant variklio sukčius bei galią, degusis mišinys tiekiamas mažesnio skerspjuvio arba ilgesniu kanalu [įsiurbimo kolektoriumi]. Per šį laikotarpį masinės gamybos automobiliuose sėkmingai panaudoti benzino įpurškimo įrenginiai. Sudėtingos konstrukcijos ir daug priežiūros reikalaujanti karbiuratorių 1954 metais pirmieji ryžosi pakeisti vokiečiai, pritaikydami mechaninę benzino įpurškimo sistemą masinės gamybos lengvuosiuose automobiliuose „Mercedes-Benz 300SL“. Tobulindama šią sistemą 1967 metais vokiečių firma „Bosch“ užpatentavo ir 1973 metais įdiegė elektroninio valdymo benzino įpurškimo sistemą.

Variklių išmetamų deginių nuodingumui sumažinti 1968 metais organizuota deginių neutralizatorių, 1970 metais – bešvinio benzino, o 1971 metais – bešvinio benzinu maitinamų variklių gamyba. 1970 metais JAV vyriausybė pradėjo įgyvendinti priimtą Grynojo oro įstatymą. Kiek vėliau deginių toksiškumą ribojantys įstatymai priimti ir kitose šalyse, o nuo 1980 metų Vakarų Europos šalyse prasideda automobilių deginių kenksmingų junginių neutralizavimo era. Daug naujovių įdiegta tobulinant dyzelinių variklių konstrukciją. >

Pasak R. Neiderio, visų nelaimių priežastis – netobulus automobilis.

2.

1. Neideris kritikos objektas – automobilis „Chevrolet Corvair“ (1960 m., JAV).

2. Juristas R. Neideris.

Reikšmingų darbų nuveikta kuriant ir tobulinant netradicinius variklius, ieškant benzino bei dyzelinių degalų pakaitalų.

Svarbiausios iš jų: turbokompresorinis pripūtimas ir tarpinis oro aušinimas [angl. *intercooler*] krovinių automobilių dyzeliuose [DAF, 1973 m.], labai ekonomiškai penkių cilindrų dyzeliai su tarpinio oro aušinimo sistema lengvuosiuose automobiliuose [„Mercedes-Benz 300D“, 1974 m.], dyzelinių variklių deginių katalitiniai neutralizatoriai [GMC, 1975 m.], dyzeliai mažos klasės lengviesiems automobiliams [„Volkswagen“, 1976 m.], dyzeliniai varikliai su elektronine degalų įpurškimo sistema [„Audi“, 1976 m.], deginių katalitiniai neutralizatoriai su *lambda* zondų [„Volvo“, 1976 m.], trikameriai deginių katalizatoriai [„Daimler-Benz“, 1980 m.], kompiuteriu valdoma degalų įpurškimo sistema „Turbo Intercooler“ [„Scania“, 1988 m.], dyzelių su TDI (*Turbodiesel Direct Injektion*) tiesiogine degalų įpurškimo sistema masinė gamyba [„Audi“, 1989 m.]. Įdiegus šias naujoves dyzelinius variklius masiškai pradėta naudoti ne tik sunkvežimiuose, autobusuose, bet ir lengvuosiuose automobiliuose. Dyzelinių variklių pranašumai, palyginti su Oto karbiuratoriniais, seniai žinomi: jie 25–40 proc. mažiau sunaudoja degalų, mažiau teršia aplinką. Dyzelio pranašumas ypač išryškėjo įdiegus turbokompresorinio oro pripūtimo bei tiesioginio degalų įpurškimo sistemas. Tačiau iki šiol lengvųjų automobilių pirkėjus gąsdindavo triukšmingas dyzelinio variklio darbas.

Įdiegus elektroninę degalų įpurškimo sistemą, padidinus sūkius, aprūpinus variklius tobulais triukšmo slopintuvais, izoliavus kėbulą triukšmą sugeriančia medžiaga, dyzeliai tapo lygiaverčiais karbiuratorinių [benzininių] variklių pakaitalais.

Per šį laikotarpį pasikeitė automobilių elektros įrangos kokybė. Štai keletas svarbesnių naujovių: kintamosios srovės generatoriai [FIAT, 1967 m.], kontaktinė tranzistorinė uždegimo sistema [„Pontiac“, 1971 m.], automatinis uždegimo paskubos kampo reguliavimas su mikroprocesoriais [„Oldsmobile“, 1972 m.], elektroninė uždegimo sistema [JAV, 1972 m.], priežiūros nereikalaujančios akumuliatorių baterijos [„Delco Remy“, 1974 m.], automatiškai atsijungiantis aušinimo sistemos ventiliatorius [JAV, 1974 m.], mažagabaričiai elektriniai starteriai [GMC, 1983 m.], statinė elektroninė uždegimo sistema [be skirstytuvo] su uždegimo ritėmis, įrengtomis kartu su elektros žvakėmis [SAAB, 1985 m.], elektroninė variklio kontrolės sistema EDC [„Scania“, 1988 m.].

Reikšmingų darbų nuveikta kuriant ir tobulinant netradicinius variklius, ieškant benzino bei dyzelinių degalų pakaitalų. Štai keletas naujovių: sukurtas lengvasis automobilis su trijų sekcijų Vankelio rotoriniu varikliu [„Mercedes-Benz C111“, 1969 m.], eksperimentinis orbitinis variklis [Australija, 1973 m.], išspręstas rotorinio Vankelio variklio sandarinimas pilant į benzino alyvą bei parenkant rotoriaus plokštelių medžiagą [„Mazda“, 1977 m.], išbandyti pirmieji keraminiai varikliai, dirbantys be šilumos mainų – *adiabatinis procesas* [„Isuzu“, 1982 m.], vandeniliu maitinami varikliai [Japonija, 1987 m.].

Važiavimo saugumui užtikrinti įvairiose šalyse užpatentuotos šios priemonės: prisegamieji saugos diržai [JAV, 1966 m.], naujos konstrukcijos tritaškiai saugos diržai [Vokietija, 1967 m.], saugos diržai sunkvežimiams ir autobusams [JAV, 1972 m.]

1. Vidutinės klasės automobilis „Ford Mustang“ (1970 m., JAV).

2. Naujos kartos visureigis „Audi Quattro“ (1980 m., Vokietija).

3. Sportinis automobilis „Porsche 911“ su gale įrengtu varikliu (1967 m., Vokietija).

Patobulinti ir kiti automobilio agregatai bei sistemos: transmisija, valdymo įrenginiai, važiuoklė.

smūgiams atsparūs poliuretano skydai („Bayer“, 1973 m.), saugos diržai su inercinėmis ritėmis („Mercedes-Benz“, 1973 m.), saugikliai, neleidžiantys užvesti variklio, kol neužsegti saugos diržai (JAV, 1974 m.), saugios pripučiamos oro pagalvėlės („Mercedes-Benz“, 1981 m.), apie automobilio gedimą balsu vairuotoją perspėjantys kalbos sintezatoriai („Renault II Electronic“ ir „Austin Maestro“, 1983 m.), pasyvioji saugos sistema „Procon-Ten“, smūgio į kliūtį metu įtempianti saugos diržus ir patraukianti vairo ratą toliau nuo vairuotojo („Audi“, 1986 m.), atstumą iki kliūties nustatantys radarai (Prancūzija, 1990 m.).

Patobulinti ir kiti automobilio agregatai bei sistemos: transmisija, valdymo įrenginiai, važiuoklė. Per šį laikotarpį įdiegta elektroninio valdymo automatinė transmisija („Toyota“, 1970 m.), daugiadiskės hidraulinės silikoninės movos („Eagle“, 1980 m.), patobulintas automatinės diržinės transmisijos „ECUT-Variomatic“ variantas („Fiat Uno-matic 70“, 1984 m.), mikroprocesorių kontroliuojamos visų ratų pavaros („4-matic“), ratų slydimo kontrolės (ASR) ir diferencialo blokavimo (ASD) sistemos („Mercedes-Benz“, 1985 m.), sukimo momentą perskirstantis sliekinis „Torsen“ tipo diferencialas („Audi Quattro“, 1986 m.), antrosios kartos bepakopė transmisija su trapeciniu metaliniu diržu („Fiat Uno“, 1988 m.).

Vairavimui palengvinti sunkvežimiuose, autobusuose ir vidutinės bei didelės klasės lengvuosiuose automobiliuose įrengti vairo stiprintuvai, o vairavimo saugumui

užtikrinti – atlenkiamosios vairo kolonėlės (JAV, 1966 m.), sukurta ASR elektroninė ratų slydimo kontrolės sistema (Vokietija, 1988 m.), geresniam automobilio manevringumui užtikrinti Japonijoje organizuota masinė lengvųjų automobilių su keturiais vairuojamaisiais ratais gamyba („Honda Prelude 4WS“, 1986 m.).

Efektyvesnė tapo automobilių stabdžių sistema. Naujai įdiegta antrosios kartos antiblokavimo sistema (ABS) su pneumatine pavara sunkvežimiams („Bendix“, 1968 m.), elektronika valdoma ABS („Mercedes-Benz“, 1970 m.), masinės gamybos sunkvežimiuose ir autobusuose – diskiniai stabdžiai („Goodrich“, 1973 m.).

Labai pakito automobilių važiuoklės konstrukcija. Štai keletas naujovių: masiškai gaminami lengvieji automobiliai su dviejų tūrių fastbeko / hečbeko (JAV, 1965 m.), hečbeko („Renault“, 1968 m.) kėbulais, su vienatūriais miniveno („Renault Espace“, 1984 m.) kėbulais, su visų ratų pavara („Audi Quattro“, 1980 m.); masinės gamybos automobiliuose įdiegti specialiu silicio skysčiu pripildyti amortizatoriai (JAV, 1998 m.), armuoto plastiko lingės („Chevrolet“, 1983 m.), elektronika valdoma ratų pakaba („Lincoln Continental“, 1984 m.), poliuretano padangos (Austrija, 1984 m.), naujos kartos „Space Cab“ tipo labai erdvios, patogios magistralinių sunkvežimžių kabinos (DAF, 1987 m.), DSA tipo pakaba, automatiškai koreguojanti geometrinčius ratų pasukimo parametrus priklausomai nuo pasipriešinimo riedėjimui („Opel Omega“, 1987 m.). Įvairių šalių mokslininkų bei konstruktorių vaisingą

veiklą labai paspartino didelės tiriamojo ir bandomojo darbo techninės galimybės, kai per trumpą laiką gaunami geri rezultatai. Labai sutrumpėjo laikas nuo automobilio projektavimo pradžios iki serijinės gamybos. Japonijos firmose šis laikas vidutiniškai sudaro trejus metus.

Techninę pažangą taip pat skatina kasmetinės tarptautinės ir pasaulinės parodos, varžybos, konkursai geriausiems metų automobiliui nustatyti. Per 1965–1990 metų laikotarpį laureatais tapo 24 lengvieji automobiliai ir 14 sunkvežimių iš šešių šalių: Vokietijos, Prancūzijos, Italijos, Anglijos, Švedijos ir Olandijos (Nyderlandų). Pagal lengvųjų automobilių gamybą šio laikotarpio techninės pažangos lyderės Europoje buvo Vokietija, Prancūzija ir Italija, o pagal sunkvežimių gamybą – Vokietija, Švedija ir Anglija. Pasaulyje pirmavo JAV ir Japonija.

Lengvųjų automobilių raidos analizė rodo, kad iš esmės pasikeitė ne tik išvaizda (trijų tūrių kėbulas pakeistas dviejų tūrių kėbulu), bet ir komponavimas. Iki šiol vyravusi klasikinė automobilio agregatų komponavimo schema vis dažniau keičiama schema su priekinių ratų pavara (ypač ryškūs labai mažos, mažos ir vidutinės klasės lengvųjų automobilių pokyčiai).

Išaugo kiekvienos klasės automobilių pasiūla. Šalia automobilių su N. A. Oto karbiuratoriniais varikliais bei varikliais su benzino įpurškimo sistema, firmos gamina modifikacijas su dyzeliniais varikliais. Daugelis minėtų sukurtų ir užpatentuotų mechanizmų sistemų įdiegta masinės gamybos automobilių variklių, transmisijos, valdymo įrenginių, važiuoklės konstrukcijose. Automobiliai tapo ekonomiškėsi, pagerėjo ekologinės vairuotojo darbo sąlygos. Daug padaryta gerinant važiavimo saugumą.

Be tradicinių Vakarų Europos šalių, JAV, Japonijos firmų, iškyla nauja automobilių gamintoja – Pietų Korėja. Su technine JAV, Japonijos pagalba automobilius gamina firmos KIA (nuo 1971 m.), „Daewoo“ (nuo 1972 m.), „Hyundai Motor Co.“ (nuo 1985 m.). Savo įtaką labai sustiprino Japonija. Šio laikotarpio pradžioje, pasinaudojusios palankiomis prekybos sąlygomis, japonų firmos labai padidino eksportą. Vėliau, patyrusi Europos šalių ir ypač JAV pasipriešinimą Japonija griebėsi kitos taktikos – įvairiose šalyse ėmė steigti savo firmų filialus. Firms „Honda“, „Nissan“, „Toyota“ filialus įsteigė ne tik ekonomiškai silpniau išsivysčiusiose Pietų Amerikos, Afrikos šalyse, bet ir automobilizacijos citadelėje – JAV.

Automobilių pramonė vis labiau koncentruojama. 1973 metais keturios Europos šalių firmos – „Magirus“ (Vokietija), DAF (Olandija), „Renault“ (Prancūzija), „Volvo“ (Švedija) – suriškia tarptautinį konsorciumą (Keturių klubą), užsiimančią vidutinės klasės sunkvežimių komponentų gamyba. 1974 metais prancūzų firma „Renault“ prisijungia bankrutuojančias firmas „Berliet“, „Saviem“ ir suriškia koncerną RVI (Renault Vehicules Industriels) – stambiausią krovinių automobilių gamintoją Prancūzijoje.

1975 metais sukuriama tarptautinis krovinių automobilių ir autobusų gamybos koncernas IVECO (Industrial Vehicle Corporation) su būstine Italijoje. Į koncerno sudėtį įeina Italijos (FIAT, „Lancia“, OM), Vokietijos („Magirus“), Anglijos („Unic“, „Ford“), Ispanijos („Pegaso“) firmos. 1984 metais JAV korporacija „General Motors“ ir „Toyota Motors“ (Japonija) suriškia bendrą įmonę NUMMI (New United Motor Manufacturing, Inc.); 1985 metais prie šio darinio prisijungė „Vauxhall“ (Anglija), 1988 metais – „Adam Opel AG“ (Vokietija). Šis laikotarpis yra paženklintas labai reikšminga data – 1986 metais pasaulio automobilyne pažymėjo 100 metų automobilio sukaktį. Minint šią datą daugelyje šalių surengtos automobilių parodos, konkursai, įvairios sporto varžybos.

Statistika teigia, kad šio laikotarpio pabaigoje automobiliai buvo gaminami 46 šalyse. 1990 metais lengvųjų automobilių pagaminta 37,8 mln. Daugiausia jų gamino Vakarų Europoje (40 %), Azijos šalyse (30,3 %), Šiaurės Amerikoje (18,5 %). Pagal lengvųjų automobilių gamybą pirmavo Japonija (10,1 mln.), toliau ėjo JAV (6,1 mln.), Vokietija (4,6 mln.), Prancūzija (2,9 mln.), Italija (1,9 mln.). Stambiausios gamintojos buvo „General Motors“ (5,2 mln.), „Ford“ (4 mln.), „Toyota“ (3,8 mln.), „Volkswagen“ (2,9 mln.), „Nissan“ (2,4 mln.), FIAT (2,1 mln.). 1990 metais pasaulyje pagaminta 12 milijonų krovinių automobilių. Pagal jų gamybą pirmavo Rusija, JAV, Japonija. x

Kompaktinės klasės automobilis „VW Golf GTI“ su hečbeko kėbulu (1975 m., Vokietija).

15

BOLIVINIAI BLYNAI

Tekstas – Vytautas Radzevičius
Nuotrauka – Vytautas Radzevičius

Daugeliui Bolivija asociuojasi su katiliukus nešiojančiomis moterimis, aukštikalnėmis ir, be abejo, bolivinėmis balandomis.

Augalas ir patiekalai iš jo ištis populiarūs Bolivijoje. Vietiniams taip pat žinoma, kad bolivines balandas dėl gerųjų savybių atranda ir pasaulis. Lietuvoje bolivinių balandų taip pat įsigys be vargo. Šį receptą man parodė Bolivijos kečujai (indėnų gentis), vyras ir žmona Guido ir Ines. Tradicinių Bolivijos patiekalų, kuriais jie vaišino, buvo dar bent dešimt, bet šie blyneliai man buvo skaniausi.

2–3 valgytojams reikės:

- 500 g bolivinių balandų sėklų
- 100 g varškės sūrio
- 1 svogūno
- 1 morkos
- 1 stiklinės miltų
- 2 kiaušinių
- 3–4 svogūno laiškų
- 3–4 šakelės šviežios kalendros druskos pagal skonį
- aliejaus (kepti)

1. Išvirkite bolivinių balandų sėklas. Kol sėklos verda, smulkiai supjaustykite svogūną ir svogūno laiškus, stambesne trintuve sutrinkite morkas ir sūrį, susmulkinkite kalendrą.

2. Į išvirtas sėklas sudėkite miltus, svogūną ir jo laiškus, morkas, kalendrą, įmuškite kiaušinius. Viską išmaišykite papildydami vandeniu, kol masė bus nei labai tiršta, nei pernelyg skysta – tinkama kepti.

3. Keptuvėje įkaitinkite aliejų ir kepkite blynus, kol gražiai paruduos, kaip bulviniai blynai.

Boliviečiai šiuos blynus valgo kaip garnyrą prie mėsos, bet skanūs jie ir kaip atskiras patiekalas. Galima valgyti vienus arba pasigardinti jogurtu ar grietine. Idėja virtuvės bandytojams – bolivines balandas keisti grikiiais ar kitomis mėgstamomis kruopomis. Su sūrio rūšimis taip galima eksperimentuoti. x

SVEIKINAME

Sveikiname seses ir brolius sukakčių ir jubiliejų progai!

Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių [Alytaus apskr.] 1-oji rinktinė

LEOPOLDAS STAŠYS – 80 m.
JUOZAS MIKUČIONIS – 70 m.
ALMA PURVINYTĖ – 50 m.
DARIUS DANEVIČIUS – 50 m.

Vytauto Didžiojo šaulių [Kauno apskr.] 2-oji rinktinė

PETRAS KAMANDULIS – 85 m.
ROMUALDAS NEVINSKAS – 70 m.
ANTANAS MAŠANAUSKAS – 70 m.

Vakarų [Jūros] šaulių 3-ioji rinktinė

RIMAS UMPORAS – 80 m.
STEPONAS LITVINAS – 65 m.
SAULIUS VALIULIS – 65 m.
BRONIUS DRUNGILAS – 55 m.
TOMAS KATINAS – 40 m.
SIMAS VĖLYVIS – 45 m.

Žemaitijos šaulių [Telšių apskr.] 8-oji rinktinė

LEONAS MARTINKUS – 95 m.
DONATAS PAPLAUSKAS – 55 m.
SAULIUS URBONAS – 50 m.

Suvalkijos šaulių [Marijampolės apskr.] 4-oji rinktinė

ONA BENIULIENĖ – 80 m.
LEONARDAS KABIŠAITIS – 75 m.
EGIDIJUS PAPEČKYS – 50 m.
ŽYDRŪNAS ŠAKOČIUS – 40 m.
JONAS ŽEKAS – 35 m.
POVILAS DOVYDAITIS – 35 m.
KAROLIS DŽERMEIKA – 35 m.
RŪTA KISIELIENĖ – 35 m.
GRETA VENYTĖ – 20 m.

Karaliaus Mindaugo šaulių [Vilniaus apskr.] 10-oji rinktinė

EDVARDAS ZAKARŽAUSKAS – 85 m.
JANINA MANKIENĖ – 60 m.
FELIKSAS ANDRIUŠIŪNAS – 60 m.
JORDANAS PIKELIS – 60 m.
RIMVYDAS MARKELIŪNAS – 60 m.
RIMANTAS MICKA – 55 m.
DARIUS AUGUSTĖNAS – 55 m.
RASA ČUPRINSKAITĖ – 50 m.
EUGENIJUS KURTINAITIS – 50 m.
PAULIUS EIMONTAS – 45 m.
ARŪNAS SIMONAITIS – 45 m.
TADAS GEČAUSKAS – 40 m.
ARTŪRAS GUDYNAS – 40 m.
MARIJUS KASPERAVIČIUS – 40 m.
MARIJA MATULAITIENĖ – 40 m.
ANDRIUS STAROŠAS – 40 m.
MARIUS UŽOMECKAS – 40 m.

UŽJAUČIAME

Mirus Vakarų [Jūros] šaulių 3-iosios rinktinės šauliui **DONATUI PETRAUSKUI**, nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

Broliai ir sesės šauliai

Mirus mylimai Mamai, reiškiame nuoširdžią užuojautą **JUOZUI KARKAUSKUI**, Alytaus m. Motiejaus Aldonio 101-osios kuopos būrio vadui.

Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių 1-osios rinktinės vadas ir šauliai

16

KRYŽIAŽODŽIO ATSAKYMAI

Kryžiažodžio „Lietuva po liepom“ atsakymai:

Horizontaliai:

- 5. Kražantė.
- 9. Kulpė.
- 11. Ragu.
- 12. Rasa.
- 13. „Aušra“.
- 6. Pociūnai.
- 17. Vargonai.
- 18. Šilauogė.
- 19. Slėnis.
- 20. Ganykla.
- 21. Abisinė.
- 22. Abitas.
- 25. Seina.
- 28. Misa.
- 30. Bitė.
- 32. Kaukas.
- 34. Ulonai.
- 35. Paštas.
- 36. Juzefa.
- 37. VISI.
- 38. Iešmuo.
- 39. „Real“.

Vertikaliai:

- 40. Skautas.
- 41. Ėriena.
- 42. Svėrėja.
- 45. Auksinas.
- 50. Pradalgė.
- 54. Panemuniai.
- 56. Raskila.
- 57. Laižuva.
- 58. Sandėlys.
- 59. Seserys.
- 60. Varpinė.
- 61. Prakasas.
- 1. „Kancaras“.
- 2. Ananasas.
- 3. Vėtra.
- 4. Artojas.
- 5. Kupiškis.
- 6. Ėriškiai.
- 7. Ragainė.
- 8. Rasos.
- 9. Kruonis.
- 10. Lovys.

Liepos mėnesio „Trimite“ spausdinto kryžiažodžio atsakymai. Sveikiname prizo, dėlionės „Lietuvos kariai“, laimėtoją **Gerdą Sviderskytę** iš Jurbarko.

- 14. Škėma.
- 15. Abarius.
- 23. Anglija.
- 24. Sudervė.
- 26. „Elnias“.
- 27. Impiltis.
- 28. Mišios.
- 29. Ausinės.
- 30. Bijotai.
- 31. Ėdesys.
- 32. Klaipėda.
- 33. Atmata.
- 43. „Varpas“.
- 44. Preila.
- 46. Krosnis.
- 47. Ilgis.
- 48. Kretinga.
- 49. Pandėlys.
- 51. Dusia.
- 52. Lygumai.
- 53. Ardai.
- 55. Laumė. x

17

KRYŽIAŽODIS „PO ŽIUPSNELĮ“.

VERTIKALIAI:

1. Senovės prūsų ar lietuvių vadas arba kilmingas asmuo.
2. Indas skysčiams semti, nešti bei laikyti (paprastai su lanko pavidalo rankena).
3. Daugiadienės specialiai paruoštų automobilių arba motociklų varžybos pagal nustatytą judėjimo režimą.
4. Ilga neurono atauga, perduodanti elektrinius signalus kitiems neuronams bei raumeninėms ir liaukinėms ląstelėms (nuo kelių milimetrų iki metro ilgio).
5. Ežeras Pietų Lietuvoje, Varėnos rajone, apie 4,5 km į pietus nuo Perlojos, 10 km į pietvakarius nuo Varėnos, Dainavos girios apsuptyje.
6. Viršutinis puošnus kunigo drabužis, dėvimas per mišias, savo forma primenantis apsiaustą.
7. Prestižinis apdovanojimas, teikiamas JAV Kino meno ir mokslo akademijos už nuopelnus kine.
8. Ešerinių (*Percidae*) šeimos žuvis.
9. Istorinis chronologinis įvykių aprašymas, metraštis (taip pat – naujausių įvykių apžvalga, skelbiama periodinėje spaudoje, per radiją, televiziją, kino periodikoje).
10. Viena iš penkių upių pragaro Hado karalystėje.
11. Trečias pagal dydį Čekijos miestas šalies rytuose, netoli Lenkijos ir Slovakijos sienos; Moravijos-Silezijos krašto centras.
12. Sutartinis britiškas arba amerikietiškas ploto vienetas (1/640 kv. mylios apie 40 % hektaro ploto).
13. Lietuvių mitologijoje – spėjama bičių deivė, šeimos gausintoja, ištekanti ir nėščią moterų globėja.
21. Požymis, kad šalis asmeniui leido atvykti į jos teritoriją (šis leidimas gali būti dokumentas, tačiau dažniausiai tai yra spaudas arba įklia prašytojo pase).
27. Iš Pietų Kinijos kilęs prieskoninis augalas, kurio šakniagumbiai naudojami ne tik kaip prieskoniai, bet ir kaip vaistai (praktiškai skatinti, padeda persišaldžius, mažina pykinimą, pasižymi poveikiu nuo uždegimo, stimuliuoja virškinimą, efektyvus gydant neurologinius sutrikimus, pavyzdžiui, migreną).
29. Asmuo arba institucija, teikianti dievų pranašystes.

31. Sportinio tipo veikla, kurios pagrindinis principas yra judėjimas, patekimas iš vienos vietos į kitą kiek įmanoma greičiau ir efektyviau (viskas aplinkui traktuojama kaip kliūtys, kurias siekiama įveikti pasikliaujant tik savo galimybėmis).
33. Padegamasis mišinys iš sutirštintų degalų ir įvairių priedų, kuris lengvai užsiliepsnoja, dega lėčiau už benziną, išskirdamas tirštus gailius juodus dūmus.
34. Pabūklų visuma ir / arba kariuomenės rūšis, kurios pagrindinis ginklas yra pabūklai.
35. Miestelis Raseinių rajone, tarp Žemaičių plento ir automagistralės A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda (jo kapinėse yra palaidotas Pšemislas Neveravičius (1865–1936), aštuonratės transporto priemonės važiuoklės išradėjas).
36. Kalnų slidinėjimo ir kalnų snieglenčių sporto disciplina, apimanti slidinėjimą tarp poliu ar vartų.
40. Sudėtingo piešinio ornamentas iš susipynusių stilizuotų augalinių arba geometrinių motyvų (susiformavo islamo šalių mene, išsvyčius antikos ir Bizantijos ornamentinį meną).
41. Skaidulinio audinio tampri juosta ar pluoštas (anatom.).
43. Žydų mitologijoje ir krikščionių religijoje pusiau dieviška būtybė (tradiciškai vaizduojama kaip antropomorfinė būtybė su sparnais už nugaros).
46. Slaviškas Neries upės pavadinimas.
53. Turkijos ir kaimyninių klajoklių tautų dengtas dviratės vežimas.
54. Cheminis periodinės elementų lentelės elementas, žymimas Ra, eilės numeris 88.
55. Kitoks kadagio pavadinimas.
56. Sumedėjusių augalų (medžių, krūmų) viršutinė dalis, esanti virš kamieno, kurią sudaro šakų ir lapų visuma.

HORIZONTALIAI:

2. Kortelė su paveikslėliais ir (arba) akimis (skaičiais).
7. Fantastinių būtybių rasė, veikianti kai kuriuose maginės fantastikos kūriniuose, pasižyminti kovingumu, jėga, žiaurumu, baisia išvaizda.
11. Japonų mangos menininkas ir iliustratorius, žinomas kaip „Cloth Road“ menininkas, taip pat kaip originalus „Himawari“ ir „Glass no Kantai“ personažų dizaineris.

14. Daugiabalsio instrumentinio ar vokalinio instrumentinio muz. kūrinio transkripcija fortepijonui arba balsui su fortepijonu.
15. 2010 metų amerikiečių romantinis trileris, kurį režisavo Florianas Henckelis fon Donnersmarckas, o pagrindinius vaidmenis atliko Angelina Jolie, Johnny Deppas, Paulius Bettany ir Timothy Daltonas.
16. Indonezijos sala ir provincija, esanti tarp Javos ir Lomboko salos (labai mėgstama turistų).
17. Germanų ir skandinavų mitologijoje – griaustinio, audros ir derlingumo dievas, dieviškasis herojus, kuris saugo dievus ir žmones nuo milžinų ir kitų pasakiškų pabaisų (Odino ir Jordės sūnus).
18. Privilegiuoto luomo, turtingas žmogus.
19. Norvegijos piniginis vienetas.
20. Italų kompozitorius, vienas iš didžiausių italų operos kūrėjų (žinomiausios operos: „Sevilijos kirpėjas“, „Otelas“).
22. Lietuviškas moteriškas vardas, reiškiantis „skaisti, šviesi, dora“.
23. Plūkto molio grindys.
24. Operos, oratorijos ar kantatos dalis, atliekama solisto, pritariant orkestrui.
25. Galūnė, skirta vaikščioti.
26. Iš karvių, ožkų bei avių pieno varškės gaminamas maisto produktas.
28. Pagalbos prašymo signalas.
30. Įvairios sveikatinimo ir grožio procedūrų paslaugos, kurių pavadinimas kilo iš lotyniško posakio sanitas per aqua.
32. Ežeras Pietvakarių Lietuvoje, Lazdijų rajone, į pietus nuo Veisiejų, Veisiejų regioniniame parke.
36. Pramoginis šokis, kilęs iš brazilų liaudies šokio.
37. Amerikiečių roko grupė, kuri su savo hitu „Smells like Teen Spirit“ iš 1991 metais išleisto albumo „Nevermind“ pasirodė iš pagrindžio kartu išskeldama alternatyvaus roko stilių, vadinama grunge (grandžas).
38. Miestelis Kretingos rajone, 15 km į rytus nuo Kretingos, kurio Slaugos namai 2020 metais tapo vienu iš COVID-19 ligos židinių.
39. Dauginimosi ar išlikimo nepalankioje aplinkoje stadija ir darinys, daugelio augalų, bakterijų, grybų, protistų dauginimosi cikle.
42. „Nissan“ automobilio modelis.
44. Fermentuotas alkoholinis gėrimas, gaminamas iš vandeniui atskiesto medaus, rauginamo su vynu mielėmis.

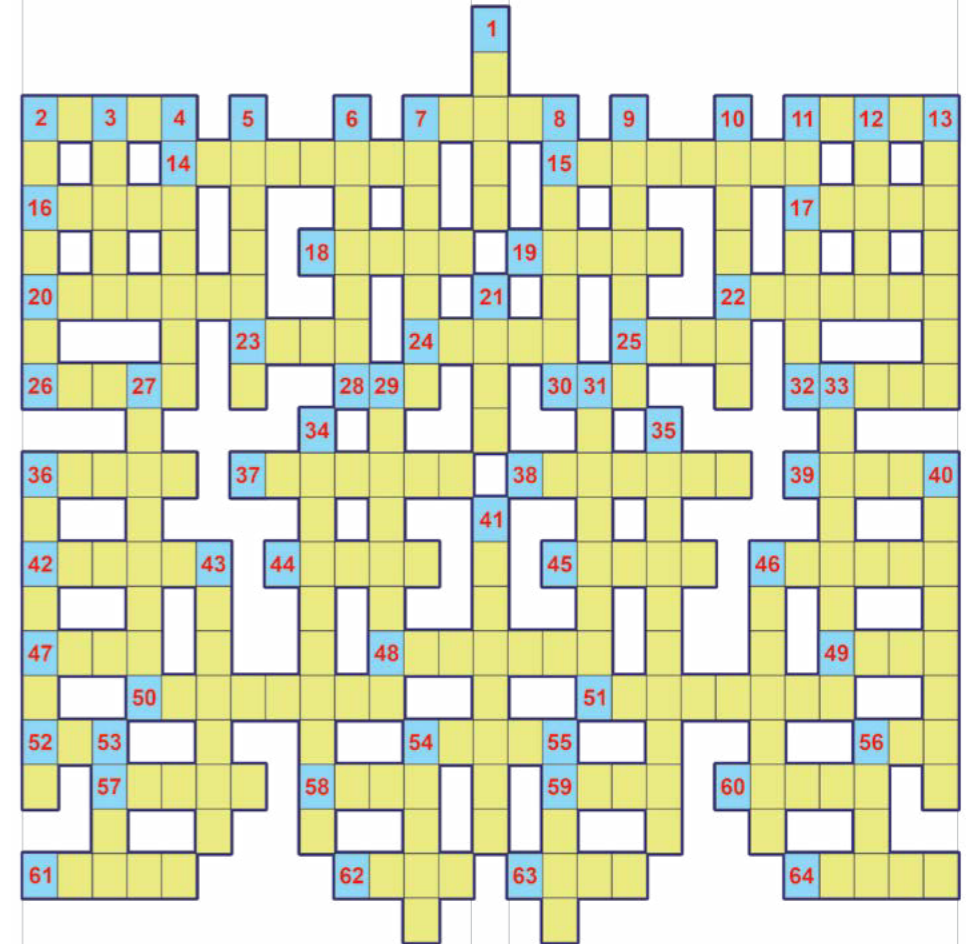
Atsakykite į kryžiažodžio klausimus ir siųskite atsakymus paštu iki rugsėjo 15 d. į „Trimito“ redakciją adresu:

Žurnalas „Trimitas“
Lietuvos šaulių sąjunga
Laisvės al. 34,
44240 Kaunas

45. Ore susidariusi gausi smulkių vandens lašų arba kristalų sankaupa, dėl kurios horizontalus matomumas atmosferos priežemio sluoksnyje yra mažesnis nei 1 kilometras.
46. Vokietijos muzikos instrumentų ir elektronikos įmonė.
47. Dalginis delfinas.
48. Upė Šiaurės Lietuvoje, Rokiškio rajono savivaldybės ir Biržų rajono savivaldybės teritorijoje, Nemunėlio kairysis intakas.
49. Technologinius sprendimus bei produktus kurianti, gaminanti ir platinanti lietuviško kapitalo įmonių grupė, įkurta 1993 metais.
50. Prietaisas, skirtas duomenims iš lapų nuskaityti į kompiuterį, kad vėliau pasinaudojant tam tikromis programomis šie būtų atvaizduojami vaizduoklyje ir juos būtų galima redaguoti kaip tekstus arba kaip paveikslėlius (dar vadinamas „skaitytuvu“).
51. Socialinė aplinka, visuomenė.
52. Papūga.
54. Nedidukė Lietuvos gėlavandenė karpinių šeimos žuvis, kurios ežerinė forma įrašyta į Lietuvos Raudonąją knygą.
56. Pociūnuose (Prienų r.) gaminamų lietuviškų sklandytuvų pavadinimas (kilęs nuo Lietuvos aeroklubo pavadinimo).
57. Gyvūno tvirta kieta keratininė ar kaulinė žinduolio galvos išauga, skirta gynybai nuo plėšrūnų, kovoms dėl patelių, kaip lytinės atrankos požymis.
58. Bendrosios paskirties, objektiškai orientuota programavimo kalba, kurią 1991 metais sukūrė Jamesas Goslingas ir kiti „Microsystems“ inžinieriai.
59. Žąsinių būrio paukštis, paplitęs Šiaurės Europos, Rytų Sibiro ir Šiaurės Amerikos pakrantėse.
60. Miestas Rusijoje, Krasnodaro krašte, Juodosios jūros pakrantėje.
61. Čekijos sostinė.
62. Atskiras veiklos vienetas, kuriantis, ieškantis, naudojantis (eksplloatuojantis) bei skirstantis išteklius subjekto poreikiams tenkinti.
63. Graikų pergalės deivė.
64. Mokslinės klasifikacijos rangas (hierarchinė pakopa) biologinėje sistematikoje. x

Sudarė Kastytis V. Stumbrys

Nepamirškite nurodyti savo atgalinio adreso ir telefono numerio, nes vienas iš atsakiusiųjų burtų būdu gaus prizą – unikalią 1 000 detalių dėlionę „Lietuvos kariai“. Sėkmės!

TRIMITAS

IR PRIEŠ ŠIMTMETĮ SKAITYTAS

**Žurnalo šimtmečio
proga užsiprenumeruok
„Trimitą“ ir paragink kitą!**

2020 metais žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

44 puslapių žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūkiai. Kiekvienam yra ką skaityti.

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti www.zurnaluprenumerata.lt internetinėje Lietuvos pašto svetainėje prenumeruok.lt bei Lietuvos pašto skyriuose. Prenumeratos kaina metams – 20 eurų.

